

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Muhasebe Finans ve Bankacılık Ana Bilim Dalı

**ALACAKLARDA DEĞERLEME VE AMORTİSMAN:
ÖZELLİKLİ DURUMLAR VE MUHASEBE KAYITLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Sümeyye ÇİÇEKAY

**Sivas
Ekim 2020**

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Muhasebe Finans ve Bankacılık Ana Bilim Dalı

**ALACAKLARDA DEĞERLEME VE AMORTİSMAN:
ÖZELLİKLİ DURUMLAR VE MUHASEBE KAYITLARI**

Yüksek Lisans Tezi

Sümeyye ÇİÇEKAY

Danışman
Prof. Dr. MEHMET DEMİR

Sivas
Ekim 2020

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

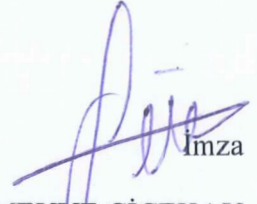
1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

 İmza

SÜMEYYE ÇİÇEKAY

21.../12/2020

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimimde ve tezimin oluşmasında bana yol gösteren, beni yönlendiren, bilgi ve yardımlarını her zaman sunan, her aşamada değerli katkılar sağlayan tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Mehmet DEMİR'e çok teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan ve desteklerini sunan sevgili aileme, hayatımda var oldukları için teşekkür ederim.

Üniversite hayatımın başlangıcında bana yol göstererek, bu yolda ilerlemem adına ışık tutan değerli hocam Öğr. Gör. Dr. İrfan ÖZEN'e teşekkür ederim.

Jüri üyelerim Dr. Öğr. Üyesi Said Alpagut ŞENEL ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜL hocalarıma teşekkür ederim.

SÜMEYYE ÇİÇEKAY

Sivas-2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
ANA HATLARI İLE ALACAKLAR.....	3
1.1. ALACAK KAVRAMI.....	3
1.2. ALACAKLARIN SINIFLANDIRILMASI.....	4
1.2.1. Alacakların Hukuki Niteliği	4
1.2.1.1. Kamu Açısından Alacaklar	4
1.2.1.2. Tekdüzen Muhasebe Sistemi Açısından Alacaklar.....	6
1.2.1.2.1. Ticari Alacaklar.....	7
1.2.1.2.1.1. Senetli Alacaklar	8
1.2.1.2.1.2. Senetsiz Alacaklar.....	8
1.2.1.2.2. Diğer Alacaklar	9
1.3. ALACAKLARIN YÖNETİMİ.....	10
1.3.1. Kredi Politikasının Belirlenmesi	11
1.3.2. Müşterinin Kredi Riskinin Göstergeleri	11
1.3.2.1. Karakter.....	11
1.3.2.2. Kapasite.....	12
1.3.2.3. Kapital (Sermaye)	12
1.3.2.4. Koşullar	13
1.3.2.5. Karşılık (Teminat).....	13
1.3.3. Alacakların İzlenmesi.....	14
1.3.4. Alacakların Yönetiminde Faktoring	14
1.3.4.1. Faktoringin Avantajları.....	15
1.3.4.2. Faktoringin Fonksiyonları.....	16
1.3.4.2.1. Finansman Fonksiyonu	16
1.3.4.2.2. Hizmet Fonksiyonu	17

1.3.4.2.3. Teminat fonksiyonu	18
İKİNCİ BÖLÜM	19
VUK AÇISINDAN ALACAKLARDA DEĞERLEME VE AMORTİSMAN ...	19
2.1. TİCARİ ALACAKLARDA DEĞERLEME.....	19
2.1.1. VUK’a Göre Değerleme.....	20
2.1.2. TTK’ya Göre Değerleme.....	28
2.1.3. TMS’ye Göre Değerleme	29
2.2. ALACAKLARIN VE BORÇLARIN DEĞERLEMESİ.....	29
2.2.1. Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Değerlemesi	30
2.2.2. Finansal Borçların Sınıflandırılması ve Değerlemesi	31
2.3. AMORTİSMAN KAVRAMI	31
2.3.1. Amortismanların Muhasebenin Temel Kavramları İle İlişkisi.....	32
2.3.1.1. Dönemsellik Kavramı ve Amortisman	32
2.3.1.2. Maliyet Esası Kavramı ve Amortisman.....	33
2.3.1.3. Tutarlılık Kavramı ve Amortisman.....	33
2.4. ALACAKLARDA AMORTİSMAN.....	34
2.4.1. Şüpheli Alacaklar	35
2.4.1.1. Genel Olarak	35
2.4.1.2. Şüpheli Alacak Sayılma Şartları	36
2.4.1.3. Şüpheli Hale Gelen Alacağa Karşılık Ayırma Şartları	38
2.4.1.3.1. Bilanço Esasına Göre Defter Tutulmalı	40
2.4.1.3.2. Alacak Tahakkuk Etmiş Olmalı.....	40
2.4.1.3.3. Alacak Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi veya İdame Ettirilmesi İle İlgili Olmalı	41
2.4.1.3.4. Alacak Teminatsız Olmalı	42
2.4.2. Vazgeçilen Alacaklar	42
2.4.2.1. Genel Olarak	42
2.4.2.2. Vazgeçilen Alacak Uygulamasının Vergi Sisteminde Yer Almasının Sebepleri.....	43
2.4.2.3. Bir Alacanın Vazgeçilen Alacak Olarak Kabul Edilmesinin Koşulları.....	44
2.4.2.3.1. Konkordato Yoluyla Alınmasından Vazgeçilmesi....	44

2.4.2.3.2. Sulh Yoluyla Alınmasından Vazgeçilmesi	45
2.4.2.4. Vazgeçilen Alacaklar İle İlgili Tartışmalar.....	45
2.4.2.4.1. Borçlu Açısından 3 Yıllık Bekleme Süresinin Tayini İle İlgili Tartışmalar.....	45
2.4.2.4.2. Sulh Yoluyla Alınmasından Vazgeçilen Alacakların Belgelendirilmesi İle İlgili Tartışmalar	46
2.4.3. Değersiz Alacaklar	47
2.4.3.1. Genel Olarak	47
2.4.3.1.1. Yargı Kararı	49
2.4.3.1.2. Aciz Vesikasına Bağlanan Alacaklar	49
2.4.3.2. Değersiz Alacak Sayılma Şartları	50
2.4.3.2.1. Alacak İş ve İşletme İle İlgili Olmalı.....	51
2.4.3.2.2. Alacak Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi veya İdame Edilmesiyle İlgili Olmalı	52
2.4.3.2.3. Alacağın Tahsili Kazai Bir Hükme ve Kanaat Verici Belgelere Göre İmkânsız Hale Gelmeli.....	52
2.4.3.3. Değersiz Alacağın Zarar Yazılma Şartları.....	54
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	57
ALACAKLARDA ÖZELLİKLİ DURUMLAR VE MUHASEBE KAYITLARI	57
3.1. ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER VE MUHASEBE KAYITLARI	57
3.1.1. Şüpheli Ticari Alacakların Muhasebeleştirilmesi	58
3.1.2. Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayırmada Özellikli Durumlar	66
3.1.2.1. Şüpheli Ticari Alacağa Karşılık Ayrılma Zamanı	67
3.1.2.2. Teminatlı Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması	67
3.1.2.3. Verilen Avanslar İçin Karşılık Ayrılması	68
3.1.2.4. Katma Değer Vergisi İçin Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılması	70
3.1.2.5. Adi Ortaklıktan Olan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması.....	71
3.1.2.6. Kollektif Şirketlerden Olan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması	72
3.1.2.7. Aciz Vesikasına Bağlanan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması.	73

3.1.2.8. Hatır Senetleri ve Çekleri İçin Karşılık Ayrılması	73
3.1.2.9. Yabancı Para Cinsinden Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması	76
3.1.2.10. İflas Halinde Şüpheli Alacak İçin Karşılık Ayrılması	78
3.1.2.11. Kamudan Olan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması.....	79
3.1.2.12. Mevduat ve Repo İçin Karşılık Ayrılması	79
3.1.2.13. Konkordato Halinde Şüpheli Alacak İçin Karşılık Ayrılması	80
3.1.2.14. Haciz Yoluyla Teminata Bağlanan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması.....	80
3.1.2.15. Alacak Senetleri Reeskontu İçin Karşılık Ayrılması	81
3.2. VAZGEÇİLEN ALACAKLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER VE MUHASEBE KAYITLARI	84
3.2.1. Vazgeçilen Alacakların Muhasebeleştirilmesi	84
3.2.1.1 Alacaklı Açısından Yapılması Gereken Muhasebe Kayıtları ...	85
3.2.1.2. Borçlu Açısından Yapılması Gereken Muhasebe Kayıtları	86
3.3. DEĞERSİZ ALACAKLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER VE MUHASEBE KAYITLARI	88
3.3.1. Değersiz Alacakların Muhasebeleştirilmesi	88
3.3.2. Alacağın Doğrudan Değersiz Alacak Haline Gelmesi	89
3.3.3. Şüpheli Alacağın Değersiz Alacak Haline Gelmesi.....	90
3.4. İCRA VE İFLAS DURUMUNDA TİCARİ ALACAKLAR.....	92
3.4.1. İflasın Hukuki Sonuçları	93
3.4.2. İflas Sebepleri.....	93
3.4.3. İflasın Ertelenmesi.....	94
3.4.4. İflasa Konu Alacakların Durumu ve İflas Yoluyla Alacağın Takibi....	95
3.4.5. İflas Halinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması	95
3.4.6. İflas Halinde Alacağın Niteliği.....	96
3.4.7. İcra Emrinin Düzenlenmesi	96
3.4.8. İcra ve İflas Durumunda Ticari Alacaklarda Muhasebe Uygulaması ..	97
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	99
KAYNAKÇA	101
ÖZ GEÇMİŞ.....	109

KISALTMALAR

AŞ	: Anonim Şirket
BSMV	: Banka Sigorta Muamele Vergisi
GİB	: Gelir İdare Başkanlığı
İİK	: İcra İflas Kanunu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KGK	: Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
MSUGT	: Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
LİBOR	: Londra Bankalar Arası Faiz Oranı
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standardı
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
UMS	: Uluslararası Muhasebe Standartları
VUK	: Vergi Usul Kanunu

ÖZET

İşletmelerin amaçlarından en önemlileri arasında faaliyetlerin uzun yıllar devam ettirilmesi gelmektedir. Çoğunlukla işletmelerin faaliyetlerinin devamı için kâr elde etmeleri gerekmektedir. İşletmelerde ticari faaliyetin olağan sonuçlarından biri olarak senetli ve/veya senetsiz mal veya hizmet satışları gerçekleşmektedir. Bu türden satış olduğunda tahakkuk yoluyla, ortaya çıkan hasılat gelir hesaplarına aktarılmaktadır. Ancak alacakların zamanında tahsili her zaman mümkün olmamaktadır. Hatta bazen isteyerek veya istemeyerek de olsa alacağın tahsilinden vazgeçilmekte veya alacaklar değersiz hale gelmektedir. Bu açıdan çalışma sermayesi içerisinde yer alan alacakların yönetimi büyük önem arz etmektedir.

İşletmeler belli şartların oluşması halinde tahsilinde sorun yaşadıkları alacakları için gider yazabilmektedir. Alacaklarda amortisman kapsamında şüpheli ticari alacaklar, vazgeçilen alacaklar ve değersiz alacaklar özellikle VUK yönünden detaylı olarak ele alınmış ve alacaklarda değerlendirme ve amortisman konularına da değinilmiştir. Şüpheli alacaklara karşılık ayırabilecek ve ayırlamayacak olan özellikli durumlar hakkında bilgiler sunulmuştur. Örnekler verilmek suretiyle alacaklarda özellikli konuların muhasebe kayıtları yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Alacaklarda Değerleme, Alacaklarda Amortisman, Şüpheli Ticari Alacaklar, Vazgeçilen Alacaklar, Değersiz Alacaklar*

ABSTRACT

Of the most important goals of businesses is to continue the activities for many years. Often, businesses need to make a profit in order to continue their activities. As one of the usual results of commercial activity in businesses, goods or services are sold with and / or without note. When such sales occur, the resulting revenue is transferred to the income accounts through accrual. However, it is not always possible to collect the receivables on time. Even sometimes, either willingly or unwillingly, the collection of the receivables is abandoned or the receivables become worthless. In this respect, the management of the receivables included in the capital is of great importance.

In case of certain conditions, businesses can write their receivables that they have problems in collection as expense. Doubtful trade receivables, abandoned receivables and worthless receivables within the scope of depreciation in receivables were discussed in detail especially in terms of the Tax Procedure Law, and the valuation and depreciation issues of receivables were also mentioned. Information has been provided about the special cases that can and cannot be allocated for doubtful receivables. Accounting records of especially the subjects have been made in receivables by giving examples.

Keywords: *Valuation of Receivables, Depreciation of Receivables, Doubtful Trade Receivables, Abandoned Receivables, Worthless Receivables*

GİRİŞ

Vergi Usul Kanunu'nda işletme varlıklarının bir ögesi olan alacaklar ile ilgili olarak, olumsuz etkenlerden korunmak amacıyla önemli düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemeler bir alacağın tahsil edilmemesi durumunda alacaklı kişinin yapması gereken işlemleri açıklamaktadır. Hangi durumlarda karşılık ayrılmalı veya kimler karşılık ayırabilir konularına açıklık getirilmiştir. İşletmeler, her ne kadar farklı olsa da temelde kâr elde etme amacıyla hareket eden kuruluşlardır. Dönem sonunda gerekli değerlendirme ve düzeltme işlemleri yapılarak ticari ve mali kâra ulaşılır. Bu yüzden kârı mümkün olduğu kadar yüksek dereceye çıkarıp büyütmek amacıyla hareket eden ticari ve zirai işletmeler için giderleri tanımlama ve doğru bir biçimde kaydetme önemli bir husustur. Dönem kâr ve zararı doğrudan etkileyen unsurlardan biri de alacaklarda amortisman konusudur. Bu çalışmada da alacaklarda amortisman konusu VUK ve diğer hukuk yönlerinden incelenmiştir. Böylece vergi matrahının tespitinde önemli yer tutan alacaklarda amortisman konusuyla mükelleflerin dikkat etmesi gereken konular, kanun hükümleri, kanun gerekçeleri, tebliğler, özelemler, Danıştay kararları çerçevesinde ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

İşletmeler tahsil edilmeyen alacaklarını koşulları sağlamasıyla birlikte karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazabilmektedirler. Değersiz ve şüpheli alacakların gider yazılması esasında bir amortisman uygulamasıdır. Bu çalışmada şüpheli ve vazgeçilen alacaklar ile değersiz alacakların değerlendirme esasları, özellikli durumları ve muhasebe kayıtları üzerinde durulmuştur.

Alacaklarda Değerleme ve Amortisman: Özellikli Durumlar ve Muhasebe Kayıtları adlı bu tez üç bölümden meydana gelmektedir.

Birinci bölümde alacaklar konusunun daha rahat anlaşılabilmesi için ve ana hatlarıyla alacak kavramı, hukuki niteliği, türleri, alacakların yönetimi ve alacakların yönetiminde faktoring konularına yer verilmiştir.

İkinci bölümde Vergi Usul Kanun'u açısından alacaklarda amortisman ve değerlendirme başlığı altında; ticari alacaklarda değerlendirme, alacakların ve borçların değerlemesi, amortisman kavramı ve muhasebenin temel kavramlarıyla ilişkisi,

alacaklarda amortisman konusunun açılımıyla şüpheli alacaklar, vazgeçilen alacaklar ve değersiz alacaklara ayrıntılı olarak değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise alacaklarda özellikli durumlar olarak ifade edilebilecek; şüpheli alacaklar, vazgeçilen alacaklar, değersiz alacaklar, icra iflas durumunda alacaklar ile şüpheli alacaklara ve karşılık ayırma uygulamalarına ilişkin muhasebe kayıtlarına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANA HATLARI İLE ALACAKLAR

1.1. ALACAK KAVRAMI

Alacak, taşınır veya taşınmaz varlıkların teslimi, bir hizmetin görülmesi ya da bu sayılanların dışında kalan muhtelif sebeplerle ortaya çıkan ve üçüncü kişilerden belirli bir parayı isteme hakkını ifade eden bir kavramdır (Kızıl 2001: 299). Kısaca, işletmelerin üçüncü kişilerden talep ettiği haklara alacak denir (Kızıl 2001: 148). Genel olarak alacak kavramı para, mal veya hizmet için üçüncü kişilere karşı ileri sürülen her türlü hak için kullanılabilir (Ayyıldız 1992: 25). Bu tanım işletmenin gayri tabii faaliyetlerini de ele almaktadır (Özcan 2010: 3).

Alacaklar, mal satma biçiminde ya da bir ticari faaliyet sonucunda ortaya çıkabileceği gibi, bir ortağa veya personele borç verme gibi ticari olmayan bir faaliyet sonucunda da ortaya çıkabilir (Kızıl 2001: 148). Vadeli mal ve hizmet satışından ortaya çıkan alacaklar, işletmenin bütün alacaklarının içinde bir parçayı oluşturmaktadır. Vadeli mal ve hizmet satışının dışında kalan faaliyetler sebebiyle de işletmenin alacakları ortaya çıkmış olabilir (Gücenme 2000: 232). Yani, alacak hakkı farklı sebeplerle ortaya çıkabilir. Ortaya çıkış sebeplerine göre alacakların farklı bir bakış açısıyla yorumlanması, işletme faaliyetlerinin analizi açısından önem taşıdığından, farklı manalar taşıyan alacaklar ayrı hesapta izlenmektedir (Gücenme 2000: 232). Sayılan sebeplere bağlı olarak alacaklar, alacak hakkının özelliğine, sahip olduğu niteliklere göre de sınıflandırılabilirler. Esas olarak alacak, işletmenin ana faaliyet konusunu oluşturan taşınır veya taşınmaz varlıklar ve hizmetlerin satışından meydana gelen alacakları ifade eden ticari alacaklar ve işletmenin ana faaliyeti dışındaki işlemlerden meydana gelen diğer alacaklar olarak ikiye ayrılmaktadır (Kızıl 2001: 299).

1.2. ALACAKLARIN SINIFLANDIRILMASI

Alacaklar; vadelerine göre kısa veya uzun vadeli; teminat durumuna göre teminatlı veya teminatsız; alacağın ticari bir işlem sonucu doğup doğmamasına göre ticari veya diğer alacaklar ve alacağı ödeyecek kişiye göre müşterilerden, personelden, ortaklardan, iştiraklerden, bağlı ortaklardan alacaklar şeklinde sınıflandırılabilir (Kavuzlu 2014: 4).

Alacakların farklı bakış açılarıyla sınıflandırılmaları ve ortaya çıkma sebepleri;

- Vadeli mal ve hizmet satışından dolayı ortaya çıkan alacaklar,
- Diğer işlemler sebebiyle meydana gelen alacaklar şeklinde ayırım yapılmaktadır.

Alacakların tahsil edilmesine göre,

- Kısa vadeli alacaklar: Bir yıl veya faaliyet dönemi içinde ödenmesi beklenen alacaklardır ve bunlar bilançoda dönen varlıklar içinde yer almaktadır.
- Uzun vadeli alacaklar: Bir yıldan daha uzun sürede ödenmesi beklenen alacaklardır ve bunlar bilançoda duran varlıklar içinde yer almaktadır (Gücenme 2000: 232).

1.2.1. Alacakların Hukuki Niteliği

Alacaklar, kamu açısından ve tekdüzen muhasebe sistemi açısından ele alınabilir.

1.2.1.1. Kamu Açısından Alacaklar

Devlet, toplumun birlikte yaşamasının vazgeçilmez ve kaçınılmaz bir unsuru olarak meydana gelen tüzel bir varlıktır. Bireylerin oluşturduğu farklı kuruluşlar aracılığı ile karşılama imkânı bulunmayan kamusal ihtiyaçları karşılayan bir mekanizmadır. Devlet, kamusal ihtiyaçları kendi organları ve elemanlarıyla karşılamakla yükümlüdür. Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerin devamlı yaptıkları işlere ise kamu hizmeti denilmektedir. Kısacası kamu hizmeti, toplumun müşterek nitelikteki ihtiyaçlarının karşılanması bakımından, devlet tarafından kamu yararına yönelik yapılan faaliyetlerdir. Kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi içinse bazı

harcamaların yapılması gerekmekte olup, yerine getirilmesi için de hizmet birimlerinin gelir elde etmesi zorunlu bir durumu meydana getirmektedir. Kamu alacağı kavramı bu noktada ortaya çıkmaktadır (Vural 2018: 3).

Kamu alacağı genel olarak, kamu hizmetinin karşılanması amacıyla devletin kamu gücüne dayanarak mali yükümlülüklerden doğan alacaklardır. Devletin kamu gücü egemenliğinin sonucu doğan alacaklar diğer bir tanımla, devletin kamu tüzel kişiliğinden ve egemenlik hakkından doğan, ayrıcalık ve özellik taşıyan alacaklar olarak da ifade edilmektedir. Kamu alacakları, devletin yükümlülüğü ya da borç ilişkisi sonucu idari işlemlerle sağladığı kamu gelirleridir. Devlet kamu hizmetlerinin finanse edilebilmesi ve yürütülmesi için, Anayasadan aldığı yetki sonucu ile bazı mali yükümlülükler ortaya koymaktadır. Bunlar: vergi, resim ve harçtır. Kamu gelirleri olarak da adlandırılan bu mali yükümlülüklerin temel işlevi kamu gücü kullanarak alınmaları, yani cebir unsurunun ağır basmasıdır. Ayrıca devletin; borçlanma, para işlemleri, mülk veya teşebbüsleriyle kamu gücü kullanmadan elde ettiği iktisadi değerleri de vardır. Genel anlamda, kamu alacakları; devlete, il özel idarelerine ve belediyelere ait, vergi ve benzeri mali yükümlülükler, ceza kovuşturma ve yargılama masrafları, vergi cezası ve para cezası gibi asli ve gecikme zammı, gecikme faizi ve pişmanlık zammı gibi fer'i alacaklar ile idari sözleşme ve kamu hizmetlerinden ortaya çıkan alacaklardır (Sağır 2011: 3).

Vergi, kamu hizmetlerini karşılamak amacıyla, kişilerden ve kuruluşlardan kanun yoluyla toplanan; devlet ve diğer kamu kuruluşlarının, kamu hizmetlerinin finansmanını karşılamak üzere kişilerden zorla aldıkları paralardır. Verginin amacı, toplum halinde yaşayan insanların ortak kamusal ihtiyaçlarının karşılaması için gereken mali kaynakların kullanılmasıdır. Ortak kamusal ihtiyaçların karşılanması için üretilip topluma sunulan hizmetlerin niteliği bunların vergi ile finansmanını zorunlu hale getirmektedir. Bu hizmetlerin, fayda bölünmezliği özelliği ve bu özelliğin türevi olan tüketimde rekabetin olmaması, finansmana katılmayanların hizmetten faydalanmaktan mahrum bırakılamaması gibi diğer özellikleri, kamusal finansmanın, başka bir deyişle vergi ile finansmanın temel gerekçesini oluşturmaktadır (Vural 2018: 4). Vergi, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmak amacıyla alınır.

VUK açısından “Normal alacaklar”, vade bitiminde herhangi bir risk ile karşılaşmadan tahsil edilebilecek alacaklar olarak tanımlanmaktadır. “Şüpheli alacaklar”, dava veya icra aşamasında bulunan veya protestoya ya da yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklardır. “Vazgeçilen alacaklar”, konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklardır ve borçlu defterlerinde özel bir karşılık hesabına aktarılmaktadır. “Değersiz alacaklar”, kazai bir hükme veya kanaat verici bir belgeye göre tahsiline imkân tanımayan alacaklardır (Soykan 2008: 14).

1.2.1.2. Tekdüzen Muhasebe Sistemi Açısından Alacaklar

Tekdüzen Hesap Planında alacakların izlenmesi için kısa ve uzun vadeli oluşlarına göre dönen varlıklar ve duran varlıklar içinde yer alan hesap grupları ve hesaplar aşağıdaki gibi ayrılmıştır (Gücenme 2000: 232);

DÖNEN VARLIKLAR	DURAN VARLIKLAR
12. TİCARİ ALACAKLAR	22. TİCARİ ALACAKLAR
120. Alıcılar	220. Alıcılar
121. Alacak Senetleri	221. Alacak Senetleri
122. Alacak Snt. Reeskontu(-)	222. Alacak Snt. Reeskontu (-)
126. Verilen Depozito Ve Teminatlar	226. Verilen Depozito Ve Teminatlar
127. Diğer Ticari Alacaklar	
128. Şüpheli Ticari Alacaklar	
129. Şüp. Tic. Alacak. Karş. (-)	229. Şüpheli Alacak Karşılığı (-)
13. DİĞER ALACAKLAR	22. DİĞER ALACAKLAR
131. Ortaklardan Alacaklar	231. Ortaklardan Alacaklar
132. İştiraklerden Alacaklar	232. İştiraklerden Alacaklar
133. Bağlı Ortaklardan Alacaklar	233. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar
135. Personelden Alacaklar	235. Personelden Alacaklar
136. Diğer Çeşitli Alacaklar	236. Diğer Çeşitli Alacaklar
137. Diğ. Alacak Snt. Reeskontu (-)	237. Diğ. Alacak Snt. Rees. (-)
138. Şüpheli Diğer Alacaklar	
139. Şüpheli Diğ. Alacak Karş. (-)	239. Şüpheli Diğ. Alacak Karş. (-)

İşletmelerin esas faaliyet konusunu oluşturan işlemlerden oluşan alacaklar “*Ticari Alacaklar*” hesap grubu içerisinde izlenir. İşletmenin ana faaliyet konusu dışındaki alacakları ise “*Diğer Alacaklar*” hesap grubu içerisinde izlenmektedir (Fındık 2009: 25).

1.2.1.2.1. Ticari Alacaklar

İşletmelerin normal mal veya hizmet satışı sebebiyle müşterilerine karşı sahip oldukları haklardır (Ayyıldız 1992: 25). Ticarî alacaklar, bir malın teslim edilmesi, bir hizmetin yapılması ya da borç verilmesi gibi alma hakkından dolayı ortaya çıkmaktadır (Yetişken 2010: 5). Ticari alacaklar, normal faaliyet konusunu teşkil eden mal ve hizmet satışıyla ortaya çıkan (Lazol 2017: 75), işletmenin varlık hesabında yer alan, yani hem dönen varlık hem de duran varlık niteliği taşıyabilen varlıklardır. Bu iki ayrıma sebep olan unsur ise alacağın vadesidir. Vade 1 yıldan az ise kısa vadeli (dönen varlık) varlık, 1 yıldan uzun ise uzun vadeli (duran varlık) varlık olarak kabul edilmektedir. Ticari alacaklara yatırım yapan işletmeler, müşterilerine mal satışlarında veya hizmet sunumlarında belli bir vade tanıyan işletme olarak belirtilmektedir (Karaca 2018: 5). Bir alacağın ortaya çıkması işletmenin ana faaliyet konusu olan mal veya hizmet satışı ya da ana faaliyetlerinden kaynaklanıyorsa ticari alacak denilmekteyken, bu sebeplerin dışındaki etkenlerden doğuyorsa muhasebede diğer alacaklar hesabında izlenmektedir (Uysal, Şenlik 2012: 94). Ticari alacakları meydana getiren olay kredili satışlardır. Kredi kavramı, gelecekte beklenen bir ödeme için bugünkü bir hak olarak veya istendiği anda ya da tespit edilen belli bir tarihte para veya mal ile ödemek suretiyle mal veya hizmet elde edebilme gücü olarak tanımlanabilmektedir (Ayyıldız 1992: 25 - 26).

İşletmeler müşterilerine vadeli satış yaptığında satışın yapıldığı zaman ile tahsilatın yapıldığı zaman arasındaki dönem, işletmenin nakitten nakite olan dönüşüm süresi içerisinde dâhil edilecektir. Bu dönem sırasında işletme, müşterilerine karşı ticari alacaklar hesabında gösterilen finansal bir hakka sahip olmaktadır. Ticari alacaklar açık hesap veya senede bağlı hesap olabilirler (Ayyıldız 1992: 25).

Bir yıl içinde paraya dönüşmesi beklenen ve işletmenin ticari ilişkileri sonucunda ortaya çıkan senetli ve senetsiz alacaklar, dönen varlıklar içinde yer alan ticari alacaklar grubunda gösterilmektedir (Uysal, Şenlik 2012: 94).

1.2.1.2.1.1. Senetli Alacaklar

Senetli alacaklar, işletmenin faaliyet konusunu oluşturan mal ve hizmet satışlarından doğan, senede bağlanmış alacaklarını ifade eder. Bir alacağın senede bağlanması, alacaklı taraf için birçok avantaj sağlar. Bu avantajın en önemlisi de senede bağlanmış bir alacağın ispat ve tahsil kabiliyetinin daha fazla olmasıdır. Ayrıca alacağı temsil eden senetler işletmenin likidite gereksinimlerinin karşılanmasında kullanılabilir. Bunlar ciro edilerek bizzat para gibi borçların ödenmesinde kullanılabileceği gibi, senetlerin iskonto ettirilmesi ya da teminat olarak yatırılmasıyla yoluyla nakit temini de mümkün olabilmektedir (Kızıl 2001: 237).

İşletmeler vadeli işlemlerinde, alacak ve borç ilişkisini kanıtlamak suretiyle yazılı bir belge hazırlarlar. Bu yazılı belgelere Türk Ticaret Kanunu'nda kambiyo senetleri yani “*poliçe*”, “*bono*” ve “*çek*” denilmektedir. Senetli alacağın doğması, ana faaliyet konusu olan mal ve hizmet satışı ile işletmenin verdiği borçlar sebebiyle olmaktadır (Atukalp 2005: 11).

Senet, özü itibarıyla güvenilir bir ispat aracıdır. Çünkü senetler diğer ispat araçlarına göre daha doğru ve objektif niteliklidir (Demireli 2004: 9).

1.2.1.2.1.2. Senetsiz Alacaklar

Senetsiz alacaklar, karşılıklı güvene dayanan sözlü bir anlaşma ile yapılan, resmi bir belgeye dayandırılmayan (Atukalp 2005: 10), işletmenin sürekli olarak iş ilişkisinde bulunduğu diğer işletmelerle veya şahıslarla mal veya hizmet satışlarından yahut diğer bağlantılarından kaynaklanan alacaklardır. Senetsiz alacaklarda karşılıklı güven söz konusudur. Bu tür alacaklar ticarî işlemler sonucu ortaya çıkmaktadır. Senetsiz alacaklar kıymetli evrak niteliğinde veya adî bir senede bağlanmayan alacaklardır. Tek düzen muhasebe sisteminde, senetsiz alacaklar “alıcılar” hesabında toplanır. Alıcılar hesabı ise, işletmelerin ürettiği mal ve hizmet satışlarından doğan senetsiz alacakların takibi için kullanılmaktadır (Soykan 2008: 6).

İşletmenin ana faaliyetleri ile ilgili olarak alıcıya malı teslim etmesi, göndermesi veya bir hizmetin yerine getirilmesi ile bunların karşılığının elde edilmesi arasındaki geçen sürede alıcı işletme açık hesap şeklinde finanse edilmektedir. Böylece bu tür alacakların meydana gelmesi için satıcı ile alıcı arasında güven unsuru

çok önemlidir. Satıcı işletme, müşterisi ile ticari bir iş içine girerken, müşterisinin, kredi değerliliği ölçülerine güveniyor ise alacaklarını senede bağlamayacaktır. Bundan dolayı daha önce tanımadığı bir müşteri için senetsiz alacaklar doğmayacaktır. Bu durumda bir alacağın alacaklı işletme için kanıtı, müşteriden gelen sipariş listesi, işletmenin gönderdiği faturanın kopyası ve defterindeki kayıt olacaktır. Her ne kadar güvene dayansa da alacakların senetsiz olmamasında yarar vardır. Çünkü alacaklarının senetsiz olması satıcı işletmenin kendi borcuna karşılık devredebileceği bir senedinin, ihtiyacı olduğu durumlarda kullanabileceği bir teminatının ve müşterisi ile anlaşamadığı bir durumda hakkını ispatlayacağı bir güvenceye sahip olmaması anlamındadır (Atukalp 2005: 10-11).

1.2.1.2.2. Diğer Alacaklar

İşletmelerin ticari faaliyetleriyle ilgili olan ancak mal ve hizmet satışının dışında kalan çeşitli alacakları olacaktır. Ticari bir sebebe dayanmayan bu alacaklar bilançoda “diğer alacaklar” grubu olarak adlandırılmaktadır. İşletmenin ortakları ve personeli de dâhil olmak üzere gerçek ve tüzel kişilere nakit olarak borç verme ve benzeri bir durumdan dolayı ortaya çıkan işlemler ile duran varlıkların faaliyet konusu dışında kredili satışı ve kiralanması sonucunda oluşan alacaklar da diğer alacaklar arasında yer almaktadır. İşletmeler veresiye mal ve hizmet satışlarının dışında da farklı kişi ve kuruluşlarla borç alacak faaliyetleri olmaktadır. Bu faaliyetlerden bazıları ortaklar ile olabilmektedir. İşletmenin ana faaliyet konusu dışındaki, ödünç verme ve benzer sebeplerden doğan işlemler sebebiyle ortaklardan alacaklı bulunduğu tutarlar bu grupta incelenmektedir. Büyük işletmelerde bu tür alacaklara, diğer işletmelerden daha sık rastlanılmaktadır. Alacaklar, işletmenin sahip olduğu fonlarını borçluya aktarması anlamı taşıdığından, fonların kullanım maliyeti doğrultusunda sağladığı kâr dikkatle incelenmeli ve yönetim kararı bu inceleme sonucunda alınmalıdır (Atukalp 2005: 9).

Ortaklardan alacaklar, iştiraklerden alacaklar ve bağlı ortaklıklardan alacaklar, işletmenin ana faaliyet konusu dışındaki alacaklarıdır. Personelden alacaklar ise işletmeye dâhil personelin işletmeye olan çeşitli borçlarını ele almaktadır. Bunlar; kantin kredisi, lojman kirası ya da yakıt parası ve bunun dışındaki çeşitli sebeplerle ortaya çıkabilir. Diğer çeşitli alacaklar hesabı ise; ticari muamele sonucu meydana

gelmeyen ve yukarıda sayılan hesaplardan herhangi birine dâhil edilmeyen alacakların izlendiği hesaptır (Gücenme 2000: 236).

1.3. ALACAKLARIN YÖNETİMİ

İşletmelerde nakit, anahtar bir role sahiptir. İşletmeler faaliyetlerinde genellikle nakdi tercih etmesine rağmen tüm işlemlerin her zaman nakitle olması mümkün değildir. Birtakım sebeplerle faaliyetlerin kredili olarak yapılması zorunlu olabilmektedir (Aksoy, Yalçiner 2008: 301). Alacakların yönetimi, müşterinin kredili satış isteğinden doğar. İşletmeler bu istek üzerine kredi koşullarını belirlerler. Kredili satışın vadesi geldiğinde ise nasıl bir ödeme yöntemi uygulanacağına karar verilir. Alacakların tahsil edilemediği durumlarda risk ortaya çıkmış olur (Özcan 2010: 8). İşletmenin varlıkları içinde önemli bir yere sahip olan alacakların riske en açık ve taşıdığı riskin tahmin edilmesi güç varlıklar olmaları alacakların yönetimini işletmeler açısından önemli hale getirmektedir (Özcan 2010: 6). Böylece işletmelerin satışlarını arttırmak amacıyla başvurduğu en önemli politika, kredili mal veya hizmet satışlarıdır. İşletmeler kredili mal veya hizmet satarak, pazar paylarını arttırmaya ve satışlarını yükseltmeye çalışırlar (Kavuzlu 2014: 5). Bundaki amaç, alacakların işletmenin şimdiki net değerine yapacağı katkısının artırılmasıdır. Bunun için kredili satış yapmak suretiyle faaliyetlerin yürütülmesinde avantajlı yönler de bulunmaktadır. Bu avantajlardan biri, kredili satış politikası ile işletmenin satışlarını artırmaktadır. Özellikle rekabetin çok olduğu endüstrilerde şartlar gereği vadeli satış yapmak zorunlu olur. Ayrıca vadeli satış yapılmadığında satışların azalmasıyla işletmenin kârlarının bir kısmı kaybedilmektedir. Bu yüzden, satışların ve bunun sonucunda da kârlılığın artırılmasına yapacağı katkı yönünden vadeli satışlar benimsenmeli ve kullanılmalıdır (Aksoy, Yalçiner 2008: 303).

Alacaklardan beklenen yararların tam olarak elde edilebilmesi için, alacakların yönetimini etkileyen unsurların dikkate alınarak, alacaklarla ilgili analizlerin özenle olarak yapılması gerekir (Aksoy, Yalçiner 2008: 305). Bu analizler Kredi Politikasının Belirlenmesi, Müşterinin Kredi Riskinin Göstergeleri ve Alacakların İzlenmesi olarak incelenebilmektedir.

1.3.1. Kredi Politikasının Belirlenmesi

Kredi politikasının belirlenmesi, satılan mal tutarının, ödeme gücünün ve satış miktarının belirlenmesi işlemidir. Kredi şartlarının belirlenmesinde işletmenin büyüklüğü, müşterinin niteliği ve ekonomik durum gibi unsurlar etki etmektedir (Özcan 2010: 10). Kredili satışlara ilişkin genel politikaların belirlenmesi ve bu politikaların müşterilere bireysel olarak uygulanması, kredili satış politikalarının uyarlanması denetlenmesidir (Yetişken 2010: 22). Kredili satış politikası, işletmenin satışları, maliyetleri ve kârlılığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu sebeple, küçük işletmelerde işletme sahibinin, büyük işletmelerde ise finans ve pazarlama yöneticileri aracılığıyla işletmenin kârlılığına en fazla olumlu etkiyi yapan kredili satış politikası belirlenerek bu politikanın uygulanması gerekmektedir (Kavuzlu 2014: 10).

1.3.2. Müşterinin Kredi Riskinin Göstergeleri

Müşterinin kredi riskinin gösterge değerliliğinin belirlenebilmesi için pek çok faktörün araştırılması gerekmektedir. Bir müşteriye kredili satışın yapılıp yapılmamasına veya yapılacak ise ne kadar yapılacağına karar vermek, kredi analizi yapacak olan kredi departmanınca “*Kredi Yönetiminin 5K’sı*” (*Karakter, Kapasite, Kapital, Koşullar, Karşılıklar*) olarak ifade edilen faktörler ile ilgili göstergelerin analizi sonucu elde edilmektedir. Kredinin 5K’sındaki faktörler dikkatlice incelenebilmeli, olası hataların gözden kaçırılmaması ve faktörlerin birbirlerine tercih edilmemesi kredi analizinde doğru karar vermeyi sağlar. 5K olarak ifade edilen bu unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Çakır 2000: 90).

1.3.2.1. Karakter

Karakter, müşterinin ödemelerini yerine getirme arzusunu veya niyetini ifade eder. Karakter, dürüstlüğü ve doğruluğun bir niteliğidir. Bu nitelik çok ciddi bir öneme sahiptir; çünkü her kredili işlem bir ödeme sözüne dayanmaktadır. Önemli olan konu borçlunun borcunu ödemediğinde dürüst davranıp davranmayacağı veya borçtan kaçınmaya çaba sarf edip etmeyeceğidir. Tecrübeli kredi yöneticileri, borçlunun ahlâkî karakterinin kredi değerlendirme işleminde en önemli faktör olduğunu bilirler. Kredi geri ödenmesi için diğer bütün faktörlere sahip olursa da, gününde ödeme

alışkanlığına sahip olunmaması ve borç ödemede sadakatsiz ise kredinin riski artmaktadır. Örneğin, bir müşterinin krediyi ödeyecek nakit gücü olmasına rağmen hemen ödemeyip uyarılmayı bekleme alışkanlığı olması, borç ödeme karakterinin zayıflığının göstergesidir. Bundan dolayı, karakter kredi riskinin en önde gelen unsurudur. Yalnız ölçülmesi en zor olan göstergelerden biridir (Soykan 2008: 72).

1.3.2.2. Kapasite

Kapasite bir borcun vadesi dolduğunda müşterinin borcunu ödeyebilme gücünü ifade eder. Kapasitenin ana göstergesi borçlu işletmenin ya da şahsın kazanç durumudur. Borcunu ödemek için arzulu bir borçlu, eğer ödeme için parası veya parayı sağlama yeteneği eksik ise oldukça büyük bir riski oluşturur. Kapasitenin tahmini basit bir işlem değildir, farklı bazı faktörleri kapsamaktadır. Buradaki temel sorun işletmenin harcama ve ödemeleri için gerekli kazanma gücünün ne olduğuna bağlıdır. Kapasitenin en önemli işareti gelirdir; bu bazı kredili satış yapan işletmeler tarafından çok fazla önemsenmektedir. Bir işletmenin kapasitesi, gelir harcamaları ve mevcut borçlarını etkileyen faktörlerle ilgilidir. İşletme gelirini temel olarak satışlardan elde etmektedir. Satışlar işletmenin kredi kapasitesinin derecesini belirleyen önemli bir etkidir (Ayyıldız 1992: 35).

İşletme kredilerini geri ödemek için dış kaynaklara başvurmadan, gününde ve rahatlıkla ödeyebilecek bir durumdaysa borç ödeme kapasitesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kapasitenin artırılması, faaliyetlerin etkinliğiyle doğrudan alakalı olduğundan, müşterinin faaliyetlerindeki etkinliğin araştırılması gereklidir. Düzensiz nakit girişlerine rağmen borç geri ödemelerini düzenli olarak aynı süreçlerde sabit bir şekilde yapan işletmenin geri ödemede zorlanabileceği dönemlerin olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

1.3.2.3. Kapital (Sermaye)

Kredi verecekler, işletmenin sahip oldukları sermayelere dikkat ederek kredilerden yararlanmasını olanak sağlayacaktır. Sahip olunan sermaye aynı zamanda işletmelerin büyüklüğünü ve kazanma güçlerini ortaya koymaktadır. Fakat en önemli unsur da işletmenin toplam kapital büyüklüğünün içinde öz sermayenin büyük olmasıdır.

Kredilerin geri ödenme yükümlülüklerini faaliyetleri ile yerine getiremeyen işletmelerin, varlıklarına el konularak alacaklar tahsil edilmeye çalışılır. Bir işletmenin varlıklarının üzerindeki alacak hakkı, işletme sahiplerinin hakkından önce gelmektedir. Büyük bir oranda borçlanmış ve öz sermayesi borçlarının ödemedede geride kalmış işletmelerin ödeme güçleri düşüktür.

Krediye ilişkin kararlar, kısa ve uzun vadeli likidite derecesinin ölçülmesinde kullanılan araçlarla teknik ve likiditenin belirlenmesiyle krediye ilişkin karar farklı şekillerde verilmektedir. Bu tür analizlerde değerliliği en çok etkileyen hatta temel belirleyici unsur işletmenin sahip olduğu kapitalin büyüklüğüdür (Aksoy, Yalçiner 2008: 330).

1.3.2.4. Koşullar

Ekonomik hayatın değişen koşullarından işletmeler de farklı şekillerde etkilenmektedir. Her endüstrinin ekonomik şartlardan etkilenme oranları farklı olur. Müşterinin faaliyet gösterdiği endüstrinin ekonomik koşullardan etkilenme oranı yüksek ise riskliliği de yüksektir. Diğer yandan beklenmeyen, bir anda ortaya çıkan olayların ihtimallerinin yüksek olması da riskliliğin yüksek olmasıdır.

Konjonktürel dalgalanmaların oluşturacağı riski belirlemek oldukça zordur. Fakat imkânsız değildir. Ekonomiyle alakalı farklı göstergeler incelenerek, değişimlerin işletme faaliyetleri üzerine etkilerini ihtimal dağılımları ile risklilik ölçülebilir. Diğer yandan kredinin koşulları da kredi riskini etkileyen faktörler arasındadır. Ödemesiz dönemlere sahip olarak farklı sebeplerle ödeme kolaylığına sahip kredilerin, müşterinin riski üzerinde etkileri daha az olur (Aksoy, Yalçiner 2008: 331).

1.3.2.5. Karşılık (Teminat)

Karşılık, müşteri işletmenin olası durumlarda zayıflıklarını karşılamak için ipotek, rehin veya kefalet almasıdır. Teminatta önemli olan, her koşulda değerini koruyan varlık veya güvenilirliği olan bir kişi veya kuruluşun kefaletidir.

Teminat bir ödeme aracı olmadığı için teminatın sağlamlığına göre kredili satışa karar vermek riskli olabilir. Teminat, müşterinin krediyi geri ödeyememesi durumunda kredili satış yapan işletmeyi güvence altına almaktadır (Çakır 2000: 93).

1.3.3. Alacakların İzlenmesi

Alacakların izlenmesi, yürütülen kredili satış politikası faaliyetlerinden bahsedebilmek için müşterilere yapılan kredili satışın kontrol altında olmasını gerektirir. Alacak tutarı, nakde dönüşüm hızındaki değişiklikler kredi yöneticisine kredi politikasının gidişatı konusunda yol gösterecektir. Alacak hesaplarının kontrol edilmesiyle, daha önce ödemede geciken müşterilere sonraki aşamalarda sıkı bir politikayla satış yapılmasının gerekliliği ya da ödenmemiş hesapların tahsil sürecine alınması ve benzeri konularda kontrolün elde tutulmasını sağlayacaktır. Alacak hesaplarının kontrol altına alınmasında kullanılan farklı yolları bulunmaktadır (Atukalp 2005: 114).

1.3.4. Alacakların Yönetiminde Faktoring

Factoring, üreticilere alacak yönetimi, tahsilât yönetimi ve nakit yönetimi hizmeti veren, bu yönetimlerin beraberinde danışmanlık, pazar araştırmaları ve bilgi işlem hizmetleri sunan finansal bir işlemdir (Tiryaki 2006: 189-190). Faktoring işlemleri faktoring sözleşmesinin imzalanmasından başlayarak borçlunun ödeme yapması zamanına kadar geçen bir süreci kapsamaktadır (Kaya, Gerekan 2011: 81). Başka bir ifadeyle faktoring, vadeli alacakları satın alarak alacaklılara likidite kazandıran ve işletmelerin en önemli ihtiyaçlarından olan nakit paranın girişini sağlayan çok yaygın bir finans yöntemidir. Her türlü mal ve hizmet satışlarından meydana gelen, fatura veya fatura yerine geçen belgelere dayalı, alacaklı tarafından vadeli alacaklarının bir faktoring şirketine temlik edilerek, bu alacaklardaki haklarını faktoring şirketine devretmesi karşılığında finansman ve tahsilât hizmetleri almasıdır. Faktoring şirketlerinin en önemli yararlarından biri, alacağı satan kişiye finansman kolaylığı sağlamasıdır. Alacaklı, alacağını bir factor'e satarak, alacağın vade sonunu beklemeden nakit para akışını sağlama olanağına sahiptir. Bunun için bankalardan kredi başvurusu da yapılabilmektedirler. Kredilere karşılık faktoring, hem prosedürlerinin daha esnek ve çabuk oluşu hem de banka faiz ve ücretlerine göre

karşılıklı anlaşma ile belirlenebilecek düşük factor faiz ve ücretlerine göre daha cazip olması sebebiyle tercih edilen bir yöntemdir (Alimci 2014: 35-36). Kısacası faktoring anında peşin ödeyerek bütün alacakları satın alır, alacakları tahsil eder, bu alacaklara ait muhasebe ve defter kayıtlarını tutar, borçlu hakkında bilgilere ulaşır ve elde ettiği verileri güncel tutar, borçlunun mali sıkıntıya düşerek ödeme kabiliyetini kaybetmesi durumunda oluşan zararları üstlenir, yani satıcıyı tahsilât sıkıntısına karşı korur. Faktoring genellikle 90 veya 180 gün arasında değişen kısa vadeli kredili satışların egemen olduğu tüketim malları satışlarında kullanılmaktadır. Faktoring hem yurtiçi hem de yurtdışı kredili satışlarda uygulanabilir (Kavuzlu 2014: 31). Kısa vadeli bir finansman tekniği olan faktoring Türkiye’de yaygın olarak kullanılan iskonto ve iştirak kredisi ile senet karşılığı avans (kredi) yöntemlerinin dış ticarete uyarlanması işlemidir (Şahin 2006: 46). Faktoring, Türkiye’de ekonomik hayatın içerisine leasing yatırım fon ve ortaklıkları borsa ve diğer sermaye türevleri gibi finansal enstrümanlar liberal ekonomi politikalarının uygulanması sonucu girmiştir (Demireli 2004: 30).

1.3.4.1. Faktoringin Avantajları

Alacak yönetiminin amaçları; işletmenin tahsilâtı ve nakit akımını kontrol altında tutarak nakit yapmayı korumak, finansman ihtiyacını ve finansman giderlerini en aza indirmektir. Alacak yönetiminin diğer bir amacı ise, alacaklara bağlanan fonları güvence altına almaktır. Yönetim bu amacı gerçekleştirebilmek için; müşterileri risk açısından değerlendirerek yüksek riskli gördüklerine kredili satış yapmayarak diğerleri için de tahsilât prosedürlerini iyileştirerek alacak yatırımlarının risk düzeyini düşürmeye çalışmalıdır. Faktoring, bu kadar değişik ve önemli fonksiyonları bir arada sunan tek finansal yöntem olmasına rağmen uygulaması oldukça kolaydır. Faktoring işlemi özetle; *“Bir mal veya hizmeti vadeli olarak satan bir firma, mal veya hizmetin belgeleri ile birlikte alıcıya gönderilmesinden sonra, bu mal veya hizmetin karşılığı olan alacağını temlik etmek üzere bir faktoring şirketine başvurur ve fatura veya alacağın bir mal veya hizmet satışından doğduğunu tevsik eden belgenin kopyasını, varsa bunlara bağlı diğer alacak ve ödeme belgeleri ile birlikte bu faktoring şirketine gönderir”* şeklinde gerçekleşmektedir (Yetişken 2010: 127).

Alacakların yönetiminde faktöring yönteminin kullanılmasının avantajları şu şekilde sıralanabilir:

- İşletmeler, alacaklarını tahsil edememe veya geç tahsil etme risklerini, faktöring şirketine devretmektedirler.
- İşletmelerin, faktöring şirketinin sunduğu finansman hizmetinden (alacağın %80'inin peşin olarak ödenmesi) yararlanması, işletmelere finansman sağlamaktadır.
- Faktöring, vadeli satışları ve tanınan vade zamanlarını arttırarak, işletmenin satışlarını artırır.
- Alacak yönetiminin faktöring şirketine devredilmesi, zaman ve maliyet tasarrufu sağlar.
- Muhasebe kayıtlarının faktöring şirketi tarafından tutulması, satıcı işletmeye, kolaylık ve tasarruf sağlar (Yetişken 2010: 126).

1.3.4.2. Faktoringin Fonksiyonları

Faktoringde finansman fonksiyonu, alacakların yönetimi (hizmet fonksiyonu) ve risk üstlenme (teminat) olmak üzere üç fonksiyon bulunmaktadır. Satıcı işletmenin alacaklarını tahsil edememe riskine karşı, faktor işletme alacak hakkını devralarak satıcıya ödeme garantisi vermiş olmaktadır. Ancak alacakların üçüncü taraflara devri veya faktoring işlemlerinde tahsil edilemeyen alacaklar, eğer faktoring mutlak devir şeklinde yapılmamışsa satıcı işletmeye ait olmaktadır. Alacakların yönetimi fonksiyonu kapsamında faktoring şirketi, borçlu işletme hakkında bilgi toplama, tahsilat, muhasebe kayıtlarının tutulması gibi işlemleri yapmaktadır. Satıcı işletmeye ön ödemenin yapılması yoluyla da faktoring şirketi finansman fonksiyonunu yerine getirmiş olmaktadır (Süklüm 2017: 319-320).

1.3.4.2.1. Finansman Fonksiyonu

Factoring'in en önemli fonksiyonudur. Factoring yoluyla müşteri alacaklarının finansmanının sağlanmasında genellikle izlenen yol "*ön ödeme yani avans sistemi*"dir. Bu sistemde müşterinin alacağı, vade gününde hemen ödenmesi gerekmektedir. Ancak factor, vade gününü beklemeden müşteri tarafından alacağın doğumunun fatura suretleri ya da malın gönderildiğine dair belgenin ibrazı ile

ispatlanması üzerine, fatura değerinin %80-90'ı kadar bir miktarı peşin olarak ödemektedir. Böylece müşteri, borçlusundan olan alacağının büyük bir kısmını vadeden önce avans olarak almaktadır. Dolayısıyla factor tarafından müşterinin finansmanı sağlanır. Yapılan bu ön ödeme için factor, müşteriye, alacağın tahsili zamanına kadar mutad banka cari hesap faizi oranında faiz işletir. *“Fatura bedelinin ödenmeyen kısmı (%10-20), factoring şirketinin üstlenmesi gerekmeyen mala ilişkin risklerin (ayıplı malın iadesi, malı kabulden kaçınma, bedelin düşürülmesi) teminatı olarak ve gereğinde hak edilen faiz ve harçlara mahsup edilmek üzere bir tasarruf hesabına aktarılır. Mala ilişkin belirtilen riskler gerçekleşmezse, müşteri bu %10-20'lik meblağı, factoring hizmeti karşılığında ödemesi gereken faiz ve harçlar düşüldükten sonra kalan kısmıyla elde edebilir”*. Müşteri, vadeden önce alacağının büyük bir kısmını nakit olarak almakla, işletmesinin likidite ihtiyacını karşılamış olmaktadır (Tiryaki 2006: 195).

1.3.4.2.2. Hizmet Fonksiyonu

Factorun sunduğu hizmet müşteri hesaplarının tutulması, tahsilat ve danışmanlık olarak sıralanabilir.

Müşteri hesaplarının tutulması: factorun anlaşmasının alışılmışın dışındaki tarafı her ne kadar tüm faturalar satıcı tarafından kendi adına veriliyorsa da bunların ödenmesinin satıcıya değil factore yapılmasıdır. Faturanın üzerindeki bilgi notu müşteriyi ödeme yapması için factore yöneltir. Satıcı işletme, factore belirli aralıklarla faturaların birer kopyası ile birlikte ödeme koşullarına ilişkin bilgiler gönderir. Factor bu bilgileri her müşteri için ayrı ayrı tuttuğu hesaplara kaydeder. Her müşteri için ayrı hesap tutması factore hesapların bakiyelerini ve müşterilerin ödeme durumlarını izleyerek değerlendirme imkânı sağlar. Ayrıca factor müşteri hesapları yanında, satıcı işletmeye yaptığı ödemeleri ve alacaklar karşılığında yaptığı tahsilatı da bir hesapta izleyerek belli ödemeler sonunda satıcı işletmeye bir hesap özeti gönderir.

Tahsilat: factorun tahsilat servisi müşterinin borcunu ödemesi özellikle geciktirilmiş ödemeler konusunda önemli rol oynamaktadır. Ödeme zamanı gelince tahsilatı satıcı ile müşteri arasındaki iyi ilişkileri bozmadan hızlandırmaya çalışır.

Danışmanlık: factoring şirketlerinin her birinde belirli bir sanayi grubunda bazen de grubun bir alt bölümünde uzmanlaşmış kişilerden oluşan kredi bölümü bulunur. Bu uzman personel sayesinde factorler işletmelerin müşterileri hakkında gerekli bilgileri toplayarak onları risk açısından sınıflandırır ve her müşteri için kredi limitlerini belirlerler. Factorler çoğu zaman satıcı işletmeye müşterileri hakkında bilgi vererek ilerideki satışlar ve tanınacak krediler hakkında uyarır. Böylece satıcı işletme büyük teslimlerden önce müşteri hakkında bilgi edinerek ileride doğabilecek kötü alacak riskinden de korunmuş olmaktadırlar (Ayyıldız 1992: 59-60).

1.3.4.2.3. Teminat fonksiyonu

Factoring şirketinin kendisine devrolunan alacaklar açısından, alacağın tahsil edilmeme riskini üstlenmesidir. Bu riskin üstlenilmesi durumunda factoring şirketi borçlunun ödememesi durumu için müşteriye rücu her türlü başvuru imkânından vazgeçmektedir. Söz konusu olan risk üstlenme ya da teminat fonksiyonu, gerekli bilgi alma (istihbarat) ve araştırmaların yapılmasından sonra satışlardan meydana gelen alacakların faktor şirketince güvence altına alınması, alacağın vadesinde borçlu tarafından ödenmemesi halinde, müşteriye (satıcıya) ödeme garantisinin verilmesi olarak ifade edilebilir. Özetle alacaklardan doğan ödenmeme riskini faktor şirketi üstlenmektedir. Teminat fonksiyonu, factoring sözleşmesinin zorunlu unsuru değildir. Bu fonksiyonun sözleşmede yer alması tarafların isteğine bağlıdır. Teminat fonksiyonu faktor şirket tarafından büyük risk taşımaktadır. Dolayısıyla factoring şirketi factoring sözleşmesine konu olan işlemler hakkında gerekli bilgileri toplamakta ve kredi limitlerini belirlemektedir (Ölmez 2012: 14-15).

İKİNCİ BÖLÜM

VUK AÇISINDAN ALACAKLARDA DEĞERLEME VE AMORTİSMAN

2.1. TİCARİ ALACAKLARDA DEĞERLEME

Değerleme, işletmenin var olan gücünü görerek geleceğe ilişkin sağlıklı kararlar almak maksadıyla belirli bir iktisadi kıymetin belli zamandaki değerinin para cinsinden ifadesidir. Değerleme; nesnel analizler ile öznel yargıları birleştiren bir süreçtir (Akpınar 2012: 195). Muhasebe açısından değerlendirme: bir işletmenin aktif ve pasif hesaplarında gösterilen değerlerin belli bir tarihteki birim sayılarının ve değerlerinin ölçülmesidir. İşletme açısından değerlendirme işletme içinde meydana gelmiş ve gelecek, değerleri adım adım izlemek işletmede üretimi yapılan ekonomik maddeleri işletme ve piyasa koşullarına uygun olarak değerlemek; işletmecilikte önemli bir yer tutar. İşletmecilikte belli amaçlar göz önünde tutularak bir maddenin belli ölçülere göre para değeri ile tanımlanmasına değerlendirme denilmektedir (Öngen 2000: 108).

Ticari alacaklar bir yıl ve bir yıldan uzun faaliyet döneminden paraya dönüşmesi öngörülen ve işletmenin ticari ilişkisi sebebiyle ortaya çıkan senetli ve senetsiz alacaklardır. Bir işletme bilanço tarihi itibarıyla elinde bulundurduğu ticari alacak ve borçları itfa edilmiş maliyet değeri ile bilançoya almak zorundadır. Böylece alacak ve borçların bilanço tarihindeki geçerli faiz oranı üzerinden peşin değerine indirgenmesi ve bilançoya alınması gerekir (Sarı 2011: 21).

İşletmenin ana faaliyet konusunu oluşturan işlemlerden doğan alacaklar “*Ticari Alacaklar*” hesap grubu içerisinde raporlanır (Fındık 2009: 25). Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre alacaklar bilançoda tahsil edilebilir değerleriyle gösterilir. Bu sebeple alacakların bilanço gününe indirgenmiş değerlerinin hesaplanması gerekmektedir. Alacaklar değerlemeye tabi tutulurken karşılaşılan en önemli sorun bunların tahsil kabiliyetinin belirlenmesidir. Burada yapılabilecek bir hata hem bilanço ve hem de gelir tablosunu etkilemektedir. Değersiz veya tahsili

imkânsız hale gelen alacaklar kayıtlardan uygun bir biçimde silinerek, ileride tahsil edilemeyeceği düşünülen alacaklar için karşılıklar ayrılabilir (Fındık 2009: 109).

Değerlemenin amacı; dönem sonunda varlıkların gerçek değeri ile gösterilmesi ve beklenen sonuçların bilançoya ve kâr/zarar tablosuna en doğru biçimde yansıtılmasıdır. Böylece; İşletmenin gerçek ekonomik gücü ortaya konur. Muhasebe tekniğinden beklenenler elde edilir ve vergi matrahının gerçek şekli meydana çıkarılır (Sarı 2011: 3).

2.1.1. VUK’a Göre Değerleme

Değerlemeye ilişkin hükümlere VUK’un 258-330’uncu maddelerinde yer verilmiş ve vergi mükellefiyetini ilgilendiren her bir iktisadi kıymetin nasıl değerlendirileceği belirlenmiştir. Vergisel anlamda değerlendirme, doğrudan vergi matrahlarının hesaplanması ile bağlantılı işlem olduğu için, Kanun’da değerlendirme ölçülerinin neler olduğu ve hangi iktisadi kıymetin hangi ölçüyle değerlendirileceği açık olarak belirlenmiş olup bu konuyla alakalı mükelleflere öncelik kullanma ve tercihte bulunma hakkı tanınmamıştır (HUD 2020: 320).

Değerleme; “*vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti*” (VUK, Md. 258). Değerleme, vergi matrahlarının belirlenmesinde kullanılan temel araçlardan biridir. Vergi, devletin kamu giderlerini karşılamak üzere ekonomik birimlerden zora dayalı olarak alınan ve karşılığı olmayan parasal değerler şeklinde tanımlanabilmektedir.

Değerleme yapabilmek için;

a. Öncelikle değerlemeye tabi tutulacak ekonomik bir varlığın veya servetin bulunması,

b. Değerlemesi yapılacak ekonomik kıymetin takdiri para cinsinden ifadesi ve tespiti saymak, ölçmek, tartmak vb. yollarla yapılması,

c. Son olarak da bu işlemlerin vergi matrahlarının doğru saptanması amacına yönelik olması gerekmektedir (Öngen 2000: 109-111).

Değerleme günü; “*Değerlemede, iktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda haiz oldukları kıymetler esas tutulur*” (VUK, Md. 259).

Bir iktisadi kıymetin birden fazla zamandaki değeri söz konusu olabilmektedir. İşletmelerdeki iktisadi kıymet unsurları finansal tablolara hesap dönemleri sonu itibariyle alınmaktadır. VUK'un 174'üncü maddesine, tutulması zorunlu olan defterler hesap dönemi itibariyle tutulur. Kayıtlar her hesap dönemi sonunda kapatılır ve ertesi dönem başında tekrar açılır. Hesap dönemi normal olarak takvim yılıdır. Böylece, tutulması zorunlu defterlerin ilgili bulunduğu yılın son günü olan 31 Aralık tarihi itibariyle kapatılması gerekmektedir. İşletmeye dâhil olan mevcutlar, alacaklar ve borçların sayılması, ölçülmesi, tartılması ve değerlemesinin de ilgili yılın 31 Aralık tarihi itibariyle yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla gelir ve kurumlar vergisi uygulamasında normal şartlarda değerlendirme günü, ilgili yılın 31 Aralık tarihidir. VUK'un aynı maddesine, bazen işletmelerin gösterdikleri faaliyetler takvim yılı dönemine uygun bulunmayabilir. Bu tür mükelleflerin başvurusuyla Hazine ve Maliye Bakanlığı özel hesap dönemleri belli edebilir. Özel hesap dönemi ticari ve zirai kazançları, özel hesap döneminin kapandığı takvim yılının kazancı sayılmaktadır. Bu durumda, değerlendirme günü özel hesap döneminin kapandığı son gün olacaktır. Ayrıca geçici verginin ilgili hesap döneminin üçer aylık kazançları üzerinden alınmasıyla ilgili dönem kazançlarının tespitinde de VUK'daki değerlendirme hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Geçici vergi için değerlendirme günü ise geçici vergilendirme dönemlerinin son günü olacaktır (31 Mart, 30 Haziran, 30 Eylül ve 31 Aralık). Özel hesap dönemi tayin edilmiş mükelleflerin geçici vergi dönemleri ise, özel hesap döneminin ilk ayı dâhil, 3, 6, 9 ve 12'inci ayları olacağından, değerlendirme günleri söz konusu ayların son günleri olarak dikkate alınmalıdır (HUD 2020: 320-321).

Değerlemede esas; *“değerlemede, iktisadi kıymetlerden her biri tek başına nazara alınır. Teamülen aynı cinsten sayılan malları ve düşük kıymetli müteferik eşyayı toplu olarak değerlemek caizdir”* hükmü yer almaktadır (VUK, Md. 259).

Değerlemede ekonomik değerlerin tanınması, ayrı ayrı görülmesi sayılması, durumlarının kontrol edilmesi gereklidir. Değerleme yapılırken her bir ekonomik değer ayrı ayrı dikkate alınmaktadır (Öngen 2000: 112).

Değerleme ölçüleri: *“Değerleme, iktisadi kıymetin nevi ve mahiyetine göre, aşağıdaki ölçülerden biri ile yapılır;*

- *Maliyet bedeli;*
- *Borsa rayici;*
- *Tasarruf değeri;*
- *Mukayyet değeri;*
- *İtibari değeri;*
- *Vergi değeri;*
- *Rayiç bedel,*
- *Emsal bedeli ve ücreti”*

Ticari bilanço düzenlenirken, mükellefler kendi arzularına göre çeşitli değerlendirme ölçüleri kullanırlar. Mali bilanço düzenlenirken VUK’un yazılı değerlendirme ölçülerinin uygulanması zorunludur. Çünkü değerlendirme bir kıymet takdiri ve tespiti işi olduğuna göre, bu takdir ve tespit sırasında hangi ölçü ve usullere uyulacağının, hangi tür malların hangi usul ve ölçülerle değerlendirileceğinin bilinmesi gerekmektedir (Öngen 2000: 112).

Maliyet bedeli, “*iktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin artırılması münasebetiyle yapılan ödemelerle bunlara müteferri bilümmü giderlerin toplamını ifade eder*” (VUK, Md. 262).

Maliyet; işletme tarafından yapılan harcamaların gidere dönüşmesi aşamasında meydana gelir. Harcama, bir iktisadi kıymet veya mal teminine yönelik olarak nakdi, aynı veya alacak ve benzeri biçimde karşı tarafa menfaat sağlamaya yönelik bir işlemdir. Maliyet işletmenin satışa konu iktisadi kıymetleri için tespit ettiği bir değerdir. Bu bağlamda yapılan harcama hemen maliyet niteliği kazanabildiği gibi (emtia alış bedeli), harcamanın maliyete dönüşmesi uzun bir zaman dilimine de yayılabilir (Akyol, Küçük 2013: 93).

Maliyet bedeli bir varlığın sahibine mal olma bedelidir. Maliyet bedeli bir iktisadi kıymetin edinilmesi için yapılan tüm giderleri kapsamaktadır. Bir şeyi edinmek iki yolla olabilir. Satın almak ya da üretmek. Dolayısıyla maliyet bedelini iki ayrı hale göre oluşan öğeleriyle değerlendirilmektedir. Örneğin; işletmenin, iktisadi varlığı işletme dışında satın alınması halinde maliyet bedeline; edinilen varlığın alış bedeli, taşıma ücreti, ödenen komisyonlar ve varsa montaj giderleri gibi kalemler girmektedir. Ancak iktisadi kıymet yurt dışından satın alınıyorsa ilaveten, ödenecek

gümrük vergileri de maliyete dâhil edilmektedir. Maliyet bedelinin tespitinde bu gider türlerinin ve sınırlarının belirlenmesinde uygulamada kararsızlık olduğu görülmektedir. Maliyet bedeli, oldukça nesnel ve en çok uygulama alanı bulan değerlendirme ölçüsü sayılmaktadır. Bunlara rağmen (Aydın 2016: 16), maliyet bedeli oldukça kesinlik taşıyan bir değerlendirme ölçüsüdür. Maliyet bedeli ölçüsünün tek dezavantajı, geçmişe dair harcamaları içerdiğinden bazı durumlarda enflasyonist etkiyi yapısında bulundurmamakta, böylece gerçekliği azalabilmektedir (Öngen 2000: 95).

Vergi Usul Kanununa göre maliyet bedeli ile değerlendirilecek iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md. 269/273/274);

- “Gayrimenkuller
- *Gayrimenkullerin mütemmim cüzüleri ve teferruatı*
- *Tesisat ve makinalar*
- *Gemiler ve diğer taşıtlar*
- *Gayrimaddi haklar*
- *Emtia*
- *Demirbaşlar*”

Borsa rayici, “*gerek menkul kıymetler ve kambiyo borsasına, gerekse ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden evvelki son muamele gününde borsadaki muamelelerinin ortalama değerlerini ifade eder*” (VUK, Md.263). Normal temevvüçler dışında fiyatlarda bariz kararsızlıklar görülen hallerde, son muamele günü yerine değerlemeye takaddüm eden 30 gün içindeki ortalama rayici esas olarak aldirmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir (<https://www.mevzuat.gov.tr> Erişim Tarihi: 02.08.2020)

Vergi Usul Kanunu’na göre borsa rayici ile değerlemeye tabi tutulması gereken iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md.279-280);

- “*Menkul kıymetler (Hisse senetleri ve fon portföyünün en az %51’i Türkiye’de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri hariç)*
- *Yabancı paralar*
- *Yabancı para cinsinden senetli ve senetsiz alacaklar*
- *Yabancı para cinsinden senetli ve senetsiz borçlar*”

Yabancı paralar borsa rayici ile değ erlenmekle beraber yabancı paranın işlem gördüğü bir piyasanın olmaması durumunda, değ erlemeye esas kurun Maliye Bakanlığı tarafından belirleneceği ayrıca hüküm altına alınmıştır. Hisse senetleri ve yatırım fonu katılma belgelerinin alı  bedeli ile değ erlenece i hüküm altına alınmasına rağmen, VUK'da değ erleme ölçüleri arasında alı  bedeli sayılmamı tır, maliyet bedeli içinde değ erlendirilmi tir. Gelir Vergisi Kanunu'nda ilgili maddelerde; yabancı parayla ödenen ücretler, serbest meslek kazançlarında yabancı parayla yapılan  demeler, gayrimenkul sermaye iratlarında yabancı parayla yapılan  demeler ve yabancı paralı menkul sermaye iratları da borsa rayiciyle değ erlemeye tabi tutulması gerektiği hüküm altına alınmıştır (Ului ık 2019: 54).

Tasarruf değ eri, *“bir iktisadi kıymetin değ erleme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değ erdir”* (VUK, Md. 264).

VUK'a göre borçlar ve alacaklar esasen mukayyet değ eri ile değ erlemeye tabi tutulmaktadırlar. Ancak değ erleme günü itibariyle henüz vadesi gelmemiş borç veya alacak söz konusu ise bu alacak ve borçların değ erleme gününe indirgenmesi ile oluşan değ er tasarruf değ eri kavramını ifade etmektedir. Tasarruf değ eri, ilgili senet üzerindeki yazılı faiz oranı veya üzerinde herhangi bir faiz oranı belirtilmemiş ise Londra Bankalar Arası Faiz Oranı (L BOR) dikkate alınarak iç iskonto yöntemi ile belirlenir (Ului ık 2019: 55).

Vergi Usul Kanunu'na göre tasarruf değ eri ile değ erlemeye tabi tutulması gereken iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md. 281-285);

- *“Vadesi gelmemiş yabancı para cinsinden senede ba lı alacak ve borçlar*
- *Mevduat veya kredi sözleşmelerine ba lı alacaklar ve borçlar*
- *Vadesi gelmemiş olan senede ba lı alacaklar ve borçlar*
- *Vadesi gelmemiş alınan ve verilen  ekler*
- *Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketlerinin alacakları ve borçları”*

Mukayyet değ er, *“bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değ eridir”* (VUK, Md. 265).

Değerleme  l  t  olarak mukayyet değ erle değ erlenen iktisadi kıymetler; değ eri defter ve hesap kayıtlarında bulunan ve ancak buralardan hesaplanabilecek özellikte olan kıymetlerdir. Mukayyet değ er, enflasyonist etkinin fazla olduğu

ekonomilerde teknik anlamda bir değerleme ölçütü olarak kullanılamaz. Kayıtlı değer ölçütü enflasyonist ortamlarda oldukça yanıltıcı sonuçlar vermektedir. Mali tabloların muhasebe ve mali tablo ilkelerinden sapmasına sebep olur. Vergi kanunlarında mukayyet değerın değerleme ölçütü olarak kullanıldığı iktisadi değerler sınırlıdır. Kanun koyucu değerleme ölçütü olarak mukayyet değeri vazettiği durumların bir kısmı da zarurettten kaynaklanmaktadır. Örneğin; ilk tesis ve tavazzuv giderleri. Ülke ekonomisinde mukayyet değerin reel ve anlamlı sonuçlar veren bir değerleme ölçütü olmadığını, zorunlu olmadıkça kullanılmaması, kullanılması durumunda enflasyon etkisini giderici tekniklerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Akyol, Küçük 2013: 97).

Vergi Usul Kanunu’na göre mukayyet değer ile değerienecek iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md. 281-282-283-285-287-288);

- “İlk tesis ve taazzuv giderleri
- Aktif ve pasif geçici hesap kıymetleri
- Alacaklar ve borçlar
- Peştemallıklar
- Karşılıklar”

İtibari değeri, “her nevi senetlerle esham ve tahvillerin üzerinde yazılı olan değeriendir” (VUK, Md. 266).

Vergi Usul Kanunu’na göre itibari değeri ile değerilemeye tabi tutulması gereken iktisadi kıymetler aşağıdaki gibidir (VUK, Md.284-286);

- “Eshamlı şirketler ve iktisadi kamu müesseselerinin çıkardıkları tahviller
- Kasa mevcudu (yabancı paralar hariç)
- Damga pulları
- Anonim şirketler tarafından ihraç edilen hisse senetleri ve tahviller”

TMS/TFRS’de itibari değeri kavramı bir değerleme ölçüsü olarak yer almamaktadır (Uluişik 2019: 57).

Rayiç bedel, “bir iktisadi kıymetin değerieme günündeki normal alım satım değeriidir”.

Rayiç bedel, daha çok bina ve arazinin değerlemesinde kullanıldığında, veraset ve intikal vergisiyle emlak alım satım vergisinde geçerli sayılmaktadır (Öngen 2000: 135).

Rayiç bedelin tespitinde piyasadaki aynı nitelikteki malların alım satım bedellerinin dikkate alınması gerekmektedir. Rayiç bedel, arz ve talebe göre oluşan piyasa fiyatını ifade etmektedir (Sağır 2013: 22).

Emsal bedeli, “*gerçek bedeli olmayan veya bilinmeyen veyahut doğru olarak tespit edilemeyen bir malın, değerlendirme gününde satılması halinde emsaline nazaran haiz olacağı değerdir*” (VUK, Md. 267).

Emsal bedeli birinci ve ikinci sıra esaslara göre tayin olunur. Bunlar;

“Birinci sıra: (Ortalama fiyat esası) aynı cins ve nevideki mallardan sıra ile değerlemenin yapılacağı ayda veya bir evvelki veya bir daha evvelki aylarda satış yapılmışsa, emsal bedeli bu satışların miktar ve tutarına göre mükellef tarafından çıkarılacak olan “Ortalama satış fiyatı” ile hesaplanır. Bu esasın uygulanması için, aylık satış miktarının, emsal bedeli tayin olunacak her bir malın miktarına nazaran % 25 ten az olmaması şarttır.

İkinci sıra: (Maliyet bedeli esası) Emsal bedeli belli edilecek malın, maliyet bedeli bilinir veya çıkarılması mümkün olursa, bu takdirde mükellef bu maliyet bedeline, toptan satışlar için % 5, perakende satışlar için % 10 ilave etmek suretiyle emsal bedelini bizzat belli eder (VUK, Md. 267).

Üçüncü sıra: (Takdir esası) Yukarıda yazılı esaslara göre belli edilemeyen emsal bedelleri ilgililerin müracaatı üzerine takdir komisyonunca takdir yolu ile belli edilir. Takdirler, maliyet bedeli ve piyasa kıymetleri araştırılmak ve kullanılmış eşya için ayrıca yıpranma dereceleri nazara alınmak suretiyle yapılır. Takdir edilen bedellere mükelleflerin vergi mahkemesinde dava açma hakkı mahfuzdur. Ancak, dava açılması verginin tahakkuk ve tahsilini durdurmaz”.

Emsal bedeli, VUK’un 267’inci maddesince öncelikle ortalama fiyat esası sonra maliyet bedeli esası bu ikisiyle de tespit edilemiyor ise takdir esası uygulanmak suretiyle tespit edilmek üzere sıralanmıştır. Sıraya uyulması zorunludur. Başka bir ifadeyle ortalama fiyat esasına göre belirleme olanağı varken, maliyet bedeli esası veya takdir suretiyle, emsal bedeli tespiti yapılmamaktadır (Aydın 2016: 20).

Emsal bedel dikkate alınarak değerlemeye tabi tutulabilecek iktisadi kıymetler aşağıdaki gibi sıralanabilir (VUK, Md. 274-277-278);

- “Değeri ya da kıymeti düşen emtia veya mallar (VUK, Md. 274-278),
- Maliyet bedelinin tespiti mümkün olmayan zirai işletmelere dâhil hayvanlar (VUK, Md. 277),
- Teşebbüs sahibi ile eşinin ve çocuklarının işletmeden çektikleri aynı değerler (GVKİ Md. 41/1),
- Gerçek ücretin tespitinde, hizmet erbabına değişik şekillerde sağlanan menfaatler (GVK, Md. 63),
- Kira bedeli olarak alınan ayınlar (GVK, Md. 72),
- Safi değer artış kazancının tespitinde, maliyet bedeli tespit edilmeyen mal ve haklar (GVK, Md. 81),
- Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin aynı olarak bağışladıkları, mukayyet değeri bulunmayan mal ve haklar (GVK, Md. 89 ve KVK Md. 72),
- Bedeli bulunmayan veya bilinmeyen işlemler ile bedelin paradan başka aynı bir değer olması halinde (KDVK, Md. 27/1),
- Bedelin emsal bedele nazaran açık bir şekilde düşük olduğu ve bu düşüklüğün sebebinin haklı bir şekilde izah edilemediği durumlarda (KDVK, Md. 27/2)”.

Vergi değeri, “bina ve arazinin Emlâk Vergisi Kanununun 29 uncu maddesine göre tespit edilen değeridir” (VUK, Md. 268).

Vergi değeri, emlak vergisi için önem taşımaktadır. İktisadi işletmelere dâhil kıymetlerin değerlemesinde “vergi değeri” sadece VUK’un 289’uncu maddesi gereğince bina ve arazinin maliyet bedelinin bilinmemesi halinde değerlendirme ölçüsü olarak kullanılabilir (Sağır 2013: 21). Değerleme bölümünde yazılı olmayan veya yazılı olup da kendi ölçüleriyle değerlendirilmesine imkân bulunmayan arsa, arazi ve binaların vergi değeri ile değerlendirileceği hükme bağlanmıştır. Vergi değeri, arsa, arazi ve gayrimenkullerin vergi kayıtlarındaki değerini ifade etmektedir. Vergi değeri hesaplamaları, dört yılda bir belirlenen arsa emlak değeri temel alınarak gerçekleştirilmektedir. Vergi değeri hesaplama için kullanılan arsaların birim emlak değerleri ise, bu değeri belirlemek amacıyla oluşturulan komisyon tarafından

hazırlanmakta, gayrimenkullerin birim emlak değerleriyse Maliye Bakanlığı tarafından belirlenmektedir (Aydın 2016: 19).

2.1.2. TTK'ya Göre Değerleme

TTK'nın 75. maddesi, *“bütün aktiflerinin en çok bilanço gününde işletme için haiz oldukları değer üzerinden kaydolacaklarını; borsada kote edilen mal ve kıymetlerin o günün borsa rayicine göre ve tahsil edilemeyen ve ihtilâflı bulunanlar müstesna olmak üzere bütün alacakların da itibari değerlerine göre hesap edileceğini; pasiflerin, bütün borçların şarta bağlı veya vadeli olsa bile itibari değerler üzerinden hesaba geçirileceğini açıklamıştır”*. TTK'nın bu maddesi ticari işletmeler için değerleme ölçü ve ilkelerini genel olarak ele almıştır. Aynı kanunun 458. ve 464. maddeleri sermaye şirketleri için özel birtakım değerleme ilke ve ölçüleri getirmiştir. TTK'nın 458. maddesine *“Anonim Şirketlerin gizli yedek akçe ayırmaları durumunda aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerden daha aşağı bir kıymetle bilançoya konması suretiyle veya başka suretle bu imkânı sağlayabilmelerine izin verilmiştir. İşletmede devamlı olarak kullanılan sabit aktifler, hammaddeler, işlenmiş ve yarı işlenmiş eşya, mal ve satılık diğer mallar en fazla maliyet değerleri üzerinden bilançoya geçirilebilirler: Eğer bu malların maliyet değeri bilançonun tanzimi tarihinde cari fiyattan fazla ise bunlar bilançoya en fazla cari değer üzerinden kaydedilir”*. TTK'nın 462. maddesine göre, borsa rayici bulunan kıymetli evrak en çok bilanço gününden bir ay öncesine ait müddet içindeki ortalama rayiçle, borsada rayici olmayan kıymetli evrak, faiz, temettü gibi gelirler ve kıymetlerindeki herhangi bir azalma göz önünde bulundurmak suretiyle ve maliyet kıymetlerini geçmemek üzere bilançoya kaydedilirler. Aynı Kanunun, 463. maddesi, *“öz sermaye hesaplarının defter değerleri üzerinden bilançoya geçirileceğini”*, 464. maddesi ise, *“şirket tarafından çıkarılan tahvillerin itfa değerleri üzerinden tek kalem olarak pasif tablosunda yer alacağını belirtir”*. Özetle, TTK şahıs işletmeleri için daha esnek davranmış aktiflerin değerlendirilmesinde işletme için haiz oldukları değeri esas kabul etmiştir. Alacak ve borçlarla ilgili olarak da itibari değeri getirmiştir. Bununla beraber, sermaye şirketlerinin değerlendirme uygulamaları için sınırlayıcı ve emredici hükümler ortaya koymuştur (Şen 2009: 29-31).

2.1.3. TMS'ye Göre Değerleme

TMS/TFRS, değerleme işlemlerini standartta ilk değerleme ve sonraki dönemlerde yapılacak değerlemeyle alakalı esasları belirtmiştir. Standartlar, varlıkların ve kaynakların özelliklerine, mevcut durum vb. koşullara göre en uygun değerleme tekniğinin benimsenmesine imkân sağlayan “*dinamik bir değerlendirme*” yapılabilmesini sağlamaktadır. Standartlarda yer alan değerlemeye ilişkin hükümler, vergi tabanlı bir bakış açısından ziyade karar alıcılara doğru bilginin sunulmasını amaçlayan bilgi tabanlı bakış açısının göstergesidir. TMS/TFRS’de sürekli “*gerçeğe uygun değer*” kavramına vurgu yapılmaktadır. Varlık ve borçların gerçeğe uygun bir şekilde ölçülmesiyle finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanabileceği ifade edilmektedir. Finansal tablo unsurlarının değerlendirme esasları, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KKG) tarafından Finansal Raporlamaya ilişkin Kavramsal Çerçeve hakkında yayınlanan Tebliğ’de açıklanmıştır. Söz konusu Tebliğ’de değerlendirme, “*finansal tablolarda yer alan unsurların bilançoda ve gelir tablosunda tahakkuk ettirilecekleri ve gösterilecekleri parasal tutarların belirlenmesi işlemini ifade eder*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu işlem uygulanacak ölçüm esasının da seçilmesini içerir. TMS/TFRS işletmeye ait değerlerin mali tablolarda piyasa değerleri veya ona yakın değerleriyle temsil edilmesini amaçlamaktadır. Fakat her varlık ve yükümlülüğün organize bir piyasası veya borsası olmayacağından piyasa değerinin nesnel bir biçimde ölçülebilmesi güçtür. Bununla birlikte muhasebe standartlarında piyasa değeri veya ona en yakın değeri tespit etmek maksadıyla bir takım değerlendirme yöntemleri önerilmiştir (Tunçez 2019: 210).

2.2. ALACAKLARIN VE BORÇLARIN DEĞERLEMESİ

Alacak ve borç senetlerinin değerlemesinde, alacak veya borcun yabancı para cinsinde olup olmaması, senetli olup olmaması gibi konulara dikkat etmek gerekir. Bunların yanı sıra (HUD 2020: 427), VUK’un iktisadi işletmelere dâhil alacak ve borçlarla ilgili ölçülerine göre yapılması gerekmektedir. Vergi idaresince yapılacak değerlemedeyse alacak ve borçların takdir komisyonlarınca belli edilecek değerleri esas alınmaktadır. Alacaklar ve borçlar iktisadi işletmeler bünyesinde mukayyet değeriyle değerlendirilirler (Öngen 2000: 270-271). Alacakların envanter ve değerlendirilmesinde cari hesaplarla alakalı olarak dönemsel gelir tahakkukları

yapılmalıdır. Öte yandan alacakların faiz getirisini sağlamak konusu dikkatle değerlendirilmeli; emsaline göre düşük tutarda veya hiçbir neması olmadan işletme kaynaklarının başkalarına yani alacak olarak kullandırılmasının iktisadi ve teknik icaplara uymadığı, bu işlemin örtülü sermaye veya örtülü kazanç dağıtımı olarak değerlendirilebileceği konusu dikkate alınmalıdır (Sansar 2015: 10).

Alacaklar; VUK Madde 281 *“Alacaklar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacaklar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır”.*

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar değerlendirme gününün kıymetine irca olunabilir. Bu durumda, senette faiz nispeti açıklanmışsa bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi uygulanır.

“Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri alacaklarını ya Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddi ile değerlendirme günü kıymetine irca ederler”.

Borçlar; VUK Madde 285 *“Borçlar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit borçlar değerlendirme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır”.*

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı borçlar değerlendirme günü kıymetine irca olunabilir. Bu durumda senette faiz nispeti açıklanmışsa bu nispet, açıklanmamışsa Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddinde bir faiz uygulanır.

“Banka ve bankerler ile sigorta şirketleri borçlarını, Cumhuriyet Merkez Bankasının resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddiyle, değerlendirme günü kıymetine irca ederler”.

2.2.1. Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Değerlemesi

Nakit ya da nakit benzerleri, alacaklar, alacak senetleri, başka bir işletmenin hisse senetleri (iştirakler ve bağlı ortaklıklar hariç), hazine bonosu, devlet ve özel kesim tahvilleri gibi borçlanma senetlerine yapılan yatırımlara finansal varlıklar denilmektedir (Sarı 2011: 18).

Finansal varlıklar; banka ve kasada bulunan nakit, işletmenin öz kaynağına dayalı finansal araç, örnek menkul kıymetler; işletmeden finansal varlık veya nakit

alma hakkı, finansal varlık veya borçların başka bir işletmeyle takas edilmesi ile bağlantılı yapılan sözleşmeden doğan haklardır. Finansal varlıklar, bir finansal kurum ile yapılan kontrata bağlı olarak mülkiyet hakkı sağlayan ve değer meydana getiren araçlardır. Finansal varlıklar, arsa veya bina kullanımında olduğu gibi fiziksel sahiplik sağlamazlar. Hisse senedi, tahvil ve benzeri finansal varlık olarak veya satarak yatırımcılar gelecekte elde edecekleri faydaları temsilen kanuni bir anlaşmayla kendilerini bağlarlar. Tekdüzen Muhasebe Sistemi'nde varlıklar, temel olarak dönen varlıklar ve duran varlıklar şeklinde sınıflandırılmaktadır. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde paraya dönüşebilecek varlıkları bilançoda dönen varlıklar içinde gösterilir. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde paraya dönüşemeyen, hizmetlerinden bir hesap döneminden daha uzun süre yararlanan uzun vadeli varlıkları, bilançoda duran varlıklar grubu içinde gösterilir (Aydın 2016: 73).

2.2.2. Finansal Borçların Sınıflandırılması ve Değerlemesi

Finansal borçlar sınıflandırılarak değerlemeye tabi tutulmaktadır. Kalan finansal borçlar altında sınıflandırılan borçlar itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlemeye tabi tutulurlar. *“Alınan banka kredileri, satıcılara borçlar, borç senetleri, ihraç edilen tahvil, senet ve bonolar bu kapsamda değerlemeye tabi tutulması gereken borç unsurlarıdır”*. Sonuç olarak itfa edilmiş maliyet değeri etkin faiz yöntemiyle hesaplanmaktadır (Sansar 2015: 11).

2.3. AMORTİSMAN KAVRAMI

Kuruluş amacı toplumun ihtiyaçlarını karşılamak ve bunu yaparken ortaklarına ekonomik fayda sağlamak olan işletmeler, bu amaçlarını gerçekleştirmek için hizmet ve/veya mal üretirler. İşletmeler hizmet ve mal üretimi için hammadde ve işgücü yanında duran varlıklara da ihtiyaç duyarlar. Duran varlıklar, sınırlı olan ekonomik ömürleri boyunca işletme faaliyetlerinde kullanılırlar. Söz konusu duran varlıklara ilişkin maliyetlerin, varlıkların ekonomik ömürleri süresince üretilen mal ve hizmetlerin maliyetlerine dahil edilmesi gerekliliği amortisman olgusunu ortaya çıkarmıştır (Yakupçebioğlu 2005: 17).

Amortisman bir getirinin, borcun ya da duran varlığın satın alma fiyatının bölünmesiyle yavaş yavaş bitirilmesi, ödenmesi ve sonlandırılması işlemidir (Topal

2010: 3). Kısacası duran bir varlığın elde edilmesi için yapılan harcamaların o duran varlıktan faydalanılan dönemlere gider olarak dağıtılmasıdır (Çonkar vd, 2010: 222).

Genel olarak amortisman işletmenin aktifinde kayıtlı olup, bir yıldan daha fazla süre ile kullanılan sadece amortismana tabi iktisadi kıymetlerde yıpranma, aşınma ve teknolojik sebepler sonucunda oluşan değer kayıplarını tespit etme işlemi ve değeri tamamen yok olan maddi duran varlıkların yerine yenisinin alınması için değer kayıplarının giderleştirilmesi anlamına gelmektedir (Yıldırım 1998: 5). Yani bir malın, yıpranma ya da teknik gelişmelerden kaynaklanan eskimesi sebebiyle değerinden düşmesi, yıpranma payı, faizin işlemesine son vermek için, tahvilin ödenmesi, yatırılan paranın işletilerek geri kazanılması olarak tanımlanmıştır (Metin 2006: 4).

2.3.1. Amortismanların Muhasebenin Temel Kavramları İle İlişkisi

Muhasebenin temel kavramları; muhasebenin anayasası ve muhasebe uygulamalarının temeli olarak kabul edilmektedir. Bu kavramlar finansal tabloların daha iyi anlaşılmasını sağlayarak, güvenilirliğini ve mukayese edilebilirliğini artıran, sorunların çözümünde de yol göstermektedirler. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde 12 tane muhasebe kavramı açıklanmış olup, bunlardan özellikle amortismanlarla doğrudan ilgili olan üç temel kavrama ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

2.3.1.1. Dönemsellik Kavramı ve Amortisman

Dönemsellik kavramı; işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sonsuz kabul edilen ömrünün, belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak elde edilmesi şeklinde ifade edilmektedir. Dönemsellik kavramına göre amortisman ayırma birden fazla dönemi ilgilendiren amortismana tabi iktisadi kıymet maliyetinin, kendisinden faydalanılan dönemler arasında dağıtılması işlemidir. Dönemsellik ilkesi gereği; duran varlıkların maliyetlerinin yararlanıldıkları dönemlere amortisman yoluyla dağıtılmalıdır. Dönemsellik ilkesi her dönemin kendi gider ve gelirlerinden oluşmasını gerekli kıldığından, duran varlık maliyetlerinin dönemler arasında dağıtılması gerekmektedir.

2.3.1.2. Maliyet Esası Kavramı ve Amortisman

Maliyet esas kavramı; “*para mevcudu, alacaklar ve maliyetinin belirlenmesi mümkün veya uygun olmayan diğer kalemler hariç olmak üzere işletme tarafından edinilen varlık ve hizmetlerin muhasebeleştirilmesinde, bunların elde edilme maliyetlerinin esas alınması gereğini ifade etmektedir*”. Amortisman tabi iktisadi kıymetlerin maliyetlerini tespit etmede, iktisadi kıymetin elde edilmesinden kullanıma hazır duruma getirilmesine kadar yapılan harcamalardan maliyet unsuru olanların dikkate alınarak varlığın satın alma bedeline eklenmesi gerekmektedir.

2.3.1.3. Tutarlılık Kavramı ve Amortisman

Tutarlılık kavramı muhasebe uygulamaları için seçilen muhasebe politikalarının, birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden uygulanmasını ifade eden bir kavramdır. Muhasebe politikalarından, finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulması için işletme tarafından kabul edilmiş ilkeler, esaslar, gelenekler, kurallar ve uygulamalar anlaşılmaktadır. Tutarlılık kavramına uyulmaması, uygulanan muhasebe politikalarında yapılan değişikliklerin, ilgili döneme ilişkin bilanço ve faaliyet sonuçlarını önemli ölçüde değiştirdiğinden, muhasebe yoluyla sağlanan verilerin karşılaştırılabilme özelliklerini ortadan kaldırmaktadır. Bu da karar alma durumunda olan işletmeyle alakalı çevrelerin yanılgılarına sebep olmaktadır. Finansal tablo kullanıcıları, işletmenin birkaç yıllık finansal tablolarını karşılaştırabilmek olanağına sahip olmak istediklerinden tutarlılık ilkesi gereği, benzer işlemler, diğer olaylar ve durumlarda işletme tarafından her dönem aynı muhasebe politikalarının uygulanması beklenmektedir. Bununla birlikte geçerli sebeplerin bulunduğu durumlarda, işletmeler, uyguladıkları muhasebe politikalarını değiştirebilirler. Yapılan değişiklikler tutarlılık kavramına aykırı hareket edildiği anlamına gelmemektedir. Değişiklikler sebebiyle ortaya çıkan sonuçlar, “*UMS 8 Muhasebe Politikaları*”, “*Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardına*” uygun olarak açıklanarak muhasebeleştirilir, ayrıca bilanço dipnotlarında da açıklanır. Seçilen amortisman yöntemlerine göre dönemlerde ayrılan amortisman tutarının direkt olarak dönem sonucunu etkilemesi, yıllar arasında finansal tabloların karşılaştırılabilirliğini etkilemektedir. Bu sebeple seçilen amortisman yönteminin dönemler boyunca tutarlı şekilde uygulanması tercih edilmektedir. Yalnız değişiklik yapılması uygun görülürse, değişikliğin sebepleri,

değişikliğin yer aldığı muhasebe döneminde değişikliğin etkisinin açıklanması gerekmektedir.

VUK'un mükerrer 320.maddesinde:

“1. İktisadi ve teknik bakımdan bir bütün teşkil eden değerler için normal veya azalan bakiyeler usulü ile amortisman usullerinden yalnız birisi uygulanabilir”.

“2. Bir iktisadi değer üzerinden normal amortisman usulüne göre amortisman ayrılmasına başladıktan sonra bu usulden dönülemez”.

“3. Bir iktisadi değer üzerinden azalan bakiyeler usulüne göre amortisman ayrılmaya başlandıktan sonra normal amortisman usulüne geçilebilir. Bu suretle usul değiştirenler keyfiyeti beyannamelerinde veya eski bilançolarda belirtmeye mecburdurlar. Kabul edilen yeni usul bu bildirimin yapıldığı beyannamenin taalluk ettiği dönemden itibaren nazara alınır. Bu takdirde henüz yok edilmemiş olan değer kısmı, bakiye amortisman süresine bölünmek suretiyle eşit miktarlarla yok edilir”. Maddeden de anlaşıldığı üzere finansal tabloların karşılaştırılabilirliğinin sağlanması VUK' a göre belirtilen kurallara uyulması ile mümkün kılınmaktadır (Bulca 2009: 28-30).

2.4. ALACAKLARDA AMORTİSMAN

Alacaklarda amortismanın olağan şartlarda söz konusu olmaması, herhangi bir oran veya sürenin bulunmaması, uygulama şartlarının özelliği sebebiyle daha çok karşılık ayırma veya doğrudan zarar sayılma yoluyla ayrılması gibi unsurlar alacaklarda amortisman konusunun başlıcalarıdır. Dolayısıyla alacağın amortisman konusu olabilmesi için belirlenmiş olan şartlara göre, işle ilgili olması ve daha önce gelir yazılmak suretiyle faaliyet sonucunu etkilemiş olması veya işin gerekliliğinden ortaya çıkması gerekmektedir. İşle ilgili bir alacak olsa dahi, kayıtlarda yer almıyor ve belgelendirilemiyorsa bu alacak amortisman konusu olamaz (Öngen 2000: 381). Alacaklarda amortisman; şüpheli alacaklar, vazgeçilen alacaklar ve değersiz alacaklar konularını kapsamaktadır. Bu konulara aşağıda değinilmiştir.

2.4.1. Şüpheli Alacaklar

Şüpheli alacakları; genel olarak, şüpheli alacak sayılma şartları ve şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayırma şartları başlığı altında incelemek mümkündür.

2.4.1.1. Genel Olarak

Tahsil edilmeme ihtimali bulunan alacaklara şüpheli alacaklar denir. İşletmelerdeki tüm alacaklardan bir kısmının ödenmeme ihtimali vardır. Tahsil edilmesi şüpheli hale gelen alacaklar, kayıtlı bulundukları hesaplardan çıkarılarak şüpheli alacaklar hesabına aktarılmaktadırlar. Kredili satışlardan doğan ticari alacakların tahsil edilmemesi, başka bir ifadeyle ticari alacaklarda oluşan bir azalma satış tutarındaki yani gelirdeki bir azalma sayılmaktadır. Gelir ve ticari alacaklardaki bir azalma, işletmenin kâr ve zararıyla birlikte mali durumunu da etkilemektedir. Dolayısıyla işletmenin güvenilir alacakları ile şüpheli alacakları birbirlerinden ayrılmış olur. Bu sebeple tahsil edilmeme olasılığı bulunan ticari alacak tutarlarının, tahmin edilmesi ve düzeltme kayıtlarının yapılması gerekmektedir (Ayyıldız 1992: 54). 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu 323. Maddesinde şüpheli alacaklar; *“vadesinde tahsil edilemeyen ve ileride tahsil edilip edilemeyeceği kesin olarak belli olmayan senetli veya senetsiz alacaklar şüpheli alacak”* şeklinde tanımlanmaktadır (<http://www.muhasibetr.com> Erişim Tarihi: 02.08.2019)

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Sermaye Piyasası Kurulu Seri XI No’lu Tebliğine göre şüpheli alacaklar; MSUGT’ ne göre şüpheli alacaklar, *“ödeme süresi geçmiş bu sebeple vadesi birkaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz alacakları kapsar”*. SPK Mevzuatına göre şüpheli alacaklar, *“çeşitli sebeplerle tahsil imkânlarının güçlenmiş olduğu tahmin edilen alacakları ifade eder”* şeklinde ifade edilmiştir.

İşletmelerin vadeli satışları sonucu oluşan alacakların bir kısmını belirtilen sürelerde tahsil edemedikleri ve yaptıkları takiplere rağmen tahsilat yapamayarak alacaklarının şüpheli hale geldiği ve bu alacaklarını ödeyememe riskiyle sürekli olarak karşılaştıkları görülmektedir. Tahsil edilmesi şüpheli duruma düşen alacaklara yönelik düzenlemeler VUK’un 323. maddesinde yapılmıştır (Öngen 2000: 385). Kısaca

kısmen veya tamamen tahsil imkânı olan, fakat alacağın miktarı, vadesi ve borçlusu gibi konularda anlaşmazlıklar olan veya takip aşamasında olup henüz değersiz alacak niteliği taşımayan ticari alacaklar “*şüpheli ticari alacak*” olarak nitelendirilmektedir (Fidan 2019: 39 - 40).

Nakit akışı hariç diğer tüm finansal raporlar muhasebenin tahakkuk esasına göre hazırlanırlar. Tahakkuk esasının zıttı nakit esasıdır. Bu iki kavramı tanımlayacak olursak, **tahakkuk esasına** göre tutulan muhasebede kayıtlar, ekonomik faaliyet gerçekleştiği zaman oluşturulur. **Nakit esas** ise nakit el değiştirdiğinde kayıtlar oluşturulur. Günümüzde modern muhasebe sisteminde tüm kayıtlar tahakkuk esasına göre tutulur. Yani bir satış gerçekleştiğinde fatura kesildiği anda muhasebe kayıtları oluşturulur ve firma **kârlılığı** hesaplanır. Faturanın tahsil edilmesi ise fatura kesildikten sonraki bir aşamada gerçekleşir.

Tahakkuk esasını daha iyi anlamak için üç temel kavramın bilinmesi gerekir; gelirlerin kaydedilmesi ve ölçülmesi, giderlerin kaydedilmesi ve ölçülmesi ve firma kârını hesaplarken gelir ve giderlerin eşleştirilmesidir (<https://medium.com> Erişim Tarihi: 10.10.2020)

2.4.1.2. Şüpheli Alacak Sayılma Şartları

213 sayılı Vergi Usul Kanunun 323. maddesi kapsamında hangi alacakların şüpheli alacak sayılacağı belirtilmiştir. VUK'un şüpheli alacaklar başlıklı 323 üncü maddesi şu hükümleri taşımaktadır.

“Madde 323 – Şüpheli Alacaklar

Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;

2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar; Şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir. Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara

inhisar eder. Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar veya zarar hesabına intikal ettirilir”.

Madde kapsamında yer alan şüpheli alacak şartları şöyle açıklanabilir:

Dava ve İcra Safhasında Bulunan Alacaklar

Dava veya icra safhasındaki şüpheli alacaklar için karşılık ayırmak amacıyla gider yazılması sonuç hesaplarını etkileyip mükelleflerin matrahlarını aşındıracağından sözü edilen uygulamada keyfi olma durumunda bırakmayarak ve uygulamanın da mükelleflerce kötüye kullanılmasını engellemek için alacakların “dava veya icra safhasında” bulunması şartı getirilmiştir (Ege 2016: 245). Böylece “dava ve icra safhasında bulunan alacaklar” şüpheli alacak sayılarak, karşılık ayrılabilir. Bir alacağın süresinde ödenmemesi dolayısıyla mahkeme veya icraya başvurmak yoluyla alacağın tahsiline geçilmiş olması, alacağın şüpheli alacak mahiyeti kazanması için yeterli sayılmaktadır. Fakat dava için müracaat yeterli olmamaktadır. Müracaat sonrası ciddi bir takip gerekmektedir. Müracaat yapıldıktan sonra takip edilmeyen alacaklar için ayrılan karşılıklar zarar olarak kabul edilmemektedir (Ercan 2009: 134). Aynı durum icra takibi için de geçerli olup ilgili kurumlara dilekçe verilmesi yeterli olmayıp sürecin ciddiyetle takip edilmesi gerekmektedir (Ege 2016: 245).

Yapılan Protestoya Veya Yazı İle Bir Defadan Fazla İstenmesine Rağmen Borçlu Tarafından Ödenmemiş Bulunan Dava ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Alacaklar

Dava ve icra takibine değmeyecek derecedeki küçük alacaklar senetli alacaklarda protestoya, senetsiz alacaklarda yazıyla birden fazla istenilmesine rağmen ödenmeyen, dava ve icra takibine değmeyecek derecedeki küçük olan bu alacaklar, belirtilen vadede ödenmemişse şüpheli alacak haline gelmiş sayılmaktadır. Bu durumda başka şart aranmaksızın karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılabileceklerdir. Şüpheli alacağa karşılık ayrılmasında alacağın senetli ya da senetsiz olması önemli değildir. Eğer alacak belirtilen sürelerde ödenmez ise, alacağın ödenmesi için belli bir vade kararlaştırılır. Belirlenen bu vade süresinde borçluya protesto çekilerek protesto yoluyla istenilir. Ya da senetsiz alacak için yazı ile isteme durumu belli edilen sürede ödenmesi borçludan talep edilir (Kuşcu 2012: 103). Protesto çekilmesi işlemi noterler aracılığıyla yapıldığından tevsikte herhangi bir duraksama yaşanmayacaktır. Ancak

yazı ile isteme halinde mükelleflerin özellikle inceleme elemanlarına durumu izah etmeleri gerekecektir (Ege 2016: 246). Buna rağmen, ödenmeyen düşük tutarlı olan alacaklar, şüpheli alacak haline gelmiş sayılmaktadırlar ve karşılık ayrılacak suretiyle zarar yazılabilirler. Kanun’da sözü edilen, “*dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacak*” kavramının kesin bir ölçüşü yoktur. Bu durum, çoğunlukla yaygın müşteri kitlesine sahip olan perakende ve taksit ile satış yapan şirketlerde mevzubahis olmaktadır. Tutar itibariyle, icra ve dava safhasına değmeyecek derecede küçük alacakların sınırının belirlenmesinde, uygulamada anlaşmazlıkların gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Dava veya icra için ölçü olarak, takipçilere verilecek ücret veya diğer dava ya da icra masraflarının tutarı alınabilir. Bir alacağın küçük alacak olup olmadığı, hem tek tek alacaklar itibariyle hem de toplam tutarının dikkate alınmasıyla belirlenir (Kuşcu 2012: 103).

Konuyla alakalı olarak Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından verilen 22.06.2011 tarih ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-8114-449 sayılı özelge’nin metni şöyledir: Dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların tespiti açısından dava edilecek alacak için avukatlık ücreti, yargı harcı, notere yapılacak ödemeler ile posta giderleri toplamı dikkate alınarak tahmini bir dava maliyeti bulunacak ve bu tutar alacakla kıyaslanacaktır. Tahmini dava maliyetinin alacaktan daha büyük olması halinde, mahkemeye başvurulmadan protesto veya yazı ile bir defadan fazla istenerek tahsil edilemeyen alacak için karşılık ayrılması mümkün olabilecektir (Ege 2016: 246). Özelgede yazının, taahhütlü ya da noter aracılığıyla borçluya gönderilmesi şartı aranmaktadır. İlaveten “*Taahhütlü ve ilmühaberli olarak istenmeyen özel okul taksitleri için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz*” ve “*Şüpheli alacaklar karşılığı ayrılabilmesi için, maddedeki yazı ile istemenin taahhütlü mektupla ya da noterce yapılması gerekir*” (Gündüz, Perçin 1999:208).

2.4.1.3. Şüpheli Hale Gelen Alacağa Karşılık Ayırma Şartları

Muhasebede karşılık kavramı; kaynağını, muhasebenin temel kavramlarından olan “*ihtiyatlılık*” tan almaktadır. Ayrıca, muhasebenin diğer temel kavramlarından “*dönemsellik*” ve “*sosyal sorumluluk*” kavramlarının da bir gereği olarak karşılık ayrılmaktadır (Şen 2009: 47).

TTK'ya göre; “gerçekleşmesi şüpheli yükümlülük ve askıdaki işlemlerden doğabilecek muhtemel kayıplar için Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülen kurallara göre karşılık ayrılır” (TTK, 75. madde 1).

VUK'a göre; “hâsıl olan veya husulü beklenen fakat miktarı katiiyetle kestirilemeyen ve teşebbüs için bir borç mahiyetini arz eden belli bazı zararları karşılamak maksadıyla hesaben ayrılan meblağlara karşılık denir. Karşılıklar mukayyet değerleriyle pasifleştirilmek suretiyle değerlendirilir. Amortisman kayıtları hakkındaki özel hükümler mahfuzdur” (VUK, 288. madde).

Uluslararası Muhasebe Standartları 37'ye göre; “gerçekleşme zamanı ve tutarı belirli olmayan borçlar” olarak tanımlamaktadır. Diğer bir ifadeyle karşılıkları, UMS 37.14 bir karşılığın mali tablolara alınabilmesi için; “geçmiş olaylardan kaynaklanan mevcut bir hukuki veya fiili yükümlülüğün bulunması, bu yükümlülük ile ilgili olarak ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmasının muhtemel olması ve yükümlülük tutarının güvenilir bir biçimde tahmin edilebiliyor olması kriterlerini aramaktadır” (Şen 2009: 50-51).

VUK şüpheli alacakların belirli şartlar altında zarar yazılmasına olanak vermektedir. Yalnız şüpheli alacaklardan zarar yazılması gerekenler, şüpheli alacaklar hesabının alacağına yazılmazlar. Şüpheli alacaklar hesabı her zaman aynı değerde kalmaktadır. Zarar yazılması gereken kısımlar “şüpheli alacaklar karşılığı” hesabı altında başka bir hesabın alacağına ve karşılık giderleri hesabının borcuna kayıt edilirler. Böylece şüpheli alacaklar hesabı kapatılmayarak ilerleyen yıllarda da takip edilme imkânı sağlanır. Şüpheli alacaklar hesabı bilançonun aktifinde yer almasına karşın, bu hesabın ne kadarının zarar yazıldığı şüpheli alacak karşılığı hesabının pasifte yer almasıyla gösterilmektedir. VUK'un 323. maddesi şüpheli alacaklardan ne kadarına karşılık ayrılacağı konusunda mükellefleri serbest bırakmıştır. İşletme sahipleri istedikleri tutarda karşılık ayırma olanağına sahiptirler. Bundan ötürü uygulamada genel olarak şüpheli alacakların hepsi için karşılık ayrılmaktadır (Ayyıldız 1992: 55).

2.4.1.3.1. Bilanço Esasına Göre Defter Tutulmalı

Şüpheli alacak karşılığı yalnızca bilanço esasında defter tutan mükellefler tarafından ayrılabilir. Çünkü bir alacağın şüpheli sayılarak zarar hesabına nakli, pasifte karşılık ayrılması zorunluluğuna bağlıdır. Bu sebeple işletme hesabı ilkelerinde defter tutan tüccar ve çiftçilerin, şüpheli alacakları için karşılık ayırmaları mümkün değildir (HUD 2020: 525).

VUK'un 323. maddenin üçüncü fıkrasında, “...*yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir*” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm gereğince şüpheli alacak karşılığı, yalnızca bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerce ayrılabilir. Nitekim hükümde oluşan kararlar da bu husustadır. İşletme esasına göre defter tutanlar karşılık ayıramazlar. Esasen kanun koyucunun bu yolda hüküm getirmesinin amacı tahsili şüpheli olmakla beraber tamamen imkânsız bulunmayan alacağını, şüpheli alacak yoluyla zarara aktararak noksan vergi ödeyen yükümlülerin bilahare anılan alacaklarını tahsil ettikçe beyan dışı bırakıp bırakmadıklarının vergi dairesine beyannameye bağlı olarak verilen bilançolardan kontrolünü sağlamaktır. Bu durumda gerekli koşulları taşıyan ticari veya zirai faaliyetle uğraşan ve bilanço esasına göre defter tutan mükellefler diğer koşulları da taşımak şartıyla şüpheli alacak karşılığı ayırabilirler (Gündüz, Perçin 1999: 203-204).

2.4.1.3.2. Alacak Tahakkuk Etmiş Olmalı

Alacağın şüpheli hale düşmesinden bahsedebilmek için tahakkuk etmiş bir alacak olması gerekmektedir. Beklenti halindeki alacak ile varlıkları tartışmalı olan alacaklar veya şarta bağlı olan alacaklar tahakkuk etmiş olmadıkları için, belirtilen diğer durumlar gerçekleşmiş olsa dahi şüpheli alacak haline gelmemektedirler. Böylece bir alacağa şüpheli alacak diyebilmek için öncelikle “*ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ile ilgili bir alacak olması*”, “*tahakkuk etmiş olması*” ve “*işletmenin yasal defter ve belgelerinde kayıtlı olması*” gerekir (Gündüz, Perçin 1999: 203). Şüpheli alacak karşılığı ayırıp bunu gider kaydetme olanağının yalnızca ticari ve zirai işletmelere tanınmış olmasının sebebi ticari ve zirai kazançlarda, elde etmenin tahakkuk esasına bağlanmış olmasıdır. Tahakkuk esasına bağlanmış olmasının sonucu

olarak, ticari ve zirai işletme bünyesinde satılan mal ve hizmetin bedeli henüz tahsil edilmeden hasılatla intikal ettirilmekte ve dönem karının oluşumunu etkilemektedir (HUD 2020: 525).

2.4.1.3.3. Alacak Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi veya İdame Ettirilmesi İle İlgili Olmalı

Şüpheli duruma gelen alacak, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesiyle ilgili olmalıdır. Alacak işletmenin normal faaliyetleri dâhilinde meydana gelmelidir. İşletme faaliyetleri dışında meydana gelen bir alacağın örneğin; ortağın sermaye taahhüdünü yerine getirirken koyduğu şahsi alacağının veya hatır senedinden doğan alacağın şüpheli hale gelmesi durumunda karşılık ayrılamaz. İşletmenin sonuç hesaplarını etkilemeyen, daha açık bir ifadeyle daha önce karın teşekkülünü etkilememiş bir alacağın karşılık ayrılarak yazılması mümkün değildir (HUD 2020: 525). Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame edilmesiyle ilgili olmayan yani bunların dışındaki alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılmamaktadır. Bir alacağa karşılık ayrılabilmesi için işletmenin faaliyetleriyle alakalı olmalı ve ticari ya da zirai kazançların gerekliliklerinden meydana gelmesi gerekmektedir. Burada dikkat gerektiren konu alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal etmiş olmasının gerekliliğidir. Diğer bir ifadeyle alacak kâr ya da zararın oluşumuyla bağlantılı olması gerekmektedir. Bu konuyla alakalı olarak VUK'un 323. maddesince değişiklik yapılmasına ilişkin yargının gerekçesinde, *“karşılık ayrılmak suretiyle, zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi ile ilgili olması diğer bir ifade ile alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerektiği”* belirtilmektedir. Ticari ve zirai kazancın belirlenmesi tahakkuk esasının uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Böylece, ticari veya zirai işletmelerde satılan mal ve hizmetlerin bedeli, daha alacak safhasındayken yani henüz ödenmeden hasılatla geçirilmekte bu da kârın oluşmasına etki etmektedir. Dolayısıyla, satış bedeli veya hasılat daha alacak safhasındayken kâr hesabı göz önünde bulundurularak, alacakların ödenmesinin ve işletmenin hesabına girmesinin imkânsız veya şüpheli hale geldiği anda zarar yazılarak telafisi mümkündür (Kuşcu 2012: 99-100).

2.4.1.3.4. Alacak Teminatsız Olmalı

Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesince, *“teminata bağlanmış alacaklarda, karşılık ayrılması mümkün değildir”*. Şüpheli hale gelen alacağın bir kısmı teminatlı ise sadece teminatsız kısmı için karşılık ayrılabilir. Teminatsız kısmın belirlenememesi halinde, kısmen de olsa karşılık ayrılmaz. Teminattan kastedilen, karşıt görüşler olmasıyla beraber, geniş kapsamda hem maddi teminatı, hem de şahsi teminatı sınırları içine aldığı düşünülmektedir. Karşılık ayırmadaki amaç alacakların ödenmeme ihtimalidir. Kamu kuruluşlarından olan alacakların süresi içinde ödenmemesi, bu alacakların tahsil kabiliyetinin olmayacağı anlamına gelmemektedir. Bu sebeple kamu kuruluşlarından olan alacaklar için karşılık ayrılmamaktadır (Fidan 2019: 41). Buradaki asıl husus ayrılan karşılığın hangi alacakla ilgili olduğu karşılık hesabında gösterilmesi gerekliliğidir. Düzenlemenin yapıldığı madde metninde de yer verilen bu durum muhasebenin *“tam açıklama”* ilkesinin de bir gerekliliğidir. Karşılığın hangi alacak için ayrıldığının gösterilmesi mali tablolardan yararlananlara ilave bir kolaylık sağlamaktadır (Ege 2016: 247).

2.4.2. Vazgeçilen Alacaklar

Alacağın tahsiline imkân kalmadığı hâllerde alacaklı ve borçlu tarafından yapılacak işlemler hüküm altına alınmaktadır. Vazgeçilen alacaklara ilişkin konular aşağıda incelenebilecektir.

2.4.2.1. Genel Olarak

213 sayılı VUK'un 324. maddesince vazgeçilen alacaklara ilişkin yasal düzenleme şöyledir: Madde-324: *“Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararlar itfa edilmediği takdirde kâr hesabına naklonulur”*.

Konkordato ya da sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar alacaklı yönünden değersiz alacak sayılmaktadır. Borçlu yönündense, pasifte bir azalmanın olması, özsermayenin artması sebebiyle, vazgeçilen alacak hasılat kâr hükmündedir (Öngen 2000: 397). Bu şekilde söz konusu olan alacak, alacaklı açısından değersiz

alacak olarak görülmektedir. Alacaklının alacağından vazgeçmesi durumunda borçlunun borçlarında azalma görülmektedir. Böyle olunca kanun koyucu, oluşacak olan kârın üç yıl içerisinde zararla itfa edilmesi olanağını borçluya tanımıştır. Üçüncü yılın sonunda zararla itfa edilmeyen kısım, dönemin kârına yazılacaktır. Bu süre içinde işin bırakılması, devri, vefat halinde, bu durumların gerçekleştiği tarihte itfa edilmeyen kısım, kâra aktarılacaktır (Sansar 2015: 10-11). Geçmiş yıl zararları ile mükellefin diğer gelir kaynaklarından doğan zararlar, bu karşılık hesabından mahsup edilmez (<http://webcache.googleusercontent.com> Erişim Tarihi: 10.12.2019). Böylece Vergi İdaresi, VUK'un 324. maddesinde bulunan *“alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde”* konkordatonun onaylandığı yılsonu da dâhil edilerek üç yıl içinde zarar hesabına geçirilmesi, geçilmeyen özel fon tutarının da üçüncü yılın kârına eklenmesi gerektiği anlaşılmaktadır (Bilen, Güler 2019: 95).

Vazgeçilen alacaklarda vergi ertelemesinden yararlanabilmeleri için işletmelerin bilanço esasına göre defter tutma zorunluluğu bulunmaktadır. İşletme hesabı esasına göre defter tutanların işletme hesabının defterinde bu kayıtları takip etme olanakları olmadığı için bu avantajdan faydalanmaları mümkün olmamaktadır. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler yani borçlu mükellef alacaktan vazgeçtiği yıl içinde bu tutarları hâsılat olarak kaydetmek zorundadırlar. Alacaklı işletme açısından ise; sulh yoluyla vazgeçilen alacağın gider yazılması mümkün olmadığından söz konusu tutar kanunen kabul edilmeyen gider olarak matraha ilave edilecektir (Yıldız 2015: 55).

2.4.2.2. Vazgeçilen Alacak Uygulamasının Vergi Sisteminde Yer Almasının Sebepleri

Vazgeçilen alacağın VUK'ta özel bir itfaya tabi tutularak ayrı bir madde başlığında düzenlenmesinin sebebi, borcundan azat edilen borçlunun mali durumunun kötü olmasının dikkate alınmasıdır. Borçluya destek olmak adına meydana çıkan bu gelirin, alacaktan vazgeçildiği yıl değil de ileriki yıllarda vergilendirilecek olmasıdır (Ürediler 2018: 84). Ayrıca vazgeçilen alacak uygulamasının vergi sisteminde yer almasının sebepleri ticari kazanç sisteminde tahakkuk esasının yürürlükte olmasıdır. Bir gelirin tahakkuk ettirilmesi ticari kazanç sağlanması açısından yeterlidir. Fakat sonradan tahsil edilme imkânı ortadan kalkan bir gelirin veya hasılat unsurunun

ödenmediği takdirde satış işleminin gerçekleşmesiyle beraber hasılat kaydı yapılmaktadır. Bu durumda tahsil imkânı kalmayan alacağın ekonomik ve hukuki tasarrufundan söz edilemez. Alacaklı için ödenmeyen her bir alacak zarar sayılmakta ve aktifin azalmasına sebep olmaktadır. Bu gibi durumların önüne geçmek için VUK'ta; konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar için, işletme açısından daha önce hasılat kayıtlarına intikal ettirilen tutarların sonradan tahsilinin imkansızlaşması durumunda, alacaklı açısından gider unsuru olarak dikkate alınmasına imkan sağlamıştır. Borçlu yönünden ise, gerçekte pasifte bir azalma olmuş ve öz sermaye artmıştır. Bu sebeple vazgeçilen alacak borçlu yönünden kâr mahiyetindedir (Özkan 2007: 204-205).

2.4.2.3. Bir Alacağın Vazgeçilen Alacak Olarak Kabul Edilmesinin Koşulları

Bir alacağın vazgeçilen alacak olarak kabul edilmesinin koşulu konkordato ya da sulh yoluyla alınmasından vazgeçilmiş olmasıdır. Bir alacağın vazgeçilen alacak olarak kabul edilebilmesi için yasa da alacaklının kendi isteğiyle alacağından vazgeçtiğini belirten konkordato ve sulh yoluna yer verilmektedir (Özkan 2007: 205). Bu iki durumla ilgili açıklamalar aşağıdadır:

2.4.2.3.1. Konkordato Yoluyla Alınmasından Vazgeçilmesi

Konkordato, borçlunun ödeme yapma durumunun azalmasıyla alacaklıları ile belli bir anlaşmayla borcundan kısmen kurtulması demektir. Konkordatonun geçerli olabilmesi borçlunun hazırlamış olduğu teklifi alacaklının kabul etmesiyle mümkündür. Konkordato zaman ve nicelik bakımından yapılabilmektedir. Alacaklılar, alacaklarının bir bölümünden vazgeçmeleri tutumunda olurlarsa “*miktar konkordatosu*” söz konusu olur. Bu durumda alacaklılar vazgeçtikleri miktar ölçüsünde karşılık gideri yazabilirler. Vazgeçilen alacakların borçlu tarafından kâra aktarılması bakımından bekleme süresi, üç yıl olmakla beraber, daha önce işi bırakmak, vefat, kurumlarda devir ve birleşme gibi durumlarda, üç yıllık süreye bakılmaksızın vefat veya devir tarihinde kâra aktarılır. Borçlunun, borcunun vade tarihinin uzatılması ve borcunun tamamını ödeyeceği teklifinin kabul edilmesiyle söz konusu olan vade konkordatosudur. Bu konkordato da alacaklının tahsilinden

vazgeçtiği söz konusu olmamaktadır. Yalnızca mevcut alacağın vadesi uzatılmıştır. Böylece karşılık ayrılarak gider yazmak söz konusu olamayacaktır. Çünkü ortada vazgeçilen bir alacak yani borçlunun ödemekten kurtulduğu borcundan feragat edildiği bir durum söz konusu değildir (Yıldız 2015: 56).

2.4.2.3.2. Sulh Yoluyla Alınmasından Vazgeçilmesi

Sulh, iki tarafın karşılıklı istekleriyle var olan bir anlaşmazlığı ortadan kaldırmaları ya da anlaşmazlığın ortaya çıkmasına engel olunan karşılıklı anlaşmaya dayanan sözleşmelerdir. Sulhu konkordatodan ayıran fark belli bir kanuni prosedürün olmamasıdır. Sulh bir anlaşmadır ve anlaşmanın herhangi bir şekle tabi olup olmadığı kanunda tam olarak açıklanmamıştır. Hukuk yargılanmasında sulh, tarafları serbest bırakarak üzerinde tasarruf edebilecekleri konular üzerinde olur. Sulh yapılmasındaki amaç taraflar arasındaki uyuşmazlığa son vermektir. Sulh mahkemede yapılacağı gibi mahkeme dışında da yapılabilmektedir (Kuşcu 2012: 113). Mahkeme sırasında, iki tarafın beyanları tutanağa geçirilerek imzalanır. Yargılama dışında ise, sulh anlaşmasının mahkemeye verilmesi veya sulhun yargılama sırasında sözlü olarak tekrarı ve bunun tutanağa geçirilip, taraflara imzalatılması şeklinde yapılır (<http://www.ertadenetim.com> Erişim Tarihi: 02.06.2020). Sulh yoluyla vazgeçilen alacaklar için 213 Sayılı VUK'un 284 sıra No'lu Genel Tebliğindeki Hükümlere göre sulh anlaşmasının notere tasdik ettirilmesi veya noter huzurunda düzenlenmesi zorunluluğu getirilmiştir (Apalı 2018: 217).

2.4.2.4. Vazgeçilen Alacaklar İle İlgili Tartışmalar

Borçlu açısından 3 yıllık bekleme süresinin tayini ile ilgili tartışmalar ve sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacakların belgelendirilmesi ile ilgili tartışmalar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2.4.2.4.1. Borçlu Açısından 3 Yıllık Bekleme Süresinin Tayini İle İlgili Tartışmalar

Vazgeçilen alacaklara ilişkin düzenleme 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 324. maddesinde yapılmıştır. Buna göre;

“Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararlar itfa edilmediği takdirde kâr hesabına naklolunur” şeklinde tanımlanmaktadır (Bilen, Güler 2019: 95). Vazgeçilen alacağın borçlu tarafından kara aktarılması ve yine borçlunun defterinde özel bir karşılık hesabında bekletilme süresi 3 yıl olmaktadır. Bu hesap pasifte karşılık hesabında izlenmektedir. Ödenme zorunluluğu hukuken ortadan kalkan borçlar 3 yıl içinde işletmede doğacak olan zararları karşılamak amacıyla kullanılacaktır. Yani sulh veya konkordato yoluyla borcunu 3 yıl içerisinde ödemekten kurtulan işletme zarar ederse, zararını ödemekten kurtulduğu borç karşılığıyla kapanacaktır. Yapılan açıklamalardan anlaşılacağı gibi vazgeçilen alacak üç yıl içerisinde meydana gelen zararlar kapatılamaz ise, üçüncü yılın sonunda kâr olarak, kâr veya zarar hesabına alacak kaydedilirler. İtfa süresinin belirlenmesinde, konkordato antlaşmasının ticaret mahkemesince onaylandığı tarih, sulh antlaşmasının da yapıldığı tarih esas alınmalıdır (Gündüz, Perçin 1999: 249-250).

2.4.2.4.2. Sulh Yoluyla Alınmasından Vazgeçilen Alacakların Belgelendirilmesi İle İlgili Tartışmalar

Sulh yoluyla anlaşmada, alacaklının borçluyu aktarılması ve borcundan vazgeçmesi yeterlidir. Bunlar için noter onayına gerek yoktur. Herhangi bir incelemede vergi müfettişini ikna olmasını sağlayacak, işlemde danışıklık olmadığına dair kanaat sağlayan her türlü belge ve doküman yeterli olacaktır. Vazgeçilen alacağın inceleme elemanlarınca hazırlanacak olan belgede vergi matrahını azaltmaya yönelik danışıklı bir işlem olmadığını belirtecek kadar detaylı ve açık bir biçimde hazırlanılması borçludan çok alacaklı taraf için önem arz etmektedir. Bunun sebebi borçluya burada gelir yazılmakta, alacaklı için zarar yazılması gereken bir durum meydana gelmektedir (Öğredik 2013).

Konuyla ilgili çeşitli Danıştay kararları aşağıda yer almaktadır:

1- “Zarar mahsubu, vazgeçilen alacak yerine diğer kârlardan (örneğin menkul sermaye iradından) yapılmaz (Dn. 4. D. ’nin, 19.10.1972 tarih ve E. 1969/1472, K. 1972/5788 sayılı Kararı.)”.

2- “Vazgeçilen alacak için borçluya tanınan üç yıllık süre, borçlu kayıtlarında karşılık hesabı açılmamış olsa bile geçerlidir. Dolayısıyla borçlu kayıtlarında karşılık hesabı açılmaz ise bile üç yıl geçmedikçe ödenmesi yükümlülüğü ortadan kalkan kısım kâr olarak kabul edilmez (Dn. 4. D.’nin, 13.02.1973 tarih ve E. 1971/6636, K. 1973/524 sayılı Kararı)”.

3- “Konkordato ilanından sonra borçlu ile yapılan ihbarname ile alınmasından vazgeçilen alacak, değersiz alacak olarak işlem görür (Dn. 4. D.’nin, 20.11.1984 tarih ve E. 1984/5259, K. 1984/4206 sayılı Kararı.)”.

4- “Borçlu ile alacaklının birbiri ile kendi rızalarıyla anlaşmaları yeterli değildir. Vazgeçme olayı bir yargı kararına dayandırılmalıdır (Dn. 4. D.’nin, E. 1993/254, K. 1993/4846 sayılı Kararı.)”.

2.4.3. Değersiz Alacaklar

Alacağın değersiz hale geldiğinin yargı kararı veya kanaat verici vesikalar ile tevsiki gereklidir. Aşağıda değersiz alacaklara ilişkin konulara değinilmiştir.

2.4.3.1. Genel Olarak

Tahsil edilmeyecek olan alacaklar değersiz alacaklar olarak kabul edilir. “Değersiz alacaklar”, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet yani kayıtlı kıymetleriyle zarar yazılarak yok edilmektedirler. Bu durumda zarar ilgili hesap döneminde yazdırılmalıdır. Aksi halde ilgili hesap döneminde yazılmamış olan zarar bir sonraki vergilendirme döneminde zarara intikal ettirilemez (Öngen 2000: 381).

Değersiz alacaklara ait müteallik düzenleme 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 322. maddesinde yer verilmektedir. Buna göre; “Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmayan alacaklar değersiz alacaktır. Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler” şeklinde tanımlanmaktadır. Düzenlemeden de anlaşılacağı gibi, bir alacağa değersiz alacak diyebilmek için kazai bir hüküm veya

kanaat verici vesikayla belgelendirilmesi koşulu aranmaktadır. Kazai bir hükümden kasıt alacakla ilgili yapılacak olan dava veya icra takibi sonunda, yargı organlarının verdikleri karar ile beraber alacağın tahsil edilmesinin imkânsızlaştığının ispatı ya da açıkça vazgeçildiğini belirten bir belgedir. Vergi mevzuatında yasal ve idari olarak kanaat verici vesikaların neler olduğuna dair herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Buna rağmen Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından 20.06.2017 tarihinde yayınlanmış olan 64597866-105[322]-11633 sayılı özeltede “*Alacaktan Vazgeçildiğine Dair Konkordato Anlaşması*” kanaat verici vesika olarak kabul edilmiştir. Bu özeltayı teyit etme adına Danıştay kararları da bulunmaktadır. VUK’nun 322. maddesince, değersiz alacaklar, “*değersiz alacak niteliği kazandıkları tarih itibariyle tasarruf değerlerini kaybettiklerinden mukayyet (kayıtlı) değerleri ile gider hesaplarına aktarılmalı gerekmektedir. Borçlunun konkordato projesinin mahkeme tarafından tasdik edilmesi neticesinde alacaklıların İİK’nin 302. Maddesinde belirtilen çoğunluğunun onayıyla proje kapsamında özellikle tenzilat konkordatosu veya karma konkordato söz konusu olduğunda, alacağın tahsilinden vazgeçilen kısmı alacaklı açısından değersiz alacak*” mahiyeti kazanmaktadır. Bu mahiyeti kazanan alacak: evvelinde dava veya icra safhasına intikal edilip bunun sonucunda da karşılık ayrılmış ise, konkordatonun mahkeme kararının kesinleşmesiyle önceden açılan şüpheli alacak karşılığı hesapları iptal edilip alacak doğrudan zarara aktarılmalıdır. Bazen de yani bazı durumlarda konusu kalmayan karşılık yoluyla sonuç hesaplarına gelir olarak aktarılmaktadır (Bilen, Güler 2019: 94).

VUK’nun 322. maddesinde: işletme ve bilanço esasına göre defter tutan tüccarlar ile çiftçilere değersiz alacaklarını mukayyet değerleriyle zarar yazabilme olanağı tanınmıştır. Kanunda; “*İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler*” hükmü yer almaktadır (Ercan 2009: 129).

Değersiz alacakların yurtiçinden veya yurtdışından olmasının bir önemi yoktur. Sadece kanıt imkânı sağlayacak bir vesikayla belgelendirilmelidir. Değersiz alacaklar bu mahiyete girdikleri tarih itibariyle tasarruf değerlerini kaybetmektedirler. Tasarruf değerini kaybeden alacaklar işletmenin muhasebe kayıtlarında gösterilmiş olan değerleri üzerinden zarara aktararak ortadan kaldırılırlar. Değersiz alacak uygulamasının temelinde yatan sebep; ticari ve zirai kazançlarda gelirin elde

edilmesinde tahakkuk esasının geçerli olmasıdır. Tahakkuk esası gereğince işletmenin aktifine girmediği halde gelir kaydedilen alacakların tahsil imkânının kalmamasından ötürü gider yazılmak amacıyla daha önceden yazılan gelir telafi edilmiş olacaktır (Özdemir 2018: 7).

2.4.3.1.1. Yargı Kararı

Bir alacağın değersiz alacak durumuna gelmesine ilişkin yargı kararı alacaklının alacak davasını kaybettiğini göstermektedir. Alacağın değersiz hale gelmesi ve gider yazılabilmesi için önceden gelir yazılması gerekmektedir. İcra İflas Kanunu’nun 152. maddesine göre verilen “*rehin açığı belgesi değersiz alacak*” olarak kabul edilmektedir. Yalnız, 150/f maddesine göre alacaklıya verilen geçici rehin açığı belgesi bu nitelikte değildir (<http://www.muhasabetr.com> Erişim Tarihi: 20.05.2020)

2.4.3.1.2. Aciz Vesikasına Bağlanan Alacaklar

2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu yönetmeliğince (Türkiye Cumhuriyeti Yasalar, 1932) “*Borç Ödemeden Aciz Vesikası*” başlıklı 143’üncü maddesine “*Alacaklı alacağının tamamını alamamış ve aciz vesikası düzenlenmesi için gerekli şartlar yerine gelmişse, icra dairesi kalan miktar için hemen bir aciz vesikası düzenleyip alacaklıya ve bir suretini de borçluya verir; bu belgeler hiçbir harç ve vergiye tabi değildir...*” hükmüne yer verilmiştir. Bu hükümce aciz vesikası, icra takibi sonunda alacaklıya alacağının ödenmemiş kısmı için icra dairesinin verdiği belgedir. Borçlunun menkul ve gayrimenkul malının bulunmadığına ilişkin olarak haciz tutanağı da aciz vesikası sayılmaktadır lakin bunun için borçlunun yalnızca haciz mahallinde değil, başka yerlerde de menkul ve gayrimenkul mallarının da bulunmaması gerekmektedir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un (Türkiye Cumhuriyeti Yasalar, 1953) “*Aciz Hali*” başlıklı 75’inci maddesinde; “*Yapılan takip sonunda, borçlunun haczi caiz malı olmadığı veya bulunan malların satış bedeli borcunu karşılamadığı takdirde borçlu aciz halinde sayılır. Yapılan takip safhalarıyla bakiye borç miktarı bir aciz fişinde gösterilerek aciz hali tespit olunur*” hükmüne yer verilmiştir. Böylece aciz vesikasına bağlanmış olan alacaklar için de şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir. Söz konusu alacakların değersiz alacak olduğu mevzu da, direkt olarak gider yazmak mümkün değildir (Yücel 2011: 255).

2.4.3.2. Değersiz Alacak Sayılma Şartları

213 sayılı Vergi Usul Kanununun 322. maddesinde “*Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmayan alacaklar değersiz alacaktır. Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler*” hükmü yer almaktadır (Yıldız 2015: 50). Bir alacağın değersiz alacak yazılabilmesi için, aşağıdaki koşulların olması gerekmektedir;

- Alacak iş veya işletmeyle alakalı olmalı,
- Alacak ticari veya zirai çalışmanın neticesinde meydana gelmeli,
- Kazai bir hükme veya kanaat verici belgelere göre tahsili imkânsızlaşmalı.

İşletme hesabı mahiyetinde defter tutan mükellefler, bu madde hükmünde değersiz alacakları, gider kaydederek yok etmektedirler. Bir hükme dayanmamakla birlikte, alacağın tahsil edilmesinin kesin olarak ortadan kalktığını belirten (konkordato anlaşması gibi, mal-mülk bırakmadan vefat eden borçlunun mirasının reddedildiğini gösteren deliller gibi) alacak kanaat verici bir vesikaya dayanarak da değersiz alacak sayılmaktadır. Yani bir alacağın değersiz hale gelmiş olması için yargı kararı veya kanaat verici bir vesikayla belgelendirilmesi ve alacağın “*değersiz alacak*” olarak kabulü için yargı kararlarıyla birlikte belgelerin de bulunması gerekmektedir (Öngen 2000: 381-382).

Şüpheli alacak karşılığı yalnızca bilanço esasına göre defter tutan mükellefler tarafından ayrılabilir. Bu kaniya madde metninde bulunan, “*şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir*” ifadesinden ulaşılmaktadır. Dolayısıyla, bilanço esasına göre defter tutan ticari veya zirai kazanç sahipleri bu uygulamadan yararlanabilir. Lakin; işletme hesabı esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç sahipleri ile serbest meslek erbabının; ticari, zirai ve serbest meslek faaliyetinden doğan ve şüpheli alacak durumuna düşmüş dava ve icra safhalarındaki alacakları için şüpheli alacak karşılığı ayırmaları ya da doğrudan gider yazmaları mümkün olmamaktadır. Ancak şüpheli alacak karşılığı ayrılması uygulamasından farklı olarak, işletme hesabı esasına göre defter tutan ticari veya zirai

kazançla çalışan işletmelere ait alacaklar da, değersiz alacak uygulamasından yararlanabilir. Bu özellik madde metninde, “....İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler” şeklinde ifade edilmiştir. Bu ölçüyle, Vergi Usul Kanunu’nun 323. maddesine göre şüpheli alacaklara karşılık ayırabilmek için, bilanço esasına göre defter tutulması gerekirken, yine aynı Kanun’un 322. maddesinde belirtilen şartları taşıyan alacakları, gider yazmak veya doğrudan zarara atabilmek için bilanço esasına göre defter tutmak koşulu bulunmamaktadır. Değersiz alacak kuruluşundan işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler de yararlanabilir. Daha öncesinde şüpheli hale gelmesi sebebiyle karşılık ayrılan alacakların, tahsilinin imkânsız hale geldiği kanun metninde belirtildiği takdirde, bu alacaklar için ayrılan karşılık hesabı şüpheli alacak hesabı ile karşılıklı olarak ters kayıt yapılmak suretiyle kapatılır. Bunu yapmaktaki amaç önce tahsili şüpheli hale gelen alacağa karşılık ayırarak gider yazıp, daha sonra tahsilinin imkânsız hale geldiği sebebiyle değersiz alacak yoluyla yeniden gider yazılması halinde aynı alacağın iki defa gider olarak kayıt edilmesine engel olunmaktadır (Yücel 2011: 250-251).

2.4.3.2.1. Alacak İş ve İşletme İle İlgili Olmalı

Alacak, işletmenin olağan ve sürekli olarak yaptığı faaliyetleri sonucunda meydana gelmemiş ve belirgin biçimde işletmenin kâr oluşumuna etkide bulunmuş olması gerekmektedir. Alacağın iş ve işletme ile ilgisinin olması gerekmektedir. Örneğin: işletme sahibinin, ticari işletmesi ile ilgisi olmayan şahsi alacağının değersiz hale gelmesi mümkün değildir. Şu demek oluyor ki işletme sahibinin kendisi için artık ödenmeyecek olan alacağın doğrudan veya karşılık ayrılması yoluyla zarar yazılması mümkün değildir. Danıştay’ın bu konuyla alakalı olarak verilmiş muhtelif kararları bulunmaktadır. Bunlar; alacak, hatır senedi ve genel olarak kefaletten doğan alacaklardan olmamalıdır çünkü her iki alacak türü de ticari faaliyetin normal icaplarının bir sonucu olarak kabul edilmemektedir. Yine Danıştay’ın ticari ilişkiden meydana gelmeyen alacakların, değersiz alacak olarak vasıflandırarak zarar yazılamayacağı yönündeki bir kararının özeti de şöyledir; gelir sağlamayı hedeflemeyen yukarıda sayılı tutumların ticari işletmeyle alakalı veya ticari bir sebepten meydana geldiği kabul edilemez. Bundan dolayı 213 Sayılı Vergi Usul

Kanunu'nun 322. maddesinde “*değersiz alacak*” sayılarak doğrudan doğruya zarar kaydına onay verilen alacaklarla, 323. maddesiyle karşılık ayrılması kabul edilen “*şüpheli alacaklar*” bir işletmenin çalışma konusuna giren iş ve işlemlerinden doğan alacaklar için mevzubahis olabilmektedir. Değersiz alacaklar, bu mahiyeti kazandıkları tarih itibarıyla parasal değerlerini kaybederler. Bu sebeple de mukayyet değerleriyle alacaklı işletmenin kayıtlarına geçilmek suretiyle yok edilirler. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ise, aynı nitelikteki alacaklarını, parasal değerleri üzerinden değiştirmeden gider yazmak suretiyle yok etmektedirler (Gündüz, Perçin 1999: 187-188).

2.4.3.2.2. Alacak Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi veya İdame Edilmesiyle İlgili Olmalı

Alacağın vergi kanunlarına göre değersiz alacak olarak kabul edilebilmesi için öncelikle bu alacağın, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesi için yapılan ticari ve zirai faaliyetin normal zaruretlere dâhilinde meydana gelmiş olması gerekmektedir. Ticari ve zirai kazançlar, tahakkuk esasının geçerli olduğu kazançlardır. Değersiz alacakların temelinde, tahakkuk esasının bulunmaktadır. Yalnız şüpheli alacaklar karşılık ayırmak suretiyle giderleştirilirken, değersiz alacaklar doğrudan zarar yazılarak yok edilmektedirler (Kuşcu 2012: 109).

2.4.3.2.3. Alacağın Tahsili Kazai Bir Hükme ve Kanaat Verici Belgelere Göre İmkânsız Hale Gelmeli

Bir alacağın değersiz alacak olarak kabul edilmesi ve dolayısıyla giderleştirilebilmesi için kazai bir hükme (yargısal bir karara) göre tahsiline imkân kalmadığının kanıtlanmalı ve belirtilmelidir. Kazai hükümden yani yargısal karardan kasıt, alacağın tahsil edilebilme olanağının tamamen ortadan kalktığını yargıya bağlayan, bir mahkeme kararının var olmasıdır. Alacağın tahsili için kanuni yollara başvurulup, icra takibi yapılmasına rağmen, bu başvuru ve takipler sonucunda alacağın ödenmeyeceği veya paranın talep edilmesinin mümkün olmadığı bir mahkeme kararıyla tespit edilmiş ise, söz konusu alacak değersiz alacak sayılabilir. Fakat sadece davanın açılması, söz konusu olan alacağın değersiz alacak olması için yeterli olmamaktadır (Yücel 2011: 251-252).

Kazai hüküm alacak hakkında kanuni yollara başvurulup, icra takiplerinin yapılmış olması fakat alacağın ödenemeyeceği hâkim kararıyla tespit edilmiş olmasıdır. Başka bir deyişle; alacağın tahsiline imkân kalmadığına dair alınan mahkeme kararıdır (<http://www.batiymm.com.tr> Erişim Tarihi: 20.10.2019). Görüldüğü üzere değersiz alacak; yitirilmiş, tahsiline artık imkân kalmamış, değeri sıfıra inmiş bir alacaktır. Yasal düzenlemeye göre alacağın tahsil imkânının kalmadığının, kazai bir hükümle veya kanaat verici bir belgeyle kanıtlanması gerekmektedir. Kazai hükümden kast edilen, alacağın tahsili için kanun yollarına müracaat edilmesi, icra takibinin yapılmış bulunması, bu başvurular ve takipler sonunda, alacağın ödenemeyeceğine hâkim tarafından kararlaştırılmasıdır. Alacağın tahsil güçlüğüne nesnel ve inandırıcı belgelerle kanıtlanması değersiz alacak uygulaması açısından büyük önem taşımaktadır. Ters durumda alacakların tahsilinin imkânsızlaştığının takdiri mükellefe bırakılmış olur. Böyle bir boşluk bırakmamak için kanun koyucu değersiz hale geldiği ileri sürülen alacağın ciddi olarak takip edildiğine ait çabaların kazai bir hüküm veya kanaat verici bir vesikayla kanıtlanması gerekli görülmüştür (Yıldız 2015: 50-51).

Kanaat verici vesika alacağın tahsilinin mümkün olmadığına dair vergi hukukunda yer alan belgelerdir.

Vergi hukuku bakımından kanaat verici vesikalar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Borçlunun kaybolduğuna dair mahkeme kararı ve buna bağlı olarak herhangi bir malvarlığının bulunmadığına dair resmi makam belgesi.
- Borçlunun herhangi bir mal varlığı bırakmadan vefatı ve mirasçılarının da mirası reddettiklerine dair resmi belgeler.
- Borçlunun alacaklı tarafından açılan davayı kazandığına ilişkin mahkeme kararı.
- Mahkeme nezdinde alacaktan vazgeçildiğine ilişkin olarak düzenlenmiş belgeler.
- Alacaktan vazgeçildiğine ilişkin konkordato anlaşması.
- Borçlunun, ülkeyi dönmek üzere terk ettiğinin kanıtlanması ve bunu doğrulayan resmi makam belgeleri.

- Borçlunun dolandırıcılıktan hükümlü olması ve herhangi bir malvarlığı bulunmadığını belgeleyen resmi evrak.
- Medeni Kanununa göre mahkemelerce borçlu hakkında verilen gaiplik kararı.
- Borçlunun adresinin tespit edilememesi sebebiyle icra takibat dosyasının kaldırıldığını gösteren icra memurluğu yazısı.
- Borçlunun vefatını ve mirasçılarının bulunmadığını kanıtlayan resmi soruşturma belgesi.
- Borçlunun vefatı ve mirasçılar adına Sulh Mahkemelerince verilmiş bulunan miras ret kararı.
- Gerek doğuşu gerekse vazgeçilmesi bakımından belli ve inandırıcı sebepleri olmak şartıyla alacaktan vazgeçildiğini gösteren anlaşmalar.
- Ticaret mahkemesince borçlu hakkında verilmiş ve ilgili masa tarafından tasfiyeye tutulmuş bulunan iflas kararına ilişkin belgeler.

Ancak tarafların kendi aralarında düzenledikleri resmi bir hükümlülüğü olmayan, alacaktan vazgeçme anlaşmalarının kanaat verici belge olarak kabul edilmemektedir (Yücel 2011: 252-253).

2.4.3.3. Değersiz Alacağın Zarar Yazılma Şartları

Dönemsellik ilkesi gereği olarak, alacağın değersiz hale geldiği dönemde zarar yazılması gereklidir. Zira VUK'un 322'nci maddesinde; *“değersiz alacakların bu mahiyete girdikleri tarihte, tasarruf değerini kaybettikleri ve mukayyet değerleri zarara kaydedilmek suretiyle yok edilecekleri belirtilmektedir. İlgili olduğu yıllarda zarar yazılmayan değersiz alacaklar sonraki dönemlerde zarara intikal ettirilemez”*. Zarar kaydedilen değersiz alacak tutarı daha sonraki yıllarda kısmen veya tamamen tahsil edilirse, bilanço esasına göre defter tutanlar kar olarak, işletme hesabı esasına göre defter tutanlar hasılat olarak bu tutarı kayıtlarına aktarılmalıdır (Kuşcu 2012: 111).

Kural olarak alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için alacaklının bu alacağın tahsili için bütün yasal yolları denemesi ve buna rağmen alacağın fiilen ve hukuken tahsiline artık imkân kalmamış olması gerekir. Bir alacağın değersiz hale geldiğinin kabul edilebilmesi için konuyla alakalı her belge ve olay tek tek incelenmeli, ilgili

olayın gerçek yönü araştırılmalı, bunlar yapıldıktan sonra dokümanlar kanaat verici bulunursa değersiz alacak sayılacaktır. Maliye Bakanlığı'nın gereklilikleri ve Danıştay kararları da dikkate alınarak bir alacağın değersiz alacak olarak sayılması için kanaat verici vesikalara örnek olarak aşağıdaki şartlar sayılabilir (Kuşcu 2012: 110):

- Alacaktan vazgeçildiğine ait konkordato anlaşması,
- Mahkeme huzurunda alacaktan vazgeçildiğine dair düzenlenmiş belgeler,
- Borçlunun ülkeyi terk ettiğini kanıtlayan resmi makam belgeleri,
- Borçlunun herhangi bir mal varlığı bırakmadan vefatı ve mirasçılarında mirası reddettiklerine dair resmi belgeler,
- Borçlunun vefatı ve mirasçılarının bulunmadığını ispat eden resmi soruşturma belgesi,
- Borçlunun alacaklı tarafından açılan davayı kazandığına ilişkin yargı kararı, Borçlunun dolandırıcılıktan hükümlü olması ve herhangi bir malvarlığı bulunmadığını belgeleyen resmi bir evrak,
- Dava veya icra takibinin zamanaşımı yönünden reddedilerek sonuçsuz kalması,
- Borçlunun Türk Ticaret Kanunu kararlarına göre tasfiye edildiğini gösteren belgeler,
- Borçlu ile ilgili verilen gaiplik kararı,
- Borçlunun adresinin tespit edilmemesi sebebiyle icra takibat dosyasının kaldırıldığını gösteren icra memurluğu yazısı,
- Finansal yeniden yapılandırma çerçeve anlaşmaları sebebiyle tahsilinden vazgeçilen alacaklara ilişkin belgeler,
- Gerek doğuşu gerekse vazgeçilmesi bakımından belli ve inandırıcı sebepleri olmak kaydıyla, alacaktan vazgeçildiğini gösteren anlaşmalar.

Yine konuyla alakalı olarak 05.02.2000 tarih ve 23955 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 284 Sıra No'lu VUK Genel Tebliği'nde, *“alacaklı ve borçlunun her türlü muvazaadan ari olarak sulh olmaları ve bu anlaşmayı noterde düzenlemeleri halinde bu belgenin alacağın değersiz hale geldiğine ilişkin kanaat verici belge olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Borçlu açısından ise vazgeçilen bir alacaktır”* şeklinde tabir edilmiştir (Kuşcu 2012: 110).

Değersiz alacaklarla ilgili özellikli durumlar

- Bir alacağın değersiz alacak sayılabilmesi için tüm hukuki yollara başvurmuş olması gerekir.
- Borçlunun sadece iflas etmiş olması değersiz alacak yazmak için yeterli değildir.
- Alacağın değersiz hale geldiği yıl, gider (zarar) yazılması gerekir. Aksi takdirde izleyen yıllarda dikkate alınmamaktadır.
- Değersiz alacaklar sonraki senelerde tahsil edilirse tahsil edildiği yıl gelir yazılır.
- Bilanço esasına göre defter tutan işletmeler değersiz hale gelen alacaklarını değersiz hale geldikleri yıl mukayyet değerleri ile zarara geçirerek, işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ise defterlerine gider kaydederek yok etmektedirler.
- Değersiz alacak dövizli olması durumunda değersiz alacak haline geldiği tarihteki döviz alış kurundan değerlendirilerek zarar hesaplarına yazılmaktadır (<http://www.batiymm.com> Erişim Tarihi: 20.10.2019)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALACAKLARDA ÖZELLİKLİ DURUMLAR VE MUHASEBE KAYITLARI

3.1. ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER VE MUHASEBE KAYITLARI

Muhasebe, işletmelerin mali nitelikteki işlemlerini belirleyen, kaydeden, sınıflandıran, raporlayan ve analiz ederek sonuçların yorumlanmasını sağlayan bir bilimdir. İşletmelerin çalışmalarıyla alakalı ortaklara, potansiyel yatırımcılara, alacaklılara, işletme yöneticilerine, kredi kuruluşlarına, devlete ve tüm ilişkili taraflara, bilgi sağlama işlevini üstlenen, beraberinde sermaye piyasaları açısından da kamuyu aydınlatma sisteminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Uluişik 2019: 3).

Muhasebe standardı; *“muhasebe konularında uygulama birliğini sağlamak için, muhasebenin evrensel terim, ilke, yasa, kural, yöntem, kuram ve tümlemlerine uygun olarak belirlenmiş tek düzen hesap çerçevesi, ilgili yasa hükümleri ve bildirilerden oluşan kendi içinde tutarlı muhasebe işlemleri bütünlüğü ve sonra; bilanço, kazanç ve yitine tablolarına dayalı mali tabloları, belirli amaçlar içinde ayrıca düzenleme, değerlendirme ve sunma bildirileri gibi kendi içinde tutarlı çerçeve, yönerge, bildiri ve benzer nitelikte uyulması gerekli kurallar birliği ya da ölçünlüğü anlamına gelen bir terimdir”*. Muhasebe standartları, muhasebenin hangi nitelikteki işlemleri ve olayları, hangi değer üzerinden kaydedebileceğini, sınıflandırılacağını, hangi raporla sunulacağını belirleyerek kurallar bütünü oluşturmaktadır (Yılmaz 2007: 141).

Standartlar; muhasebe kavram ve uygulamalarında da söz konusu olmaktadır. Bu standartlardan bazıları kavramsal düzeyde olmakta ve farklı düşünceleri yansıtmakta, bazıları ise uygulamayı yönlendirmektedirler (Danış 2014: 100). Standart, bir işletmenin değer düşüklüğü zararını ne zaman iptal etmesi gerektiği ile kamuoyuna yapılması gereken açıklamaları da düzenlenmektedir (Öztürk 2013:

89). Ulusal muhasebe standartları, belirli bir ÷lkeye özgüdür. Amaçları belirli bir sistem üzerine kurulmak, o ÷lkedeki işletmelerde veya kurumlarda muhasebe birliğı sağlamak. Böylece işletmeler ve kurumların bu sisteme göre, ilgili birimlere hesap vermesini sağlamak. Uluslararası muhasebe standartlarındaki amaç, belirli bir ÷lkeye özgü olan bu sistemin, uluslararası uyumunu sağlamaktır (Uluişık 2019: 3-4).

Tahsili şüpheli hale gelen senetsiz alacaklar “120 Alıcılar” hesabının, senetli alacaklar ise “121 Alacak Senetleri” hesabının alacağı karşılığında “128 Şüpheli Ticari Alacaklar” hesabına borç kaydedilerek bu durumdaki alacaklar normal alacaklar arasından çıkartılır. Alacağın tahsili veya tahsil edilemeyeceğinin kesinleşmesi durumunda bu hesaba alacak kaydedilir. Şüpheli hale gelen alacakların normal alacaklardan ayrılmasından sonra, şüpheli hale gelen alacaklar için ayrılacak karşılık tutarı belirlenir. İşletme açısından tahsili şüpheli hale gelmiş alacaklar, şüpheli hale geldiğı dönemde değerleme gününün tasarruf değeri yani sahibi için arz ettiğı gerçek değer üzerinden karşılık ayrılabilir. Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğı karşılık hesabında gösterilir. Ayrılan karşılıklar “654 Karşılık Giderleri” hesabının borcuna “129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı” hesabının ise alacağına kaydedilir (<https://www.mevzuatdergisi.com> Erişim Tarihi: 02.08.2020)

3.1.1. Şüpheli Ticari Alacakların Muhasebeleştirilmesi

Senetli bir alacağın süresi iki kez uzatıldığı halde tahsil edilememesi, senetsiz bir alacağın birden fazla taahhütlü mektup ile istenildiğı halde tahsil edilememesi dava ve icra safhasına gelmesi şüpheli alacak niteliğini oluşturur. Böylece normal alacaklardan çıkarılan tutarlar bu hesaba aktarılır. Alacağın tahsili veya tahsilinin imkânsızlığı durumlarında hesap kapatılır. Şüpheli alacak için istenirse “ihtiyatlılık kavramı” gereğince %100’e varıncaya kadar karşılık ayrılabilir (Demir, Kısakürek 2018: 172).

Alacağın şüpheli hale gelmesi ile başlayan muhasebe kayıtları, aşağıdaki gibidir:

Örnek: Saray işletmesi 10.07.2019 tarihinde %18 KDV dâhil 3776 TL’ye mal satmış 3 ay vadeli senet düzenlenmiştir.

Ticari alacağın doğuşu;

10.07.2019		Borç	Alacak
121 Alacak Senetleri	600 Yurt İçi Satışlar 391 Hesaplanan KDV	3.776	3.200 576

Örnek: İşletme 23.10.2019 tarihinde ödenmesi gereken 3776 TL tutarlı senetli alacağı iki kez yazı ile istemesine rağmen tahsil edememiştir. İşletme bu alacağın tamamı için karşılık ayırmaya karar vermiştir.

Şüpheli Alacağın Kaydı

23.10.2019		Borç	Alacak
128 Şüpheli ticari alacaklar	121 Alacak Senetleri	3.776	3.776

Karşılık Ayrılması

Şüpheli alacaklar doğrudan şüpheli alacaklar hesabından çıkarılarak dönem kâr veya zararına yazılamazlar. Yalnızca karşılık ayrılmasıyla dönem kâr veya zarar hesabına yazılabilirler. Genellikle şüpheli alacakların tamamı kadar karşılık ayrılmaktadır (Öngen 2000: 431);

31.12.2019		Borç	Alacak
654 Karşılık Giderleri	129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	3.776	3.776

Alacağın Kısmen Tahsili

Şüpheli alacağın tahsiline bağlı olarak, tahmin olunan zararın kısmen veya tamamen gerçekleşmemesi halinde, gerçekleşmeyen kısım “644 Konusu Kalmayan Karşılıklar” hesabının alacağına devredilerek “129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı” hesabına borç kaydedilir. Örnekte belirtilen alacağın 2000 TL’si yıl içinde peşin olarak tahsil edilmiştir. Bu durumda gerekli muhasebe kayıtları ise şöyle olacaktır:

10.01.2020		Borç	Alacak
100 Kasa	128 Şüpheli Ticari Alacaklar	2.000	2.000

10.01.2020		Borç	Alacak
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	644 Konusu Kalmayan Karşılıklar	2.000	2.000

Tahsilin İmkânsız Hale Gelmesi

Şüpheli alacağın tahsilinin olanaksız olduğu kesinleştiği durumda ise “129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı” hesabına borç, “128 Şüpheli Ticari Alacaklar” hesabına ise alacak kaydedilir. Örnekte belirtilen alacağın kalan yarısının tahsilinin olanaksız hale geldiği saptanmıştır.

20.02.2020		Borç	Alacak
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	128 Şüpheli Ticari Alacaklar	1.776	1.776

Dönemsonu Kayıtları

Dönem sonunda gelir tablosu hesapları olan “654 Karşılık Giderleri” hesabının borç bakiyesi ile “644 Konusu Kalmayan Karşılıklar” hesabının alacak bakiyesi “690 Dönem Karı veya Zararı” hesabına aktarılarak bu hesaplar kapatılır.

31.12.2020		Borç	Alacak
690 Dönem Karı veya Zararı	654 Karşılık Giderleri	3.776	3.776
644 Konusu Kalmayan Karşılıklar	690 Dönem Karı veya Zararı	2.000	2.000

Gerçekleşen zararın ayrılan karşılıklardan fazla olması halinde, ayrılan karşılık kadar “129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı” hesabına, zarar fazlası ise “681 Önceki Dönem Gider ve Zararları” hesabına borç; tahsil edilemeyen tutar “128 Şüpheli Ticari Alacaklar” hesabına alacak kaydedilir. Tahsil edilemeyeceği kesinleşerek alacaklardan düşülen şüpheli bir alacak daha sonraki yıllarda tahsil edilirse tahsil edilen tutar kadar “129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı” hesabının borcuna, “671 Önceki Dönem Gelir ve Karları” hesabına da alacak kaydedilir (<https://www.mevzuatdergisi.com> Erişim Tarihi: 02.08.2020)

Örnek: 5.000 TL yazılı değerli alacak senedinin süresi üç kez uzatıldığı halde tahsil edilememiş ve tahsili şüpheli hale gelmiştir.

Senetli Alacağın Şüpheli Hale Gelmesi

		Borç	Alacak
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	121 Alacak Senetleri Hesabı	5.000	5.000

Örnek: Şüpheli senetlerin tamamına karşılık ayrılmıştır.

		Borç	Alacak
654 Karşılık Giderleri	129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	5.000	5.000

Örnek: 10.000 TL’lik senetsiz ticari alacak şüpheli hale gelmiş ve %75 oranında karşılık ayrılmasına karar verilmiştir.

		Borç	Alacak
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	120 Alıcılar Hesabı	10.000	10.000

Şüpheli senetlerin %75’i için karşılık ayırma,

		Borç	Alacak
654 Karşılık Giderleri	129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	7.500	7.500

Örnek: Daha önce şüpheli hale gelen ve %75’i için karşılık ayrılan 10.000 TL’lik şüpheli alacağın;

- 7.500 TL’lik kısmı tahsil edilmiş kalanının tahsil imkânı ortadan kalkmıştır.
- 1.500 TL’lik kısmı tahsil edilmiş kalanının tahsil imkânı ortadan kalkmıştır.
- 2.500 TL’lik kısmı tahsil edilmiş kalanının tahsil imkânı ortadan kalkmıştır.

a. durumu; şayet işletme tahsil etmeyi düşündüğü tutardan daha fazla tahsilât gerçekleştirirse aradaki fark “644 Konusu Kalmayan Karşılıklar” hesabına; daha az tahsilât gerçekleştirirse “659 Diğer Olağan Gider ve Zararlar” hesabına kayıt yapılacaktır. Bu durumda;

Şüpheli alacak tutarı = 10.000

Tahsil edilemeyeceği düşünülen tutar = 7.500 (10.000x%75)

Tahsil edilebileceği düşünülen tutar = 2.500 (10.000x%25)

Tahsilât 7.500 TL olduğunda işletme düşündüğü tutarın (2.500 TL) 5.000 TL'nin üstünde bir tahsilât gerçekleştirmiştir. Aradaki fark (5.000 TL), “644 Konusu Kalmayan Karşılıklar” hesabına yazılacaktır.

		Borç	Alacak
100 Kasa Hesabı		7.500	
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		7.500	
	128 Şüpheli Ticari Alacaklar		10.000
	644 Konusu Kalmayan Karşılıklar		5.000

b. durumu; tahsilât 1.500 TL olduğunda işletme düşündüğü tutarın (2.500 TL) 1000 TL'nin altında bir tahsilât gerçekleştirmiştir. Aradaki bu fark (1.000 TL), “659 Diğer Olağan Gider ve Zararlar” hesabına yazılacaktır.

		Borç	Alacak
100 Kasa Hesabı		1.500	
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		7.500	
659 Diğer Olağan Gider ve Zararlar Hesabı		1.000	
	128 Şüpheli Ticari Alacaklar		10.000

c. durumu; tahsilât 2.500 TL olduğunda işletme düşündüğü tutarı (2.500 TL) kadar tahsilât gerçekleştirmiştir.

		Borç	Alacak
100 Kasa Hesabı		2.500	
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		7.500	
	128 Şüpheli Ticari Alacaklar		10.000

Örnek: Daha önce şüpheli hale gelen ve %75'i için karşılık ayrılan 9.000 TL'lik şüpheli alacağın tamamının tahsili imkânsız (değersiz alacak) hale gelmiştir.

		Borç	Alacak
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		6.750	
659 Diğer Olağan Gider ve Zaralar Hesabı		2.250	
	128 Şüpheli Ticari Alacaklar		9.000

Örnek: Daha önce şüpheli hale gelen tamamı için karşılık ayrılan 1.000 TL'lik şüpheli alacağın tahsilinden (değersiz alacak) vazgeçilmiştir.

		Borç	Alacak
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		5.000	
	128 Şüpheli Ticari Alacaklar		5.000

(Demir, Kısakürek 2018: 172-174).

Buraya kadar yapılan muhasebe kayıtlarının tek amacı vergileme bağlamında gerçek kazancın vergilendirilmesi ilkesinin sağlanmasıdır. Vergi sisteminde ticari ve zirai kazançların vergilendirilmesi tahakkuk ilkesine bağlanmıştır. Yani kazancın

matraha dâhil edilmesi için miktar ve tutar olarak hukuken kesinleşmesi yeterli sayılmaktadır. Fakat tahakkuk ettiği için gelir kaydedilen ve vergi matrahına dâhil edilecek tutarların tahsilinin ileride şüpheli hale gelmesi durumunda vergi matrahından düşürülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde tahakkuk etmiş ancak tahsil edilmesi olanaksız hale gelmiş alacaklar üzerinden de vergi ödenmiş olur. Bu durum gerçek kazancın vergilendirilmesi ilkesine aykırılık teşkil eder. Son ekonomik kriz ile hemen hemen her işletmenin karşılaştığı alacakların tahsil edilememesi ve tahsil edilemeyen alacak kadar zararın ortaya çıkması gerçek kazancın vergilendirilmesi ilkesinin önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Bu ilkenin gerçekleştirilmesi karşılık ayrılmasıyla zarar matrahtan düşürülerek mümkündür. Gelir ve Kurumlar vergisi açısından bu yolla vergi matrahından indirim yapılmaktayken KDV açısından durum farklıdır. KDV daha önce hesaplanıp beyan edildiğinden iadesi mümkün değildir. Dolayısıyla KDV mükellef tarafından üstlenilmiş olur. Zira bir alacağın karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılabilmesi için hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş olması gerekir. Mal satışı veya hizmet ifasından doğan KDV ise hasılat hesaplarıyla ilişkilendirilmez. Bu sebeple KDV'den kaynaklanan alacaklar üzerinden şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir. Danıştay 4. Daire'nin 25.10.2000 gün ve 2000/5371 numaralı kararında; *“KDV'den kaynaklanan alacaklar üzerinden şüpheli alacak karşılığı ayrılmayacağı yönündedir”*. Bu karara gerekçe olarakta; 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 58. maddesinde, *“mükelleflerin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanan KDV ile mükellefçe indirilebilecek KDV'nin gelir ve kurumlar vergisi matrahlarının tespitinde gider olarak kabul edilemeyeceği hükmüne yer verildiği, bu düzenlemelere göre gerçek ve tüzel kişilerin tahsil edip, vergi dairesine yatırmakla sorumlu oldukları, gider olarak kabulü mümkün olmayan ve Devletin alacağı olan KDV'nin bu haliyle şüpheli alacak kavramı içine sokulması ve üzerinden ayrılan karşılığın safi kazancın tespitinde gider olarak dikkate alınmasının mümkün olmadığı gösterilmiştir”* (<https://www.mevzuatdergisi.com> Erişim Tarihi: 02.08.2020)

3.1.2. Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı Ayırmada Özellikli Durumlar

Vergi Usul Kanunu'nun 323. Maddesince alacakları dava ve icra yoluyla izlemek, takip edilmeyecek kadar küçük alacak borçlularını protesto etmek veya alacağı yazıyla birden fazla istemek şüpheli alacaklar karşılığı ayırmaya yetmektedir. Şüpheli alacağın 01.01.1981 tarihinden önce yürürlükte bulunan şekli şunlardır;

“Dava ve icra safhasında bulunan ihtilaflı alacaklar”,

“Vadesi üç defa uzatıldığı halde tahsil edilememiş olan senede bağlı alacaklar”,

“Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmeyen senetsiz alacaklar”,

“Veresiye üzerine geniş müşteri kitlesiyle muamelede bulunan tüccarların şüpheli alacak ortalamasını, son hesap döneminde aynı mahiyetteki alacaklara uygulamak suretiyle ayıracakları miktarlar (Bu fıkradaki şüpheli alacak ortalaması, geçmiş son iki yıl içinde tahsil edilememiş bulunan, veresiye muamelelere müteallik, alacakların aynı süreye ait ve aynı mahiyetteki muameleler toplamına nispet edilmesi suretiyle) bulunur”.

Yukarıdaki maddeler için, değerlendirme gününün tasarruf değerine uygun olarak pasifte karşılık ayrılabilir. Ayrılan karşılığın hangi alacaklara ilişkin olduğu ve 4. Fıkra gereğince ayrılmış ise hangi yılı ilgilendirdiği karşılık hesabında gösterilir (Ayyıldız 1992: 56).

Bir ticari alacağa karşılık ayrılabilmesi için söz konusu alacak ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesiyle ilgili olması yeterlidir. Yani senetli ya da senetsiz olmasına bakılmaksızın alacağın şüpheli hale gelmesi durumunda karşılık ayrılması gerekir. Fakat alacak teminata bağlı ise karşılık ayrılamaz. Yalnız alacak teminatlı olmasına rağmen teminat yetersiz ise eksik kalan kısma karşılık ayrılabilir. Bunun dışında şüpheli alacağa karşılık ayıracak işletmenin bilanço usulüne göre defter tutan bir işletme olmalıdır. Karşılık ayrılan alacak daha sonra tahsil edildiğinde *“konusu kalmayan karşılık”* olarak gelir yazılmalıdır. Konkordato talep edilen alacaklar için ise herhangi bir karşılık ayrılmaz (Özkan 2000: 185).

3.1.2.1. Şüpheli Ticari Alacağa Karşılık Ayrılma Zamanı

Şüpheli alacaklarda karşılık ayrılma zamanı alacağın şüpheli hale gelmiş olduğu dönemde ayrılmalıdır. Bu dönemlerden önce ya da sonrasında karşılık ayrılmaktadır (Ercan 2009: 140).

VUK'un 259. maddesinde, “*değerlemede, iktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda haiz oldukları kıymetlerin esas tutulacağı hükmüne yer verilerek; değerlemede, işletmeye dâhil iktisadi kıymetlerin, vergi matrahının hesaplanacağı tarih itibariyle haiz oldukları değerlerinin esas alınması*” öngörülmektedir. Vadesi gelmeyen ve kanuni işlemleri başlatmamış alacaklar için karşılık ayrılmamaktadır. Böylece vade tarihinde ödenmemiş olan alacaklar için kanuni yollara hangi dönemde başvurulmuş ise alacak o dönem itibariyle şüpheli hale gelmiştir ve karşılık da söz konusu olan dönem içerisinde ayrılacaktır. Kanuni işlemler için başvuru tarihi ile alacağın vadesi farklı dönemlere rastlar ise karşılık gerekli kanuni koşulların sağlandığı yılda ayrılır, vadenin dolduğu yılda değil. Mükellefler zamanında karşılık ayırmazlarsa daha sonraki dönemlerde ayrılması söz konusu olamaz (Kuşcu 2012: 105-106).

3.1.2.2. Teminatlı Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması

Şüpheli alacak karşılığı düzenlemesinin temelinde, alacağın tahsilinin şüpheli hale gelmesi yatmaktadır. Alacaklar teminata bağlanabilecek olup teminatlı alacakların tahsili şüpheli hale gelmesi söz konusu olmayacaktır. Teminatlı alacakların tahsilatında şüphe olmayacağı için bu türden alacaklar için karşılık ayrılamayacaktır. Şüpheli hale gelmiş alacakların bir kısmının teminatlı olması durumundaysa karşılık yalnızca teminatsız kısım için ayrılabilir. Diğer bir husus ise ayrılan karşılığın hangi alacakla ilgili olduğunun karşılık hesabında gösterilmesi gerekliliğidir. Düzenlemenin yapıldığı madde metninde de yer verilen bu durum muhasebenin “*tam açıklama*” kavramının da bir gereğidir. Karşılığın hangi alacak için ayrıldığına gösterilmesi mali tablolardan yararlananlara da ekstra kolaylık sağlamaktadır (Ege 2016: 247).

Örnek: İşletmenin 4.200 liralık senetsiz ticari alacağı şüpheli hale gelmiş ve teminat için karşılık ayrılmasına karar verilmiştir. Bu alacak için 3.100 TL teminat vardır.

		Borç	Alacak
654 Karşılık Giderleri	129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	1.100	1.100

3.1.2.3. Verilen Avanslar İçin Karşılık Ayrılması

Avans, gelecekte gerçekleşmesi istenilen, ancak edimlerin henüz yerine getirilmemesi sebebiyle tekâmül etmemiş ve sonuç hesaplarına intikal etmemiş bir işlem den doğar. İşlemlerin gerçekleşmesi halinde işlem bedelinden mahsup edilmek üzere yapılan peşin ödemeleri ifade etmektedir. Avansın verildiği tarih itibariyle bir mal teslimi veya hizmet ifası taahhüdü oluşmuş olmasına rağmen, bu taahhüdün çeşitli sebeplerle yerine getirilememesi durumunda, verilmiş olan avansın tahsil edilememesi sorunu ortaya çıkabilmektedir. Şüpheli alacağın zarar kaydı, kazanç tespitindeki tahakkuk esasını düzenleyen bir esastır. Buna göre, şüpheli alacağın karşılık ayrılarak zarar yazılabilmesi için kârın oluşumunu etkilemiş, yani daha önce tahakkuk esasına göre hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş olması gerekmektedir (İnce 2015: 181). Verilen avanslar, alacaklı için hasılat sebebiyle kazanç niteliği taşımadığından şüpheli alacak konusu yapılmaz. Bu sebeple verilen avanslar için şüpheli alacak karşılığı ayrılmayacaktır (Ayboğa, Aslanoğlu 2002: 58). Yalnız üreticiler, ticari hayatlarında taraflar arasında oluşabilecek anlaşmazlıklara karşı zararlarını azaltmak için üretim süreçlerinde avansları maliyetlerini karşılayacak bir oranda almaktadırlar. Avanslar ticari hayatta birçok alım ve satım çalışmalarında etkin bir rol üstlenmektedir. Avansların geri ödenip ödenmeyeceği konusunda şüpheli alacak karşılığı ayrılarak bu durumdan faydalanıp faydalanılmayacağı tartışma konusudur. Avanslar için karşılık ayrılmamasını savunanlara göre, bir alacağa karşılık ayrılabilmesi için ilk olarak söz konusu alacağın mal teslimi ya da hizmet yerine getirilmesi sonucunda oluşması gerekir ve avans alan mükellefçe hasılat kayıtlarını kavrayarak dönem matrahının

içerisinde bulunması gerekmektedir. Ancak, avans verildiğinde herhangi bir mal teslimi veya hizmet ifası olmadığından avansı alan tarafından söz konusu tutarlar hasılat kayıtları ile ilişkilendirilmez ve dönem matrahının içerisinde yer alamaz. Avanslar hasılat kayıtlarına aksettirilmediği için avansı alan mükellef için vergi yükü meydana gelmeyecek ve bu süreç sonucunda avanslar için karşılık ayrılamayacaktır. Bir diğer görüşse avanslar ticari hayatın bir gerekliliği olduğundan niteliği açısından kazancın sağlanması veya sürdürülmesiyle alakalı olmakta bu sebeple VUK 323'te ifade edilen diğer şartlara ek olarak sağlanmış olması kaydıyla avanslar için karşılık ayrılabilir. Bu fıkri savunuların ileri sürdüğü bir diğer delilse, alacakların hasılat kaydedilmesinin karşılık ayrılmasına ilişkin düzenlemenin yapıldığı, tebliğde açıkça belirtilmemiş olmasıdır (Ege 2016: 249-250).

Bursa Vergi Dairesi Başkanlığınca 23.08.2011 tarihinde avanslar için karşılık ayrılabilirliği B.07.1.GİB.4.16.17.02VUK1125183 sayılı yazılı görüş özetle aşağıdaki gibidir;

“Bu itibarla, ileride teslim alınacak bir hizmet için sipariş avansı niteliğindeki ödemelerin ticari faaliyetin devamı için yapılması ve bu tür ödemelerin Kanunun 323'üncü maddesinde belirtilen şartları haiz olması halinde, bu ödemelerin tahsil edilemediği durumlarda karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır. Bu açıklamalara göre, yaz sezonunda müşteri göndermek üzere... Oteline yaptığınız avans mahiyetindeki ödemelerin ticari faaliyetinizin devamı için yapıldığı anlaşıldığından, ticari bir alacak niteliği kazanan bu tür ödemeleriniz için Vergi Usul Kanununun 323'üncü maddesinde belirtilen diğer şartlarında sağlanması halinde icra takibine başladığınız yıl karşılık ayırmanız mümkündür”.

Yukarıdaki yazılı görüşten de anlaşılacağı üzere idare avansları için karşılık ayrılması konusunda hasılat kaydı yapılmasını, mal teslimi ya da hizmetin yerine getirilmesi zorunlu olmayıp avansın ticari kazanç sağlanması veya sürdürülmesiyle alakalı olmasını yeterli görmektedir. Aksi halde yargı kararları var olsa da, avanslar hasılat kayıtlarına yansıtılmadığından dolayı ticari ya da zirai kazancın sağlanması veya sürdürülmesiyle bağlantılı olsalar dahi bu tür alacaklar için karşılık ayrılamayabilir (Ege 2016: 250-251).

Örnek: İşletme A işletmesinden satın alacağı 120.000 liralık mal için 10.000 lira avansı banka hesabından ödenmiştir.

Avans veren;

		Borç	Alacak
159 Verilen Sipariş Avansları	102 Bankalar Hesabı	10.000	10.000

Avansı alan;

		Borç	Alacak
102 Bankalar Hesabı	340 Alınan Sipariş Avansları Hesabı	10.000	10.000

3.1.2.4. Katma Değer Vergisi İçin Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılması

Katma değer vergisi, yapılan teslim ve hizmetlerin muhasebe kayıtlarında hasılat kalemleri ile ilişkilendirilmemektedir. Fakat katma değer vergisinin ödenmediği durumda teslimi yapan veya hizmeti yerine getiren mükellef tarafından söz konusu vergi yükü ortaya çıkacaktır. “*Katma Değer Vergisi*” için karşılık ayrılması uzun bir süreçte tartışılma konusu olmuş, idare 334 sıra no’lu VUK Genel Tebliği’nde yaptığı düzenlemeyle VUK 323. maddesinde “*belirtilen şartların sağlanması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve KDV beyannamelerinde beyan edilmesi halinde karşılık ayrılabilceği*” ifade edilmiştir (Ege 2016: 251). Konuyla bağlantılı düzenleme 334 Sıra No’lu VUK Genel Tebliğinde yapılmış ve hesaplanan “*Katma Değer Vergisi*” için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilceği kanısına varılmıştır. Tebliğ’de: “*katma değer vergisinin ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacak*” olduğundan VUK’un 323 üncü

maddesinde belirtilen koşulların var olması, alacağın ilgili hesap dönemlerinde kayıtlara geçmesi ve KDV beyannamelerine bildirimde bulunulması halinde karşılık ayrılacağı ifade edilmiştir. Bu durumda “*şüpheli ticari alacak karşılığı*” ayrılabilmesi için sayılmış olan koşulların gerçekleşmesiyle mümkün olacaktır. Böylece KDV dışında kalan diğer dolaylı vergiler açısından da durum aynıdır. Bunun üzerine Tebliğ'de yapılan düzenlemelerden yola çıkarak, özel tüketim vergisi (ÖTV) için de şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılması gerektiği sonucuna varılmaktadır (Kuşcu 2012: 104).

Mal teslimi veya hizmetin ifası edilmesi karşılığında hesaplanan Katma Değer Vergisinin alacağın herhangi bir şekilde tahsil edilmemesi sebebiyle hesaplanan Katma Değer Vergisi 01.01.2019 tarihine kadar işlemin bedeli gibi gider yazılmaktaydı; fakat bu durum mükellef üzerinde haksız bir yük oluşturmaktaydı. 06.04.2018 tarihli 30383 sayılı resmi gazete yayımlanan 7104 sayılı kanunun 8. maddesinde Vergi Usul Kanununun 322. maddesine göre değersiz hale gelen alacaklara ilişkin hesaplanan ve beyan edilen katma değer vergisi, alacağın zarar yazıldığı vergilendirme döneminde indirim konusu yapılabilir. Katma Değer Vergisinin 29/4. maddesine göre değersiz hale gelen alacaklara ilişkin Katma Değer Vergisinin indirim konusu yapılarak mükellef üzerinde kalan verginin indirim yoluyla mükellef üzerinde kalması durumuna son verilmiştir. Değersiz alacaklar içinde yer alan KDV için yapılan hukuki düzenleme ile Katma Değer Vergisi Kanunun ana mantığına ve vergide adalet ilkesine uygun hale getirilmiştir. Söz konusu değersiz hale gelen bir alacağın KDV'nin indirim konusu yapılmasıyla ilgili muhasebe kaydı şu şekilde olacaktır (Açar 2019: 198-199).

3.1.2.5. Adi Ortaklıktan Olan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması

Borçlar kanunu'nun 620. maddesince adi ortaklık sözleşmesini, “*iki veya daha fazla kişinin emeğini ve mallarını ortak bir amaca ulaşmak için bir araya getirdikleri sözleşme*” şeklinde tanımlamıştır. Böylece devamında da borçlar kanunu'nun 638. maddesinde “*ortakların, birlikte veya bir temsilci aracılığı ile bir üçüncü kişiye karşı, ortaklık ilişkisi çerçevesinde üstlendikleri borçlardan, aksi kararlaştırılmamışsa müteselsilen sorumlu oldukları*” belirtilmiştir. Belirtilen kanun hükümlerince adi ortaklıkla tahakkuk edilen ticari bir işlem sonucunda türeyen ticari alacağın şüpheli

alacak haline gelmesinin kabul edilip, sözü edilen alacak için toplanması amacıyla ortakların her biri hakkında söz konusu borçtan dolayı zincirleme olarak sorumlu olacaklarından, birbirlerinden bağımsız olarak yani ayrı bir şekilde yasal takibe başvurmuş ve sonuçsuz kalması gerekmektedir. Böyle davranıldığı takdirde tahsilatın yapılmaması durumunda sözü edilen alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir (Ürediler 2018: 99).

3.1.2.6. Kollektif Şirketlerden Olan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması

Kollektif şirket bir şahıs şirketi sayılmaktadır. Şahıs şirketi olan kollektif şirketlerin şirket alacaklılarının iki temel güvencesi vardır. Bu güvencelerden ilki, ortakların kişisel mal varlıklarıdır. Şirket alacaklıları, borçlarını şirket varlıklarından alamadıkları durumda ortağın şahsi mallarına başvurabileceklerdir. Hatta şirket alacaklıları şirketle müşterek olup ortağın da iflasını isteyebilmektedirler. Yani şirketin borçlarından ortaklar zincirleme olarak tüm şahsi mal varlıklarıyla sorumlu sayılmaktadırlar. “*Kollektif Şirketlerden Olan Alacaklar*” da yapılan bir hata borçlunun veya kefilin kollektif şirket olmasıdır. Bundan dolayı alacaklılar genel olarak kollektif şirket üzerine takipte bulunmayı yeterli görmektedirler. Kanunlarda kollektif şirketlerden olan alacaklar şöyle açıklanmaktadır. Türk Ticaret Kanunu’nun 178. Maddesine göre; “*kollektif şirket ortakları, şirketin borç ve taahhütlerinden ötürü müteselsilen ve bütün mal varlıklarıyla sorumludurlar*”. Ayrıca Kanunun 179. Maddesinde de kollektif, şirketlerle ilgili olarak başka hükümler bulunmaktadır. Bunlar; “*Şirketin borç ve taahhütlerinden dolayı birinci derecede şirket mesuldür. Şu kadar ki; şirkete karşı yapılan icra takibi semeresiz kalmış ve şirket herhangi bir sebeple sona ermiş ise, yalnız ortak veya ortakla birlikte şirket aleyhine dava açılabilir ve takip yapılabilir*”. “*Hükümler ortakların şahsi mallarına ihtiyati haciz koymaya mani değildir...*” Açıklamalardan anlaşılacağı gibi; “*kollektif şirketin kefaleti ile teminat altına alınan alacaklara ilişkin şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için esas borçlu yanında kollektif şirket tüzel kişiliği ve ortakları hakkında takibata girişilmesi ve girişimin sonuçsuz kalmış olması gerekmektedir*” (Gündüz, Perçin 1999: 225-226).

3.1.2.7. Aciz Vesikasına Bağlanan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması

Aciz vesikası, alacağın yok edilmesi değil, borçlunun ödeme gücünün olmadığını gösteren bir belgedir. Aciz vesikasında zaman aşımı gibi bir durum söz konusu değildir. Böylece borçlunun ileri ki dönemlerde ödeme gücü olduğunda, alacakları borçlu hakkında takibata geçerek alacağını temin etme imkânına sahip olurlar. Bu durumda alacaklar aciz vesikasından destek alarak alacağı değersiz alacak olarak kabul ederek doğrudan zarar yazması mümkün değildir. Aciz vesikasıyla sınırlı alacaklarla alakalı karşılık ayrılması uygulamada problemler meydana getirmektedir. Bazı mükellefler aciz vesikasını öne sürerek alacağı değersiz alacak sayarak doğrudan zarar yazmaktadırlar. Bir diğer sıkıntı ise aciz vesikasında yazan alacak tutarı dikkate alınmayarak alacağın hepsi ya direkt gider yazılmakta ya da karşılık ayrılmak amacıyla sonuç hesaplarına yazılmaktadır. Aciz vesikasının verilmesi ile alacaklının alacağı son bulmamaktadır, bilakis bu alacak borçluya karşı var olmakta devam eder üstelik alacaklının durumu borç ödenmeden aciz vesikasıyla kısımca kuvvetlendirilmektedir (Aslanoğlu 2008: 216-217). Aciz vesikasına bağlanan alacaklar mutlak olarak değerini yitirmemiştir. Böylece aciz vesikasına dayanılarak alacağın değersiz alacak sayılmasına imkân tanınmamaktadır. Yalnızca, aciz vesikasına bağlanmış alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir (Öğredik 2013).

3.1.2.8. Hatır Senetleri ve Çekleri İçin Karşılık Ayrılması

Hatır senedi, ticari bir işleme dayanmayan, işletmelerin finansman ihtiyaçlarının karşılanması için düzenlenip imzalanan olan senetlerdir. İşletmeler kendilerine finansman sağlayabilmek için birbirlerinden almış oldukları senetleri ilgili kişi veya kuruluşlara iskonto ettirerek finansman elde etmektedir. Bir kuruluşun, kendi ticari ihtiyaçları ve işlemleriyle alakalı ve bağlantılı olmayan, geçmişe dayanarak alıp verdiği ve gerçekte bir tutum içermeyen hatır senetlerinden doğan alacaklarını ödememesi durumunda, zarar yazılması mümkün değildir. Hatır senetleri gerçek bir borç veya alacak ilişkisinden doğmaz. Bu durumda bu senetlerden meydana gelen alacaklar hasılat veya gelir kaydedilmez. Dolayısıyla da bu senetlerden meydana gelen alacaklar için karşılık ayrılmamaktadır (Ürediler 2018: 94).

“136 Diğer Çeşitli Alacaklar Hesabı” İşletmenin asıl faaliyet konusu dışında olup ticari faaliyetler dolayısıyla oluşmayan işlem sayısı ve tutarı itibarıyla fazla

olmayan, senetli ve senetsiz alacaklar ile çek karşılığı ortaya çıkan alacakların kayıt ve kontrolünün yapıldığı hesaptır. Bu hesap ayrıca vergi dairelerinden olan alacakların takibinde de kullanılır (Demir, Kısakürek 2018: 178). Konuyla alakalı örnek;

Örnek: Ortak S daha önce aldığı 5.000 TL borç para için işletmeye bir senet vermiştir.

		Borç	Alacak
136 Diğer Çeşitli Alacaklar	131 Ortaklardan Alacaklar	5.000	5.000

Örnek: İşletme ile ticari bir bağlantısı olmayan bir işletmeye 7.500 TL bir hatır senedi verilmiştir.

		Borç	Alacak
136 Diğer Çeşitli Alacaklar	336 Diğer Çeşitli Borçlar Hesabı	7.500	7.500

Örnek: İşletme deposunu kiralayan bir kişiden 5.000 TL alacağımız oluşmuştur.

		Borç	Alacak
136 Diğer Çeşitli Alacaklar	649 Diğer Olağan Gelir/ Kâr Hesabı	5.000	5.000

Örnek: a) X Ticaret 31.03.2019 tarihinde Y kişisinden 60.000 TL nominal değerli ve 1 ay vadeli bir hatır bonusu almış ve aynı gün senedi Z Bankasına 55.000 TL'sini iskonto ettirmiştir (Acar, Tetik 2010: 145).

Y kişisine olan borcun kaydı;

31.03.2019		Borç	Alacak
136 Diğer Çeşitli Alacaklar Portföydeki Senetler	336 Diğer Çeşitli Borçlar Hesabı Y Kişisi	60.000	60.000

Z Bankasına iskonto ettirilen senet;

31.03.2019		Borç	Alacak
100 Kasa Hesabı	136 Diğer Çeşitli Alacaklar Portföydeki Senetler	55.000	60.000
780 Finansman Giderleri Hesabı		5.000	

b) X Ticaret 30.04.2019 tarihinde senet tutarını Y kişisi adına Z Bankasına ödemiştir.

Y kişisine olan borcun ödenmesi;

30.04.2019		Borç	Alacak
336 Diğer Çeşitli Borçlar Hesabı Y Kişisi	100 Kasa Hesabı	60.000	60.000

Kayıttan da anlaşılacağı üzere, senet tutarı senedin borçlusu görünen kişi ya da işletme tarafından değil, senet alacaklısı tarafından ödenir. Böylece senedi alan kişi borçlunun itibarından yararlanarak nakit gereksinimini karşılamış olmaktadır (Acar, Tetik 2010: 146).

3.1.2.9. Yabancı Para Cinsinden Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması

Yabancı para cinsinden alacaklar VUK'un 280. maddesinde düzenlenmiştir; *“yabancı para cinsinden olan alacaklar borsa rayici ile değerlendirir. Yabancı paranın borsada rayici yoksa değerlemeye uygulanacak kur Maliye Bakanlığınca tespit olunur”* (Kuşcu 2012: 106). Alacağın yurtdışından ya da yurtiçinden olması önem taşımamaktadır. Böylece yurtdışından olan alacaklar içinde bu hükümler geçerli olacaktır. Yalnız borçlusu yurtdışında olan alacaklarda şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi için alacakla ilgili olarak ticari iş yapılan borçlunun mukimi olduğu ülkenin mahkemelerinde dava açılması veya ilgili ülkenin icra mevzuatı uyarınca icra takibine başlanmış olması gerekmektedir. Söz konusu takiplere başlanıldığı hesap döneminde karşılık ayrılması gerekmektedir. Yurtdışından olan alacakların dönem sonunda değerlemesiyle oluşacak kur farkları da asıl alacağın akıbetine tabi olduğundan asıl alacak şüpheli hale geldikten sonra bu alacağa bağlı olarak oluşan kur farkları için de şüpheli alacak karşılığı ayrılmaktadır (Özekez 2019: 229). Vergi yönetmeliğinde şüpheli duruma düşmüş dövizli alacakların dönem sonunda ve geçici vergi dönemleriyle ilişkin değerlendirme işlemine bağlı tutulmayacağına yönelik bir hüküm yer almadığından bu alacaklar da değerlendirme uygulamasına tabi tutulmalıdır. Yabancı para cinsinden olan ve şüpheli hale gelen tüm alacaklar değerlendirme gününde hesaplanmış olan kur farkları için de karşılık ayrılacaktır. Böylece değerlendirme işleminin sonucu ortaya çıkan kur farkı geliri ya da gideri hesaplanıp ilgili sonuç hesabına aktarılacaktır. Bu bakımdan kur farkı geliri için aynı miktarda karşılık ayrılarak gider yazılacaktır, kur farkı giderini de aynı miktarda konusu kalmayan karşılıklar olarak gelir yazılacaktır (Ürediler 2018: 96).

Örnek: Mükellef kurum, İsviçre'deki bir şirketten olan 40.000 \$ tutarındaki senetsiz ticari alacağını tahsil edemediğinden İsviçre'deki mahkemede 01.06.2019 tarihinde dava açmış ve aynı tarihte tamamı için karşılık ayırmıştır. (Alacak ortaya

çıktığı tarihte 1 \$ = 5,1 - TL, 01.06.2019 tarihinde 1 \$ = 5,6 - TL, 31.12.2019 tarihinde 1 \$ = 6,00 - TL).

$$40.000 \$ \times (5,6 \text{ TL} - 5,1 \text{ TL});$$

01.06.2019		Borç	Alacak
128 Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı	120 Alıcılar Hesabı	224.000	204.000
	646 Kambiyo Karları Hesabı		20.00

01.06.2019		Borç	Alacak
654 Karşılık Giderler Hesabı	129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)	224.000	224.000

$$40.000 \$ \times (6,00 \text{ TL} - 5,6 \text{ TL});$$

31.12.2019		Borç	Alacak
128 Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı	646 Kambiyo Karları Hesabı	16.000	16.000

31.12.2019		Borç	Alacak
654 Karşılık Giderler Hesabı	129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)	16.000	16.000

Yabancı para cinsinden alacaklar şüpheli hale geldiği tarihte döviz alış kuru üzerinden değerlemeye tabi tutulur. Söz konusu alacak için karşılık ayrılması durumunda ayrılacak karşılık tutarı da değerleme gününde kurdaki değişimlere göre artış veya azalış gösterecektir.

Karşılık ayrılan yabancı para cinsinden alacak için yapılan dönem sonu değerlemede kurda azalış meydana geldiğinde ise “656 Kambiyo Zararları Hesabı” borç, “128 Şüpheli Ticari Alacaklar Hesabı” alacak kaydı yapılacaktır. Ayrıca 129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı Hesabı borç, “644 Konusu Kalmayan Karşılıklar Hesabı” alacak kaydı yapılacaktır (Özekez 2019: 230-231).

3.1.2.10. İflas Halinde Şüpheli Alacak İçin Karşılık Ayrılması

İflas halinde borçlunun, haczi kabil olan tüm varlıkları, alacaklarının hepsi için iflasın konusunu oluşturmaktadır. İflasın açılması, İİK’nın 193. maddesine göre “*iflas, haciz, rehin, paraya çevrilme ve teminat gösterilmesine ilişkin talepleri durdurur. İflas kararının kesinleşmesi ile takipler düşer. Alacakların bu durumda borçluyu dava etmeleri veya icra yoluyla takip yoluna gitmeleri yasal olarak mümkün değildir. Alacakların bu durumda yapabilecekleri iflas masasına kaydolmaktadır*”. Vergi Usul Kanunu’nun 323. maddesinde hiç bir ayırım yapılmaksızın “*dava ve icra safhasında bulunan alacaklar*” için karşılık ayrılabilceğini karar altına alınmıştır. Mükelleflere borçlu olan müşterilerin iflası halinde, mükellefler alacaklarını iflas masasına kaydettirmek şartıyla (Öngen 2000: 395), şüpheli alacak karşılığı ayırmaktadırlar. Karşılık, alacağın icra safhasına intikal ettiği yılda yapılmalıdır. Zira şüpheli hale geldiği yılda ayrılmayan karşılık, iler ki yıllarda ayrılamaz. Geçmiş dönemlerle ilgili düzeltme dahi yapılamaz. İflas tasfiyeleri uzun bir sürede gerçekleştiğinden, işletmelerin bu konuda dikkatli davranmaları ve karşılığı ilgili yılda ayırmaya özen göstermeleri gerekmektedir. Bilanço esasına tabi işletmelerin ticari kazançlarının hesap dönemi sonunda belirlenebileceği hükmünden hareketle şüpheli hale gelen ticari alacaklar için ayrılacak karşılığın da hesap dönemi sonunda ayrılması gerekmektedir (Aslanoğlu 2008: 210-211).

İflas yoluyla takibe ilişkin açıklama, 2004 sayılı İİK’nun 154. ve müteakip maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Borçlunun iflas etmesi halinde, alacaklı

borçluya karşı dava açamaz ya da icra yoluyla takip edemez. İİK'nun bahsedilen takip yollarını kapatmak amacıyla, sadece iflas masasına kaydolma hakkı vermekte olup, cebri icra ve külli tasfiye yolu olan iflas halinde bütün alacaklılar eşit şekilde işlem görmekte ve bu sebeplerden dolayı ferdi icra takibi yapılamamaktadır. Diğer yandan, borçlu iflas ettiği zamanda aynı icradaki gibi amaç alacağa kavuşmak olduğundan, iflas masasına kayıt yaptırılan alacaklar icra aşamasına geçilmiş sayılmaktadır. Bundan dolayı mükelleflerin borçlu müşterilerinin iflas etmesi durumunda, şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılabilmesi mümkündür. Burada dikkat gerektiren özellikli konu şudur; karşılık alacak masaya kayıt ettirildiği, yani icra safhasına geçilmiş olduğu hesap döneminde ayrılmalıdır. İflas durumunda ayrılan şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları, tahsil edildikleri dönemde kar veya zarar hesabına intikal ettirilir (Ürediler 2018: 92).

3.1.2.11. Kamudan Olan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması

Vergi idaresi kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için karşılık ayrılamayacağı yönünde ifade belirtilmiştir. Çünkü şüpheli alacak karşılığı ayrılmasındaki ana unsur bir zararın meydana gelme ihtimalidir. Kamu kurum ve kuruluşlarından olan bir alacağın zamanında tahsil edilememesi durumunda, bu alacağın tahsilinin imkânsız hale geldiği ve tahsili mümkün olamayacağı iddiasıyla söz konusu alacakların şüpheli alacak olarak değerlendirilip karşılık ayrılmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarının borçlarını ödememesi gibi bir durum düşünülemeyeceğinden karşılık ayırma söz konusu olmamaktadır. Bu sebeple de kamu kurum ve kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir (Ürediler 2018: 98-99).

3.1.2.12. Mevduat ve Repo İçin Karşılık Ayrılması

İşletme için vade sonunda bir gelir getirmesi beklenen veya saklamak amacıyla da olsa bankaya yatırılan mevduatların tahsilinde güçlük bulunması halinde karşılık ayrılması söz konusu olamaz. Bakanlar Kurulu Kararı'yla bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni kaldırılan bankalarda bulunan mevduat ve repo olarak yatırılan para için önceden hasılat yazılmamış olması sebebiyle karşılık ayrılması ve zarar yazılması mümkün değildir (HUD 2020: 529).

3.1.2.13. Konkordato Halinde Şüpheli Alacak İçin Karşılık Ayrılması

Konkordato sözleşmesi alacağın şüpheli hale geldiği anlamına gelmez aksine alacağın belirli vadelerde tahsil edileceği mahkeme kararıyla garanti altına almaktadır. Dolayısıyla, konkordato sözleşmesine tabi olan alacaklar şüpheli alacak addedilmemektedir, böylece bu alacaklara karşılık ayrılamamaktadır. Konkordato anlaşmasıyla tahsilinden vazgeçilen alacaklar, değersiz alacak olarak nitelendirilerek doğrudan gider yazılmaktadır (<http://www.yenidonem.com.tr> Erişim Tarihi: 30.10.2019). Yalnız borçlular her daim borçlarının tümünü bir seferde ödeyebilecek durumda olmayabilir. Bu durumda borçluya bir vade verilerek o vadenin sonunda tüm borçlarını ödemesi beklenir. Genellikle de borçluyla alacaklı arasında konkordato anlaşması yapılarak borçluya vade tanınır ya da borçlu takside bağlanır. Bu anlaşma ticaret mahkemesinde tasdik edilerek kesinleşince, borçlu belirlenen vadede veya borçlunun takside bağlanması halinde vadelerde borcunu tam olarak öder. Buna da “*vade konkordatosu*” denilmektedir. Hukukla bağlantısı olmayan çevrelerde konkordatoyla iflası birbirlerine karıştırarak konkordato ilan eden borçlunun iflas ettiği düşünülür. Hâlbuki konkordatonun amacı iflası önleyerek, borçlunun durumunu düzeltebilmesi adına borçluya süre tanımadır. İcra İflas Kanunu’nun 285-309. maddelerinde “*konkordato, elinde olmayan nedenlerle ödeme güçlüğüne düşen iyi niyetli borçluları korumak amacıyla getirilmiş bir müessese olup, yasal dayanağını kanundan almaktadır*” diye tanımlanmaktadır (Gündüz, Perçin 1999: 228).

3.1.2.14. Haciz Yoluyla Teminata Bağlanan Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması

Haciz yoluyla teminata bağlanan alacaklarda borçluya ödeme emri gönderilmesine rağmen borcu ödemekte güçlük çıkaran borçlunun mal bildiriminde göstermiş olduğu ya da tahsil dairesince belirlenmiş olan taşınır ve taşınmaz mallarına alacaklının haklarını karşılayacak kadarına el konulması durumunda şu demek oluyor ki haciz yoluna gidilmesi şeklinde alacaklar teminata bağlanmış demektir. Haciz alacağın teminata bağlanması demek olduğundan haciz durumundaki haczedilen mallar satılmamış olsa dahi karşılık ayrılmaz. Sonraki yıllarda haczedilen mallar paraya çevrilene kadar karşılık hesabında korunmakta ve kâra aktarılmamaktadır.

Bunun sebebi icrai takibata gelineen yılda haciz işleminin yapılmamış olması ya da haczedilecek malın bulunmaması sonucu karşılık ayrılmasıdır. Bazı durumlarda yargının verdiği kararlar çelişmektedir. Bunlar, hacizin teminat sayılıp sayılmayacağı konusudur. Bu konuyla alakalı “*ihtiyati veya normal haciz konulması suretiyle haciz altına alınan alacaklar için karşılık ayrılabilceği yönündeki karar yanında, haciz altına alınan alacakların teminatlı alacak olduğu ve bu alacaklar için karşılık ayrılamayacağı yönünde kararda bulunmaktadır*” (Gündüz, Perçin 1999: 211-212).

3.1.2.15. Alacak Senetleri Reeskontu İçin Karşılık Ayrılması

Alacak Senetleri Reeskontu hesabı bilanço gününde, senetli alacakların tasarruf değeriyle değerişlenmesini sağlamak üzere alacak senetleri için hesaplanan reeskont tutarlarının izlendiğı aktifi düzenleyici bir hesaptır. Hesaplanan reeskont tutarları “122 Alacak Senetleri Reeskont hesabı”na alacak, “657 Reeskont Faiz Giderleri hesabı”na borç kaydedilir. İzleyen dönemde bu hesap borçlandırılarak “647 Reeskont Faiz Gelirleri hesabı”na alacak kaydedilerek kapatılır.

Örnek: Datça Ticaretevi’nin bilanço gününde 80.000 TL nominal değeri 01.04.2019 vadeli bir senedi olup, bu senedi tasarruf değeriyle değerişlemeye karar vermiştir. Uygulanan faiz oranı % 20’dir. Bilanço günü ile senedin vadesi arasında 3 ay vardır. 3 aylık reeskont tutarı iç iskonto formülüyle aşağıdaki şekilde hesaplanır (Acar, Tetik 2010: 146-147).

$$\text{Reeskont Tutarı} = \frac{\text{Nominal Değer} \times \text{Faiz Oranı} \times \text{Gün Sayısı}}{36.000 + (\text{Faiz oranı} \times \text{Gün sayısı})}$$

Nominal Değer: Senet alacak tutarı.

Faiz Oranı: Senet üzerinde yazılı orandır.

Bu belirtilmemişse değerişleme gününde geçerli Merkez Bankası İskonto haddidir. Merkez Bankasınca kısa vadeli avanslara uygulanan faiz oranı esas alınacaktır.

Gün Sayısı: Reeskontun yapılacağı günden senedin vade tarihine kadar geçen gün adedidir.

$$\text{Reeskont Tutarı} = \frac{80.000 \times 90 \times 20}{36.500 + (90 \times 20)} = 3.760$$

Hesaplanan reeskont tutarının kaydı;

31.12.2019		Borç	Alacak
657 Reeskont Faiz Giderleri Hesabı	122 Alacak Senetleri Reeskontu Hesabı	3.760	3.760

İzleyen yılda Alacak Senetleri Reeskontu hesabı Reeskont Faiz Gelirleri hesabına devredilerek kapatılır.

Reeskont tutarının gelir hesabına aktarılması;

01.01.2020		Borç	Alacak
122 Alacak Senetleri Reeskontu Hesabı	647 Reeskont Faiz Gelirleri Hesabı	3.760	3.760

Senetli alacağını reeskonta tabi tutan işletme senetli borcunu da reeskonta tabi tutmalıdır. Ancak tersi bir durum söz konusu değildir. Kanun'da böyle bir hüküm bulunmamaktadır.

Örnek: Envanter günü işletmenin elinde vadesi ertesi yıl 2 Mart günü dolacak 300.000 TL'lik senet bulunmaktadır. Reeskont Faiz oranı % 20'dir (Acar, Tetik 2010: 224-225).

$$\text{Reeskont Faiz Tutarı} = \frac{300.000 \times 60 \times 20}{36.500 + (60 \times 20)} = 9.549$$

Envanter gününde

Borç senetleri için hesaplanan reeskont tutar;

		Borç	Alacak
322 Borç Senetleri Reeskontu Hesabı	647 Reeskont Faiz Gelirleri Hesabı	9.549	9.549

İzleyen yıl başında

Borç senetleri reeskontunun iptali;

		Borç	Alacak
657 Reeskont Faiz Giderleri Hesabı	322 Borç Senetleri Reeskontu Hesabı	9.549	9.549

“322 Borç Senetleri Reeskontu hesabı (-)” bilanço gününde, senetli borçların tasarruf değeriyle değerlendirilmesini sağlamak üzere borç senetleri için ayrılan reeskont tutarlarının izlendiği hesaptır. Hesaplanan reeskont tutarları bu hesaba borç, “647 Reeskont Faiz Gelirleri hesabı”na alacak kaydedilir. İzleyen dönem başında hesabın kalanı “657 Reeskont Faiz Giderleri hesabı”nın borcuna kaydedilirken bu hesabın alacağına kaydedilir (Acar, Tetik 2010: 225).

Reeskont işlemine tabi tutulacak alacak veya borç senedinin değeri gün itibariyle işletmenin aktifinde ya da pasifinde yer alması gerekmektedir. Ancak alacak senedinin değeri gün itibariyle teminata veya tahsile verilmiş olması reeskonta tabi tutulmasına engel teşkil etmez. **Şüpheli alacak karşılığı ayrılmış senetli alacaklar için reeskont hesaplanamaz.** Yapılan hesaplamalar “*Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler*”dir. Bir alacak veya borcun reeskonta tabi tutulabilmesi için, söz konusu alacağın gelir ya da hasılat unsuru olması, borcun da maliyet veya gider unsuru olması gerekmektedir. Çünkü, reeskont işleminin mantığı gelir ya da hasılat veya maliyet ya da gider etkisi birden fazla yıla sirayet eden alacak ve borçların dönemsellik ilkesi gereği ait oldukları döneme mal edilmesidir (<http://www.muhassebex.com> Erişim Tarihi: 11.10.2020)

3.2. VAZGEÇİLEN ALACAKLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER VE MUHASEBE KAYITLARI

Konkordato veya sulh yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterlerinde özel bir karşılık hesabına alınır. Bu hesabın muhteviyatı alacaktan vazgeçildiği yılın sonundan başlayarak üç yıl içinde zararlar itfa edilmediği takdirde kâr hesabına aktarılır. Vazgeçilen alacak, borçlu tarafından dikkate alınması gereken bir durumdur. Alacaklı olan işletme için değersiz alacak, borçlu olan bir işletme için ise vazgeçilen alacaktır. Vazgeçilen alacak hükmünden sadece bilanço usulüne göre defter tutanlar faydalanmaktadırlar (<http://www.muhasebettr.com> Erişim Tarihi: 10.12.2019)

3.2.1. Vazgeçilen Alacakların Muhasebeleştirilmesi

Vazgeçilen alacaklar alacaklısı tarafından değersiz alacak sayılmaktadır. Alacaklının alacağından vazgeçmesi, borçlunun borçlarında bir azalmaya sebep olmaktadır. Kanun koyucu, bu sebeple oluşacak karın üç yıl içinde zararlar itfa edilmesi imkânını borçluya tanımıştır. Üçüncü yılın sonunda zararlar itfa edilmeyen kısım dönemin kârına eklenecektir. Bekleme süresi içinde işin terki, devir, ölüm halinde, bu

durumların gerçekleştiği tarihte itfa edilmeyen kısım, kâra intikal ettirilecektir (Sansar 2015: 10-11). Örnek yardımıyla konunun açıklanması;

Örnek: X AŞ, Y Limited Şirketi'nden olan 350 TL alacağından 01.09.2019 tarihinde sulh yoluyla vazgeçmiştir. Yapılacak olan muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

01.09.2019		Borç	Alacak
659 Diğer Olağan Gider ve Zararlar 659.01 (Y) Ltd. Şti. Vazgeçilen Alacaklar	128 Şüpheli Ticari Alacaklar 128.01 (Y) Ltd. Şti. Alacak Senetleri	350	350

VUK'un 324. maddesince tahsilinden vazgeçilen alacaklara ilişkin muhasebe kayıtları alacaklı ve borçlu açısından farklıdır (Kuşcu 2012: 114).

3.2.1.1 Alacaklı Açısından Yapılması Gereken Muhasebe Kayıtları

Vazgeçilen alacaklar, alacaklılar tarafından bu duruma geldikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet değerleri üzerinden zarar yazılarak yok edilmektedirler. Tekdüzen Muhasebe Sistemine göre bu tür zararlar “689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar (-)” hesabında izlenir. İşletme hesabi esasına göre defter tutan yükümlülerin yukarıdaki hükümler kapsamına giren vazgeçilen alacaklını, gider yazmak suretiyle yok etmeleri gerekmektedir (Özkan 2007: 208-209).

Örnek: (A) işletmesi, müşterisi olan Bay (N)'den olan 26.000 TL'lik senetli alacağının 4.400 TL'lik kısmını talep etmekten 04.02.2019 tarihinde vazgeçmiştir. (A) işletmesinin yapacağı muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

Vazgeçilen senetli alacağa ilişkin zarar kaydı;

04.02.2019		Borç	Alacak
689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	121 Alacak Senetleri 121.02 BAY (N)	4.400	4.400

Alacak senetsiz olursa yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

Vazgeçilen senetsiz alacağa ilişkin zarar kaydı;

01.12.2019		Borç	Alacak
689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	120 Alıcılar 120.02 BAY (N)	4.400	4.400

Dönem sonunda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir (Her iki durum için de dönem sonunda aşağıdaki muhasebe kaydı yapılacaktır).

31.12.2019		Borç	Alacak
690 Dönem Kar/Zarar Hesabı	689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	4.400	4.400

3.2.1.2. Borçlu Açısından Yapılması Gereken Muhasebe Kayıtları

Konkordato veya sulh yolu ile alınmasından vazgeçilen alacaklar, borçlu açısından kâr hükmündedir. Vazgeçilen alacaklar, borçlunun defterinde özel bir karşılık hesabına alınır. Karşılık hesabına alınan tutar, üç yıl içinde zararlar itfa edilmediği takdirde takip eden yıl kâra aktarılır (Özkan 2007: 209).

Örnek: Bay (B), mal tedarik ettiği (A) işletmesine olan 10.000 TL’lik senetli alacağının 3.000 TL’lik kısmını ödemekten 01.12.2017 tarihinde sulh yoluyla kurtulmuştur. Bay (B)’nin yapacağı muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir.

Senetli borç tutarının fon hesabına aktarılması;

01.12.2017		Borç	Alacak
321 Borç Senetleri 321.01. A İşletmesi	549 Özel Fonlar Hesabı	3.000	3.000

Borç senetsiz olursa yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

Borç tutarının fon hesabına aktarılması;

01.12.2017		Borç	Alacak
320 Satıcılar 320.01. A İşletmesi	549 Özel Fonlar Hesabı	3.000	3.000

Zararla mahsup edilmeyen vazgeçilen borca ilişkin fon tutarının gelir hesabına aktarılmasına ait muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

Zararla mahsup edilemeyen fonun gelir olarak kaydı;

31.12.2020		Borç	Alacak
549 Özel Fonlar Hesabı	679 Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar Hesabı	3.000	3.000

Dönem sonunda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

31.12.2020		Borç	Alacak
679 Diğer Olağandışı Gelirler ve Karlar Hesabı	690 Dönem Net Kar/Zarar Hesabı	3.000	3.000

Ancak borçlu işletmenin izleyen yılda zarar etmesi durumunda, zarar tutarı fondan mahsup edilecek ve aşağıdaki kayıtlar yapılacaktır (Zarar tutarının 3.000 TL olması durumunda aşağıdaki kayıtlar yapılacaktır).

Zararla mahsup edilemeyen fonun gelir olarak kaydı;

31.12.2018		Borç	Alacak
549 Özel Fonlar Hesabı	679 Diğer Olağandışı Gelirler ve Karlar Hesabı	3.000	3.000

3.3. DEĞERSİZ ALACAKLARA İLİŞKİN ÖRNEKLER VE MUHASEBE KAYITLARI

“Kazai bir hükme veya kanaat verici bir vesikaya göre tahsiline artık imkân kalmayan alacaklar, değersiz alacaktır. Değersiz alacaklar, bu mahiyete girdikleri tarihte tasarruf değerlerini kaybederler ve mukayyet kıymetleriyle zarara geçirilerek yok edilirler. İşletme hesabı esasına göre defter tutan mükelleflerin bu madde hükmüne giren değersiz alacakları, gider kaydedilmek suretiyle yok edilirler”. Değersiz alacaklar hem işletme usulüne göre hem de bilanço usulüne göre defter tutanlar kanunda sayılan şartlar yerine getirdikleri takdirde yararlanacaklardır (<http://www.muhasibetr.com> Erişim tarihi: 10.12.2019)

3.3.1. Değersiz Alacakların Muhasebeleştirilmesi

İşletmeler, VUK'un 322. maddesinde yer alan şartları taşımaları sebebiyle değersiz hale gelen alacaklarını “689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar” hesabına aktararak dönem kazancının tespitinde gider olarak dikkate alacaklardır. Söz konusu

alacağın senede bağlı olması durumunda karşı hesap “121 Alacak Senetleri”, senetsiz olması durumunda ise “120 Alıcılar” hesabı olacaktır (Kuşcu 2012: 112).

Örnek: 2018 yılında yaşanan bir anlaşmazlık durumunda söz konusu olan 277.000 TL’lik alacağın 92.000 TL’lik kısmından mahkemede sulh yoluyla vazgeçiliyor. Kalan 185.000 TL’lik kısım da nakit olarak tahsil ediliyor.

Sulh yoluyla alacağın bir kısmından vazgeçilmesi ve kalan tutarın tahsili;

01.09.2018		Borç	Alacak
100 Kasa		185.000	
689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	136 Diğer Çeşitli Alacaklar	92.000	277.000

3.3.2. Alacağın Doğrudan Değersiz Alacak Haline Gelmesi

Örnek: Aysima AŞ’nin 34.220 TL’lik Senetsiz alacağı 38.580 TL’lik Senetli alacağı toplam 72.800 TL’lik tutarlarındaki alacakları 10.10.2018 tarihinde değersiz hale gelmiştir. Muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır.

Değersiz hale gelen alacakların giderleştirilmesi kaydı;

10.10.2018		Borç	Alacak
689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	120 Alıcılar	72.800	34.220
	121 Alacak Senetler		38.580

Yapılan Gider Kaydın Sonuç Hesaplarına İntikali;

31.12.2018		Borç	Alacak
690 Dönem Kar/Zararı	689 Diğer Olağandışı Gider ve Zararlar	72.800	72.800

Uygulamada çok sık olarak karşılaşılmasa da, değersiz hale gelen ve 2018 yılı dönem sonu hesaplarına zarar olarak kaydedilen söz konusu alacak, 04.04.2019 tarihinde tahsil edilirse yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

2019 Yılında Tahsil Edilen Alacağın Gelir Kaydı;

04.04.2019		Borç	Alacak
100 Kasa	671 Önceki Dönem Gelir ve Karları	72.800	72.800

Yapılan Kaydın Sonuç Hesaplarına İntikali;

31.12.2019		Borç	Alacak
671 Önceki Dönem Gelir ve Karları	690 Dönem Kar/Zararı	72.800	72.800

3.3.3. Şüpheli Alacağın Değersiz Alacak Haline Gelmesi

Değersiz alacaklar genellikle alacağın önce şüpheli alacak haline gelmesiyle ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple şüpheli hale gelen alacak önce ilgili hesapta çıkarılarak “128 Şüpheli Ticari Alacaklar” hesabına alınmalıdır. Şayet ileriki dönemde bu alacağın tahsili, kazai bir hükme veya kanaat getirici bir vesikaya göre

imkânsızlaşırsa bu alacak için değersiz alacak kayıtları yapılmalıdır (Yücel 2011: 260).

Örnek: Aysima AŞ. ticari faaliyetiyle alakalı olan 125.000 TL tutarındaki senetsiz alacağını tahsil edemediğinden 10.10.2018 tarihinde kanuni yola yani icra takibine başvurmuş ve şüpheli hale gele söz konusu alacağın tamamı için karşılık ayırmıştır.

Alacağın Şüpheli Hale Gelmesi;

10.10.2018		Borç	Alacak
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	120 Alıcılar	125.000	125.000

Şüpheli Hale Gelen Alacak İçin Karşılık Ayrılması;

10.10.2018		Borç	Alacak
654 Karşılık Giderleri	129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı	125.000	125.000

Karşılık ayrılarak gider kaydedilen söz konusu alacağın 100.000 TL'lik kısmının 12.12.2018 tarihinde tahsil edilmesi durumunda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

Ayrılan Karşılığın Tahsil Edilen Kısımının İptali;

12.12.2018		Borç	Alacak
100 Kasa		100.000	
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		100.000	
	128 Şüpheli Ticari Alacaklar		100.000
	644 Konusu Kalmayan Karşılıklar		100.000

Yukarıdaki örnekte belirtildiği gibi şüpheli hale gelerek 125.000 TL’lik karşılık ayrılan alacağın tamamının ileriki dönemde de tahsil edilmesinin imkânsız hale geldiği varsayılırsa dönem sonunda yapılacak muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır. Bu alacak için önceki dönemde karşılık ayrılıp gider kaydı yapıldığından söz konusu alacak için tekrar gider kaydı yapılmayacaktır (Yücel 2011: 260-261).

Şüpheli Alacakların Değersiz Hale Gelmesi;

31.12.2018		Borç	Alacak
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı		125.000	
	128 Şüpheli Ticari Alacaklar		125.000

3.4. İCRA VE İFLAS DURUMUNDA TİCARİ ALACAKLAR

İflas; “borçlunun mali imkânlarını yani tüm mal varlığını kısmen veya tamamen kaybetmiş, tüketmiş olması” demektir. Hukuki olarak iflas; ticaret mahkemesince iflasına karar verilen bir borçlunun yani müflisin, haczi caiz bütün malvarlığının cebri icra yolu ile paraya çevrilmesini ve bundan bilinen bütün alacaklılarının tatmin edilmesini sağlayan toplu bir cebri icra yolu demektir. İflas,

hukuki niteliği itibariyle külli icrayı yani kolektif tasfiyeyi amaç edinen bir cebri icra yoludur. Bu takip yolu, hem borçlunun malvarlığının tamamını kapsaması yönüyle; hem de borçlunun bir veya birkaç alacaklısını değil, bütün alacaklılarını kapsaması yönüyle tam anlamıyla bir toplu icra yoludur. Cebri icra ise; *“alacaklılara devletin sağlamış olduğu yetkiler yoluyla ve yine devletin bu konuda yetkili makamları eliyle alacağını tahsil edebilme imkânı sağlayan hukuki bir yoldur”*. Cebri icranın cüz’i (ferdi) ve külli (toplu) olmak üzere iki çeşidi vardır. Cüz’i icra; *“borçlunun bir veya birkaç alacaklısının, borçlunun malvarlığından alacaklarını karşılayacak miktarda malı haczedip paraya çevirerek alacaklarını tahsil etmeye çalıştıkları cebri icra yoludur”*. Külli icraysa; *“borçlunun karşısında bütün alacaklıların olduğu ve takibin konusunu borçlunun haczi caiz olan tüm mal ve haklarının oluşturduğu takip yoludur”* (Eroğlu 2014: 3-4).

3.4.1. İflasın Hukuki Sonuçları

Bir borçlu hakkında iflasın açılmasıyla borçlu ve borçludan alacaklı olan alacaklıların hukuki durumlarında bir takım değişiklikler olmaktadır. Başka bir ifadeyle, hukukun bazı hükümleri, iflas ile değişikliğe uğramaktadır. Bu değişikliğe, iflasın hukuki sonuçları denilmektedir. İflasın açılmasıyla borçlunun haczedilebilen bütün mal, alacak ve hakları kendiliğinden iflas masasını teşkil eder. Burada borçlunun haczedilebilen tüm malları, iflasın açılmasıyla *“Özel mamelek”* haline gelmektedir. Borçlu bu özel mamelek üzerinde artık, tasarrufta bulunamaz çünkü masanın idaresi iflas organlarına aittir (Aslanoglu 2008: 205).

3.4.2. İflas Sebepleri

Hukukta, hakların aranması veya korunmasına ilişkin, kişilere tanınmış üç yöntem mevcuttur. Bu yöntemler; *“dava açmak, cebri icraya başvurmak ve tahkim”*dir. Konu bakımından, üzerinde durulan yöntem, cebri icranın bir çeşidi olan iflâs yoludur. İflâs yolu, *“hak aramanın bir metodu olarak, maddî hukuktan doğan taleplerin, devlet gücünün yardımıyla, fiilen gerçekleştirilmesine hizmet eder”* (Rüzgaresen 2009: 7).

İflâs sebebi; *“iflâs ödeme emrine rağmen borcun ödenmemesi”*dir. Bu sebep, genel ve şekli nitelikte olup, sebebin varlığı halinde, alacaklının izleyeceği bir yoldur,

yani takipli iflâs yoludur. Borcun iflâs ödeme emrine rağmen ödenmemesi, iflâs istenmek için tek başına yeterlidir. Takipli iflâsta, alacaklının, ticaret mahkemesinde iflâs davası açabilmesi için, ilk önce, icra dairesinde iflâs takibi başlatması gerekmektedir. İflâsın kanunda düzenlenme amacı, borçluyu borcunu ödemeye zorlayarak, gereksiz yere dava açmanın önüne geçmektir. Bu durumda, dava açmak, alacaklı için en son ihtimaldir (Rüzgaresen 2009: 28).

3.4.3. İflasın Ertelenmesi

İflasın ertelenmesi ekonomik ve finansal sıkıntılar sebebiyle şirketlerin, iflasının ilan edilmesi öncesinde başvurabilecekleri hukuksal bir yoldur. İflas erteleme, finansal durumu bozulan şirket ve kooperatiflerin sermayesinin korunması için gerekli tedbirlerden birisi olarak ilgili kanunlar tarafından düzenlenmiştir. Mahkeme şirketin mali durumunun düzeltilebilmesini mümkün gördüğü takdirde yönetim kurulu veya bir alacaklının talebi sonucunda iflas erteleme kararı verebilmektedir (Gökgöz 2017: 111-112). Sermaye şirketleri ve kooperatifler varlıklarını ekonominin gereklerine uygun bir şekilde devam ettirebilirlerse ülke ekonomisi bundan olumlu yönde etkilenecek ve bunun sonucunda hem bu şirket ve kooperatifler, yani borca batık durumda olup iflasın ertelenmesini talep edenler, hem de bunlarla ticari ilişki içinde bulunan işletmeler ekonomik hayat içerisindeki varlıklarını koruyabileceklerdir. Ayrıca şirket ya da kooperatifte çalışanlar işlerini kaybetmeyecek devlette bunlardan vergi almaya devam edebilecektir (Arıkan 2016: 113). Borca batık (Borca batıklık; işletmenin aktiflerinin mevcut tüm borçlarını karşılayamaması veya işletmenin toplam varlıklarının toplam borçlarını karşılama oranının 1'den küçük olmasıdır) durumda olan sermaye şirketi ya da kooperatifi belli kurallar çerçevesinde iflastan korumayı amaçlayan bir düzenlemedir. Bu amacın gerçekleşmesi; şirketin finansal durumunun ıslahının mümkün olması ve şirketin borca batık durumdan çıkması için gerekli tedbirler ve iyileştirici önlemlerin alınması, böylece şirketin varlığını ve faaliyetlerini devam ettirmesi ile olasıdır (Akgün 2017: 17-18).

Kısacası iflas erteleme finansal yapısı bozulmuş ve iflası istenmiş olan bir sermaye şirketinin, gerekli tedbirler ve iyileştirici önlemler alınarak, varlığının ve faaliyetlerinin devam ettirmesinin sağlanmasıdır (Bitlisli, Yılmaz 2016: 208).

3.4.4. İflas Konu Alacakların Durumu ve İflas Yoluyla Alacağın Takibi

İflas tabi olanların iflas ettirilebilmesi için, takip edilmesi gereken yola iflas yolu denilmektedir. İflas mutlaka ticaret mahkemeleri tarafından karar verilir. Yani bütün iflas yolları, ticaret mahkemelerinden geçmektedir. Üç çeşit iflas yolu vardır. Bunlar;

- “Genel (adi) İflas Yolu (İİK md. 155-166),
- Kambyo Senedine Mahsus İflas Yolu (İİK md.167, 171-176),
- Doğrudan Doğruya İflas Yolu (İİK md. 177-181)”.

Genel iflas yolu ile kambyo senetlerine mahsus iflas yolu birbirine benzemektedirler. Her iki iflas yolunda da, alacaklı ilk önce iflas dairesine başvurarak borçlusuna karşı bir iflas takibi yapar, icra dairesi borçluya bir iflas ödeme emri gönderir. Borçlu beş veya yedi günlük süre içinde borcunu ödemez ise, alacaklı ticaret mahkemesine başvurarak borçlunun iflasını ister, yani iflas davasını açar. Alacaklı, ilk olarak icra dairesinde iflas takibi yapar sonrasında, ticaret mahkemesinde iflas davası açabildiğinden, bu iki iflas yoluna takipli iflas yolları da denilmektedir. Doğrudan doğruya iflas yolunda, alacaklının borçluya karşı iflas davası açabilmesi için, icra dairesinde ilk önce bir iflas takibi yapıp ve borçlusuna bir ödeme emri göndermiş olmasına gerek yoktur. Kanunda “*tahdidi olarak sayılmış sebeplerden birinin varlığı halinde alacaklı, doğrudan ticaret mahkemesine başvurarak borçlunun iflasını isteyebilir*”. Burada, iflas yoluna doğrudan iflas yolu denilmesinin sebebi alacaklı icra dairesine başvurmadan doğrudan ticaret mahkemesinde iflas davası açabildiği içindir (Aslanoğlu 2008: 204-205).

3.4.5. İflas Halinde Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması

İflas halinde, borçlunun haczi mümkün olan bütün malları, alacaklarının tamamı için iflasın konusunu oluşturmaktadır. İflasın açılması, İİK'nun 193'üncü maddesine göre; iflas, haciz, rehin, paraya çevrilme ve teminat gösterilmesine bağlı takipleri durdurmaktadır. İflas kararının kesinleşmesiyle takipler düşmektedir. Bu durumda alacaklıların, borçluyu dava etmeleri veya icra yoluyla takibe gitmeleri yasal olarak mümkün olmadığından, yapabilecekleri iflas masasına kaydolmaktır. VUK'un 323. maddesinde bir ayırım yapılmaksızın dava ve icra safhasında olan alacaklar için

karşılık ayrılabilceğı hüküm altına alınmıştır. Mükelleflerin alacaklısı oldukları müşterilerin iflası halinde, alacaklarını iflas masasına kaydettirmeleri şartıyla, bu alacakları için karşılık ayırmaları mümkündür. Yalnız karşılığın, alacağın iflas masasına kaydının yapıldığı dönemde ayrılması gerekmektedir (Aker 2009: 51-52).

3.4.6. İflas Halinde Alacağın Niteliğı

Gerçek veya tüzel kişilerin iflasına karar verilmesiyle bu şahıslardan alacaklı durumunda olan kişilerin tüm alacakları değersiz hale gelmemektedir. Bu durumda iflas açılır, alacaklılar iflas masasına başvuru yapar, varsa borçlunun mevcutları paraya çevrilip alacaklılara dağıtılır. Diğer bir deyişle, iflasın sonunda alacaklılar alacaklarının bir kısmını tahsil etme olanağına sahiptirler. Bu sebeple, iflas kararı sadece alacağın şüpheli hale geldiğini gösterir. VUK'un 323. maddesine göre sahibine karşılık ayırma olanağı tanır. Fakat mahkeme, iflas eden borçlunun herhangi bir ödeme yapamayacak durumda olduğunu hükme bağlar ise, bu durumda alacak değersiz hale gelmiş sayılır. Ancak bir alacağın kısmen veya tamamen tahsil edilme ihtimali var ise bu alacak şüpheli alacaktır. Böylece değersiz alacaktan söz etmek mümkün değildir. İflas halinde bir alacağın tahsil edilip edilmeyeceğı veya ne kadarının tahsil edileceğı belli değildir. Bu sebeple alacak iflas masasına yazdırıldığı anda sadece şüpheli alacak olarak dikkate alınmalıdır. Çünkü iflas sonuçlandığı zaman, alacaklı alacağının belli bir kısmını tahsil edebilir. Böylece alacağın tahsil edilen kısmı şüpheli alacaktan indirilir. Alacağın tahsil edilmeyen bakiye kısmının, tahsil kabiliyetinin olmadığı mahkeme kararıyla belirlenir ise, bu kısım değersiz alacak olarak sayılacaktır. Bu durumda yalnızca önceden karşılık ayrılmak suretiyle şüpheli alacaklar hesabında izlenen alacaklar, değersiz alacak niteliğine sahip olacak ve bilanço kalemleri arasından çıkarılacaktır (Aslanoğlu 2008: 209).

3.4.7. İcra Emrinin Düzenlenmesi

Alacaklının takip talebinin isteğı üzerine icra dairesi borçluya bir icra emri düzenleyerek gönderir. Takip talebini alan icra müdürü borçluya icra emri göndermeden evvel alacaklının takip talebine eklediğı belgenin ilam veya ilam niteliğinde bir belge olup olmadığını kendiliğinden incelemekle mükelleftir. Alacaklının takip talebine eklediğı yani icra dairesine verdiği belge ilam veya ilam

niteliğinde belgeyse bu durumda icra müdürü bir icra emri düzenleyerek borçluya göndermekle yükümlüdür. Geçerli bir takip talebi üzerine icra memuru takip talebine ve ilam veya ilam niteliğindeki belgeye uygun olarak icra emri düzenler. Alacaklı tarafından icra dairesine verilen belge, ilam veya ilam niteliğinde değilse bu durumda icra müdürü icra emri düzenleyemez. Geçerli bir takip talebinde bulunulmadığı halde icra müdürü borçluya icra emri gönderirse, borçlu süresiz şikâyet yoluna başvurarak icra emrini iptalini talep edebilir (Sert 2005: 76-77).

3.4.8. İcra ve İflas Durumunda Ticari Alacaklarda Muhasebe Uygulaması

İcra ve iflas halinde ticari alacaklar ile ilgili muhasebe kayıtları bir örnekle ele alınmış olup bununla ilgili işlemler aşağıdaki gibidir;

Örnek: X AŞ. Y AŞ'ye 2017 yılında yapmış olduğu mal ve hizmet satışı dolayısıyla 400.000 TL alacaklı duruma gelmiştir. 10.04.2018 tarihinde Y AŞ. hakkında iflas takibine başlanmıştır. Alacak iflas masasına 15.09.2018 tarihinde kaydettirilmiştir. İflas 31.03.2019 tarihinde sonuçlanmış olup X AŞ. 400.000 TL'lik alacağının 300.000 TL'lik kısmını tahsil etmiş olup mahkeme tarafından 100.000 TL'lik alacağın tahsilinin ise mümkün olmadığına karar verilmiştir. Bu örnekte söz konusu alacağın tamamı alacaklı tarafından iflas masasına kaydının yapıldığı tarih itibariyle şüpheli alacak olarak kabul edilmektedir. Buna göre; yapılması gereken muhasebe kayıtları aşağıdadır (Aslanoğlu 2008: 217);

15.09.2018		Borç	Alacak
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	120 Alıcılar	400.000	400.000

31.12.2018		Borç	Alacak
654 Karşılık Giderleri	129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)	400.000	400.000

İflasın sonuçlanması ve iflas masasına konu mal ve haklardan alacaklının yararlanması durumunda ise;

31.13.2019		Borç	Alacak
100 Kasa	128 Şüpheli Ticari Alacaklar	300.000	300.000

31.03.2019		Borç	Alacak
129 Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı	644 Konusu Kalmayan Karşılıklar	300.000	300.000

Tahsil edilemeyen 100.000 TL'ye ilişkin olarak aşağıdaki kaydın yapılması gerekmektedir;

31.03.2019		Borç	Alacak
129 Şüpheli Ticari Alacak Karşılığı	128 Şüpheli Ticari Alacaklar	100.000	100.000

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ticari hayatın olağan ve olağan dışı akışı içerisinde ticaret ile uğraşan kişiler arasında gerçekleşen mali nitelikteki işlemlerde meydana gelebilecek bazı riskler dikkate alınmak suretiyle yasalarda bu riskleri ortadan kaldırmaya ve tarafların ticari işlemlerden meydana gelen haklarını korumaya yönelik birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Gerek Vergi Usul Kanunu’nda gerekse Türk Ticaret Kanunu’nda ve gerekse İcra İflas Kanunu’nda ilgili düzenlemelere yer verilerek alacaklı tarafın sahip olduğu tahsil hakkının sağlanması amaçlanmıştır. İşletmeler ödenmeme riski taşıyan ticari alacaklarını yasaları takip ederek kanunlar dâhilinde riski ortadan kaldırmalıdır. Takip süresinde muhasebenin temel kavramlarından “ihtiyatlılık kavramı” gereğince karşılık ayırmalıdır. Çünkü ekonomik koşulların zorlaştığı dönemlerde, hak ve yükümlülüklerin yerine getirilmesinde zaman zaman bazı sorunlar ortaya çıkabilmekte ve alacaklı tarafın sahip olduğu alacak hakkı kaybedilmektedir. Gelir ve ticari alacaklardaki bir azalma, işletmenin kâr ve zararıyla birlikte mali durumunu da etkilemektedir. Alacaklı için ödenmeyen her bir alacak zarar sayılmakta ve aktifin azalmasına sebep olmaktadır. Böylece işletmelerin gelecekte alacaklarından sağlayacağı nakit girişlerini gerçeğe en yakın şekilde tahmin etmelidir.

Hukuken yapılan birtakım düzenlemelerle, tamamen veya kısmen kaybedilen alacak hakkı kanunla yeniden elde edilmeye çalışılmıştır. Alacaklarını tahsil edemeyen mükelleflerin mağdur olmaması için VUK’un maddelerinde düzenlenen alacaklarda amortisman müessesesi, şüpheli alacaklar, vazgeçilen alacaklar ve değersiz alacaklar düzenlemeleri kapsamında hangi alacakların bu kapsama girdiği, karşılık ayırma şartları ve alacaklarla ilgili özellik gösteren durumlar başlıkları altında incelenmiştir.

Vergi Usul Kanunu’nun birtakım maddelerinde tahsili şüpheli veya imkansız hale gelen alacakların vergi matrahından düşürülmesini sağlamak için alacaklarda amortisman konusu düzenlenmiştir.

Bu çalışmada genel olarak yasal düzenlemeler çerçevesinde mevcut durumun kuralları ortaya konularak, bu kuralların sebep olduğu sorunlar ve muhasebe kayıtları üzerinde durulmuş, karşılık ayırma şartları açıklanmıştır. Devletin sosyal, ekonomik, kültürel ya da çevresel politikalara yönelik olarak almış olduğu kararları desteklemek

ve teşvik etmek adına vergi politikalarından yararlandığı bilinen bir gerçektir. Alacaklarda amortisman müessesesinin de bu politikanın bir parçası olduğu düşünüldüğünde ödemelerin zamanında tahsil edilmediğinde doğrudan zarar yazmak yerine gerekli koşulları sağladığı takdirde karşılık ayrılmaktadır. Hazırlanmış olan bu tez karşılık ayırmak için koşulların neler olduğunu ve nasıl kayıt tutulduğunu aydınlatmaktadır.

Kanun, şüpheli alacak karşılığı ayrılacak alacakları, ticari kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesi ile ilgili alacaklarla sınırlıyor. Değersiz alacaklarla ilgili maddede, böyle bir sınırlama da yok. Hem değersiz hale geldiği için giderleştirilecek, hem de şüpheli hale geldiği için karşılık ayrılacak alacakların, ticari faaliyetle doğrudan ilgili, ticari hayatın olağan akışı içinde, ticari gereklilik çerçevesinde doğan alacaklara ilgili olması gerektiği açık olarak belirtilmiştir. Yasal düzenlemelerdeki koşulları taşıyarak işletme daha önce gelir ya da hasılat yazması sonucu doğan alacağını daha sonra değersiz hale gelmesi durumunda gider yazabilecektir. Şüpheli hale gelmiş bir alacağına; karşılık ayırıp sonuç hesaplarına aktarmak, ayrılan karşılık kadar vergi matrahında bir azalma meydana getirecektir. Alacaklı daha önce gelir veya hasılat yazdığı işlemi sebebiyle vergi ödemeyecektir. Söz konusu alacağın daha sonraki dönemlerde tahsil edilmesi durumunda alacaklı gelir yazacaktır. Ancak; karşılık ayrılan dönem ile alacağın tahsil edildiği dönem arasında geçen süre alacaklıya vergi ertelemesi avantajı sağlayacaktır.

Vadeli satışların yaygın olması sebebiyle alacakların tahsilinde sorunlar yaşanmaktadır. Tahsilinde sorunlar sonucu şüpheli hale gelen alacaklar gerekli şartları taşımaları halinde karşılık ayrılacaktır. Böylece vergide gerçek kazancın vergilendirilmesi ilkesine göre hareket edilmiş olacak ve tahsil edemedikleri kazancın vergisini ödemekten kurtulacaklardır.

Bu çalışmada, sözü edilen konulardan karşılık ayırmak için yararlanabilmek adına gerekli şartların ifade edildiği, kanun maddeleriyle önemli görülen kavramlar açıklanmıştır. Bahse konu düzenlemeler hakkında özellikli olduğu düşünülen konularda açıklık kazandırılmaya çalışılarak bundan sonraki yapılacak araştırmalara kolaylık sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Durmuş ve Tetik Nilüfer (2010). *Genel Muhasebe*. Ankara: Detay Yayıncılık 9. Baskı.
- Açar, Fahrettin (2019). “Şüpheli Alacakların ve Değersiz Alacakların Katma Değer Vergisi Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi”. *Mali Çözüm İsmmmo Yayın Organı*. Temmuz - Ağustos. Sayı. 29(154). ss.195-200.
- Aker, Hafize Akbaş (2009). “Dönem Sonu İşlemleri: Şüpheli Alacaklar, Değersiz Alacaklar ve Vazgeçilen Alacaklar”. *Vergi Raporu*. Aralık. Sayı: 123 ss.47-59.
- Akgün, Ali İhsan (2017). “İflas Ertelemeğinde Ticari Alacak Karşılığı Ayırmanın Finansal Raporlama Standartları Açısından Değerlendirilmesi”. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*. Temmuz. Cilt:5. Sayı:3. ss.15-36.
- Akpınar, Aynur (2012). *Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Göre Amortismana Tabi Duran Varlıklar ve Türkiye Uygulaması*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara.
- Aksoy Ahmet ve Yalçınır Kürşat (2008). *İşletme Sermayesi Yönetimi*. 4. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktaş, Gülşah (2016). *Alacakların Yönetiminde Finans Aracı Olarak Faktoring ve İşletmelerin Finansal Yapılarına Etkileri*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Akyol, Mehmet Emin ve Küçük Muzaffer (2013). *Vergi ve Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık. Cilt I.
- Alimci, Assiye (2014). *Alman Hukukunda Vadesi Gelmiş Alacakların Tahsilinde İnkasso Sistemi*. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Apalı, İbrahim (2018). “Vergi Usul Kanunu Açısından Konkordato İlanı Kapsamında Vazgeçilen Alacakların Değerlendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi”. *Mali Çözüm İsmmmo Yayın Organı*. Kasım – Aralık. Sayı:28(150). ss.211-219.

- Arıkan, Abdullah (2016). *Kamu Alacaklarının İflas Yoluyla Takibi ve İflasın Ertelenmesinin Kamu Alacaklarının Tahsiline Etkisi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon.
- Aslanoğlu, Suphi (2008). “İcra ve İflas Karşısında Ticari Alacaklar; Niteliği, Mevzuat Boyutu ve Muhasebe Uygulaması”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*. (C.X ,S II, 2008) ss.201-221.
- Atukalp, M. Esra (2005). *Ticari Alacakların Yönetimi ve Z Puanı Modeli Üzerine Bir Uygulama*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon.
- Ayboğa Hanifi ve Aslanoğlu Suphi (2002). “İşletmelerde Şüpheli Ticari Alacaklar ve Karşılıklarının Hesaplanmasında Perakende Satış Yöntemi”. *Öneri*. C.5.S.17. Ocak 55. ss.53-67.
- Aydın, Gökben (2016). *Finansal Tablolarda Finansal Varlıkların Değerlemesi: Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları Açısından Karşılaştırılması*. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Ayyıldız, Kulaksızoğlu Filiz (1992). *Alacakların Riski*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Bilen Cumhur İnan ve Güler Selin (2019). “Konkordato ve Alacakların Akıbeti”. *Vergi dünyası*. Yıl 38, Ocak. Sayı:449. ss.81-97.
- Bitlisli, Ferhat ve Yılmaz Tayfun (2016). “İflasın Ertelenmesinde Borca Batıklık Bilançosunun Oluşturulması: Bir Uygulama”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Haziran. Cilt.8 Sayı.15. ss.207-223.
- Bulca, Handan (2009). *Amortismanların Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Göre Raporlanması ve Türk Muhasebe Sistemi İle Karşılaştırılması*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Afyonkarahisar.
- Çakır, Abdullah (2000). *Enflasyonist Ortamda Alacakların Yönetimi (Kredili Satış ve Tahsilat) ve Sivas'ta Bir Uygulama*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Sivas.

- Çonkar Kemalettin, Ulusan Hikmet ve Öztürk Mehmet (2010). *Genel Muhasebe*. 5. Baskı. Ankara: Sözkesen Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
- Danış, Oğuzhan (2014). *İşletmelerde Vergi İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Türkiye Muhasebe Standartları İle Karşılaştırılması*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Demir, Mehmet ve Kısakürek M. Mustafa (2018). *Finansal Muhasebe Ders Notları*.
- Demireli, Erhan (2004). *Alacakların Yönetiminde Finans Tekniği Olarak Faktoring Yöntemi ve Uygulaması*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Ege, Fehmi (2016). “Şüpheli Alacak Karşılığı ve Özellikli Hususlar”. *Mali Çözüm Dergisi*. Mayıs-Haziran. ss.243-253.
- Ercan, İbrahim (2009). “Alacaklarda Amortisman (Karşılıklar)”. *Mali Çözüm*. Sayı: 93. ss.129-143.
- Eroğlu, Nükhet (2014). *İflasın Ertelenmesi Talebi Üzerine Alınabilecek Tedbirler ve Erteleme Kararının Sonuçları*. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Fındık, Hakkı (2009). *Ticari Alacakların Bağımsız Denetimi ve Bir Uygulama*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Fidan, Mehmet Maşuk (2019). “Ticari Alacaklarda Değer Düşüklüğü–TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının Basit Yaklaşımı ve Vergi Usul Kanunu Karşılaştırılması”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. Ocak. (81): ss.37-58.
- Gökgöz, Ahmet (2017). “İflasın Ertelenmesi ve Borca Batıklık Bilançosunun Çıkarılması”. *Journal Of Accounting, Finance And Auditing Studies*. 3/3 ss.108-131.
- Gücenme, Ümit (2000). *Genel Muhasebe*. Bursa: Marmara Yayınları.
- Gündüz N. Kemal ve Perçin Necati (1999). *Amortismanlar ve Yeniden Değerleme*. Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık A.Ş.

- Hud (2020). *Beyanname Düzenleme Kılavuzu*. 4 Vergi Usul Kanunu. Maliye Hesap Uzmanları Derneği. Acar Basım.
- İnce, İçten Neslihan (2015). “Verilen Avansların Şüpheli Alacak Karşılığı Ayırmak Suretiyle Zarar Yazılması Karşısındaki Durumu”. *Mali Çözüm İsmmmo Yayın Organı*. Ocak-Şubat ss.177-184.
- Karaca, Cengizhan (2018). *İşletmelerde Ticari Alacak ve Borç Politikasının Belirleyicileri: Bist İmalat Sanayii Üzerinde Ekonometrik Bir Uygulama*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Gaziantep.
- Kavuzlu, Alper (2014). *Genel Olarak Alacak Yönetimi ve Adana’da Faaliyet Gösteren Sanayi İşletmeleri Üzerinde Bir Uygulama*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Kaya, Uğur ve Gerekan Bilal (2011). Faktoring Şirketi ve Satıcı İşletme Açısından Faktoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*. C.XIII. S II. ss.71-101.
- Kızıl, Ahmet (2001). Kadir Has Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi. *Genel Muhasebe ve Vergi Uygulamaları*. İstanbul: Der Yayınları.
- Kuşcu, Serdar (2012). “Mevcutlarda ve Alacaklarda Amortisman Uygulaması”. *Vergi Raporu*. Sayı.159. Aralık. ss.79-116.
- Lazol, İbrahim (2017). *Genel Muhasebe*. 23. Baskı. Bursa - Ocak: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Metin, Şule (2006). *Türk Vergi Sisteminde Amortismanlar*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Öğredik, Güray (2013). “Vazgeçilen Alacağın Zarardan Mahsubu ve Bu Mahsubun Muhasebeleştirilmesi, Değersiz Alacaklar İle Vazgeçilen Alacaklar Arasındaki Karşılıklı İlişkinin İncelenmesi ve Özellik Arz Eden Bazı Durumlar”. *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi*.
- Öngen, Safiye (2000). *Vergi muhasebesi*. Ankara: Yaklaşım yayınları

- Ölmez, İsa (2012). *Türkiye’de Faktoring ve Faktoring İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Özcan, Tuba Başak (2010). *Alacak Riskinin Yönetilmesinde Kredi Sigortası ve Türkiye’deki Uygulama*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Özdemir, Murat (2018). “Konkordatonun Muhasebe İşlemlerine Etkisi”. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. Yıl.4. Sayı.8. ss.1-12.
- Özekez, Sedat (2019). “Yabancı Para Cinsinden Şüpheli Alacakların Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi”. *Mali Çözüm İsmmmo Yayın Organı*. Mayıs - Haziran. ss.227-232.
- Özkan, Azzem (2000). “Karşılıklar ve Muhasebe Uygulamaları”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı.16. ss.179-201.
- Özkan, Özgür (2007). “Vazgeçilen Alacaklar ve Bu Alacakların Muhasebeleştirilmesi”. *Mali Çözüm İsmmmo Yayın Organı*. Kasım-Aralık. Sayı.84. ss.203-212.
- Öztürk, Belgin (2013). *Maddi Duran Varlıklarda Amortisman Ayrılmasının VUK ve TMS Uygulamaları Açısından Karşılaştırmalı İncelenmesi*. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Rüzgaresen, Cumhuri (2009). *İflâs Sebepler*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Ankara.
- Sağır, Ali (2011). *Türk Vergi Hukukunda Kamu Alacaklarının Korunması*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Manisa.
- Sağır, Mahmut Kemal (2013). *Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Ölçüleri İle Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Göre Değerleme Ölçülerinin Karşılaştırılması ve Örnek Uygulamalar*. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Sansar, Yunus (2015). *Vergi Usul Kanunu İle Türkiye Muhasebe Standartları Açısından Değerleme Esaslarının Karşılaştırılması ve Uygulama Örneği*.

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Sarı, Hilal (2011). *Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında Varlıkların Dönem Sonu İşlemleri*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Denizli.

Sert, Necmiye (2005). *İcra-İflas Hukukunda İlamlı İcra Takibi ve Gösterdiği Özellikler*. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli.

Soykan, Mehmet Erkan (2008). *Alacak ve Kredi Riski Yönetimi: Uygulamalı Bir Araştırma*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Süklüm, Nurcan (2017). “Factoring İşlemlerinde Şüpheli Alacaklara Karşılık Ayrılması Uygulaması”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/UUSBD* 10/3.

Şahin, Cumhuri (2006). *Alacakların Yönetiminde Factoring'in Belirleyicileri ve Eskişehir'deki Kobi'lere Yönelik Bir Uygulama*. Dumlupınar Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya.

Şen, Güliz Fulya (2009). *Uluslararası Muhasebe Standartlarının Vergisel Açıdan İncelenmesi ve Ertelenmiş Vergi Uygulaması*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

Tiryaki, Betül (2006). “Factoring İşlemi ve Factoring İşleminin Hukuki Niteliği”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt: 8. Sayı: 2. ss.189-214.

Topal, Mustafa (2010). *Amortismanların Türk Vergi Sistemindeki Yeri*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İzmir.

Tunçez, Hacı Arif (2019). “Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) İle Vergi Usul Kanunu (VUK) Açısından Değerleme Ölçümlerinin Karşılaştırılması”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*. Cilt 6. Sayı 1. ss.208-214.

- Uluişik, Tuncay (2019). *Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarına Göre Finansal Araçların Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi Vergi Usul Kanunu İle Karşılaştırılması*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Uysal Tolga ve Şenlik Mehmet (2012). *Genel Muhasebe*. 3. Güncellenmiş Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ürediler, Tuğçe (2018). *Vergi Usul Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Amortisman Müessesesi: Mevcutlarda ve Alacaklarda Amortisman Uygulaması*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Vural, Kadir (2018). *Türk Vergi Hukuku Kapsamında Haciz ve Elektronik Haciz Uygulaması ve Değerlendirilmesi*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Temmuz.
- Yakupçebioglu, Necdet Sıtkı (2005). *Amortisman İşlemlerinin Muhasebe Standartları ve Yasalar Açısından İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Yetişken, Ayşen (2010). *Ticari Alacak Yönetimi ve Nakit Bütçesine Etkisi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Yıldırım, Suat (1998). *Amortismanların Sınai İşletmeler Açısından Yorumlanması*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.
- Yıldız, A.Murat (2015). “Dönem Sonu İşlemlerinin Vergisel Boyutu”. *Salmat Basım Yayıncılık*. Ambalaj Sanayi ve Ticaret Ltd. Sti. Ankara Smmmm Odası yayın no: 100.
- Yılmaz, Baki (2007). “Muhasebe Standartlarının Oluşumu ve Uygulanma Alanı”. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. Cilt 7. Sayı 13. ss.139-153.
- Yücel, Mehmet (2011). “Vergi Usul Kanunu’na Göre Değersiz Alacaklar, Değersiz Alacak Yoluyla Gider Yazabilme Koşulları, Özellik Arzeden Hususlar ve Muhasebeleştirilmesi”. *Mali Çözüm İsmmmo Yayın Organı*. Mayıs-Haziran. ss.247-263.

(<http://www.muhasetr.com/yazarlarimiz/gokhankorhan/003/>) Erişim Tarihi: 02.08.2019.

(<http://www.yenidonem.com.tr/yazarlar/mehmet-yuce-91/supheli-alacaklarkarsiligi-5562.html>) Erişim Tarihi: 30.10.2019.

(<http://www.muhasetr.com/yazarlarimiz/kadirdemirbas/004/>) Erişim Tarihi: 10.12.2019.

(<http://www.ertadenetim.com/2011/12/degersiz-ve-vazgecilen-alacak-ayirimi-ve-muhasebesi/>) Erişim Tarihi: 02.06.2020.

(<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:mP1aq6gJpMUJ:archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/63MaliCozum/2263%2520YUNUS%2520DO%25C4%259ERU%2520.doc+&cd=1&hl=tr&ct=clnk &gl=tr>) Erişim Tarihi: 10.12.2019.

(<http://www.muhasetr.com/yazarlarimiz/dursun/020/>) Erişim Tarih: 20.05.2020.

(<http://www.batiymm.com.tr/?p=2638>) Erişim Tarihi: 20.10.2019.

(<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf>) Erişim Tarihi: 02.08.2020.

(<https://www.mevzuatdergisi.com/2003/03a/01.htm>) Erişim Tarihi: 02.08.2020.

(<https://www.mevzuatdergisi.com>) Erişim Tarihi: 02.08.2020.

(<https://medium.com/muhasebe-finans/muhasebede-tahakkuk-esas%C4%B1-ve-nakit-esas%C4%B1-uygulamalar%C4%B1-38c012aa79f1>) Erişim Tarihi: 10.10.2020.

(<http://www.muhasetr.com/alacak-ve-borc-senetlerinde-reeskont-islemleri>) Erişim Tarihi: 11.10.2020.

Kanunlar ve Mevzuatlar

Türk Ticaret Kanunu

İcra İflas Kanunu

Vergi Usul Kanunu

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : SÜMEYYE ÇİÇEKAY
Uyruğu : T.C.
E-posta : sumeyyecicekay@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Muhasebe Finans ve Bankacılık Ana Bilim Dalı	2020

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
-------	-------	-------

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı	KPDS (....)	ÜDS (....)	TOEFL (....)	EILTS (....)
-------------------	-------------	------------	--------------	--------------